

YAYGIN İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ

Kolaylaştırıcılar ve Öğretmenler için 24 Katılımlı Alıştırma

Richard Pierre Claude
Profesör Emeritus, Maryland Üniversitesi
Emma Ridgway'in çizimleriyle

Çeviren: Dr. Mehmet Çevik

Bu kitabın basım masrafları KIOS Foundation tarafından sağlanmıştır.

Richard Pierre Claude

Profesör Emeritus, Maryland Üniversitesi
profclaude@aol.com

Çeviren:

Dr. Mehmet Çevik

Editör:

Nilgün Tortop

ISBN: 975-6643-14-5

Birinci Basım, Haziran 2003, İstanbul

İkinci Basım, Haziran 2006, Ankara

Baskı: Burgaz .0.312.384 24 60

Bu kitabın telif hakları saklı değildir ve insan hakları eğiticileri ve öğreticilerinin kullanımı için istenildiği şekilde çoğaltılabilir. Bu kitap para ile satılmaz. Lütfen yazarı ve kaynağı bildirin: İnsan Hakları Eğitimi Ortak Çalışanları – Human Rights Education Associates (HREA), Amsterdam / Cambridge. Bu el kitabını edinmek için başvurabileceğiniz yerler:

Internet: <http://www.hrea.org/pubs>

HREA, Netherlands Office
Postbus 59225, 1040 KE Amsterdam, HOLLANDA
E-mail: info@hrea.nl

HREA, USA Office
PO Box 382396, Cambridge, MA 02238, USA
E-mail: info@hrea.org

İnsan Hakları Gündemi Derneği
Talatpaşa Bulvarı Harputlu Ap.33/14 Kat:7 35220 Alsancak / İZMİR
www.rightsagenda.org

TEŞEKKÜR

“*Yaygın İnsan Hakları Eğitimi*” insan hakları aktivistleri için hazırlanmış bir eğitimci rehberidir. Toplumun organize edilmesi ve yaygın eğitimi ile ilgilenenlerle dayanışma amacıyla telif hakları özellikle saklı tutulmamıştır. Herhangi bir hükümet dışı kuruluş veya eğitimci bunu çoğaltabilir, yerel özelliklere ve kültüre göre adapte edebilir. Bunu yaparken; lütfen, yazarı ve kaynağı belirtin. Bu el kitabı resmi olmayan eğitim için tasarlanmıştır ve öğretmenlere, en düşük bilgi seviyesindeki katılımcılar için uygun seçenekler sunmaktadır. Kırsal kesimde yaşayan yoksullar, kadınlar ve çocuklar dahil olmak üzere marjinal grupların sorunları üzerinde durulmuştur. Katılımlı alıştırılmalar, aynı zamanda, resmi eğitimde de kullanılabilir.

Çizimler, Londra’lı sanatçı Emma Ridgway’e aittir. Çizimler, görsel sunumlarda tahta silgili ve tebeşir kullanan kolaylaştırıcılar için kolay izlenmeyi sağlamak üzere düzenlenmiştir.

Bu eğitimcilerin el kitabının önceki versiyonları Etyopya’da kullanılmak üzere *Özgürlük Çanları* adıyla Halklar için Eylem Profesyonelleri Derneği (APAP) tarafından Amharic ve Oromo dillerinde 1996 yılında basılmıştı. İngilizce versiyonuna (Etyopya yasalarına ve uluslararası yasalara uygun olarak) Minnesota Üniversitesi İnsan Hakları Kütüphanesinin web sitesinden [<http://www.umn.edu/humanrts/education/belfry.pdf>] ulaşılabilir. *Özgürlük Çanları* İnsan Hakları Eğitimi için Halkların Onyılı’nın (New York ve Londra) katkılarıyla “kitap” olarak dağıtıldı. Fransızca versiyonu, o dile Ferroussier tarafından *Le tısage de la liberté* (Özgürlük Kumaşını Dokumak) adıyla çevrildi; resimleri Elizabeth Hbate Wold tarafından hazırlandı. Bu versiyon Senegal, Fildişi Sahili (Cote d’Ivoire) ve Mali’nin kültürel içerikleriyle ve yasal referanslarına uygun olarak hazırlanmış olup, Frankofan (Francophone) kullanıcıları bunu *Manuel de formation, destine aux animateurs de sessions de reflexion sur les droits de l’homme* başlığı ile internette [<http://www.civnet.org>] adresinde bulabilirler. Yerel yasal ve kültürel içerikle Khmer dilinde hazırlanmış Kamboçya versiyonunun sponsorluğu Sum Hok Ry ve Moul Sethik’e danışılarak Asya Vakfı tarafından yapılmıştır. El kitabı, Baraku Özgürlük Birliği tarafından da Japonca’ya çevrilmiştir.

Kitapta kullanılan metodoloji tamamen Paulo Freire tarafından *Ezilenlerin Pedagojisi*’nde (New York: Continuum, 1994) savunulan yönetime dayanmaktadır ve Betty Reardon (Columbia Teachers College) tarafından *İnsan Onuru için Öğretmek*’te (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1996) geliştirilen değerler çerçevesini kullanmaktadır. Başka kaynaklardan alınan materyaller ve derslerden de yararlanılmış ve bunlar adapte edilmiştir: Uluslararası Af Örgütü Filipinler –Özgürlük için Eğitim, *İnsan Haklarını Öğretme Yöntemlerinin Alışveriş Listesi* (Quezon City, Filipinler, Zamora Press, 1994); Uluslararası Af Örgütü İngiltere Şubesi, *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi* (İnsan Hakları Eğitimi Kaynakları Kitapları, 1987); David Shiman, *İnsan Haklarını Öğretme* (Denver, CO: Uluslararası İlişkileri Öğretme Merkezi, University of Denver, 1995); Julie Mertus, *Onurumuz, İnsan Haklarımız, Kadınların İnsan Hakları Eğitimi için bir El Kitabı*, (New York, İnsan Hakları Eğitimi Onyılı Organize Komitesi, 1995); Beverly Edmonds, *Çocukların Hakları* (Uluslararası Af Örgütü ABD, İnsan Hakları Eğitimi Kaynak Kitapları, 1990).

Bu eğitimcilerin el kitabının amacı, insan hakları eğitimi kolaylaştırıcıları için yararlı olacak katılımlı yöntemleri desteklemektir. Kitap, yukarıda isimleri geçenler dahil, birçok HDK aktivistine ve eğitimcisine danışılarak Richard Pierre Claude (Profesör Emeritus, Maryland Üniversitesi ve Misafir Öğretim Üyesi, Filipinler Üniversitesi, Diliman) tarafından yazılmıştır. Kendisi *İnsan Hakları için Eğitim: Filipinler ve Ötesi* (Manila: Filipinler

Üniversitesi Basını ve Honolulu: Hawaii Üniversitesi Basını,1996) kitabının yazarı ve (George Andreopoulos ile birlikte) *21. Yüzyıl için İnsan Hakları Eğitimi* (Philadelphia ve Londra: Pannsylvania Üniversitesi Basını,1997) kitabının ortak editörüdür.

TÜRKÇE BASIM İÇİN TEŞEKKÜRLER

İnsan hakları eğitimi, ülkemizde yeni bir uzmanlık alanı olmasının yanı sıra temel insani değerlerin korunup geliştirilmesi açısından da son derece önemlidir. Elinizdeki kitap ülkemizde insan hakları eğitimi veren kişi ve kuruluşların çalışmaları için ufuk açıcı bir özellik taşıdığı inancıyla Türkçe'ye kazandırılmıştır. Bu yapıtın, başta öğretmenler olmak üzere, ülkemizin insan hakları sorunlarından arındırılması ve toplumda insan hakları kültürünün gelişmesi için çaba harcayan çok değerli akademisyenler ve hukukçular ile birlikte tüm insan hakları savunucularının ve aktivistlerinin her zaman ihtiyaç duyacakları katkıyı sağlayacağına yürekten inanıyoruz. Elinizde tuttuğunuz kitap **İnsan Hakları Gündemi Derneğinin** (İHGD) öğretmenlere yönelik İnsan Hakları Eğitimi projesi kapsamında basılmaktadır.

Gerek söz konusu proje ve gerekse bu değerli yapıtın Türkçe'ye kazandırılması ve basımı bazı kişi ve kurumların değerli katkıları olmaksızın gerçekleştirilemezdi. Söz konusu projeyi hazırlayıp KIOS vakfına sunan İHGD Genel Sekreteri **Hakan Ataman**'a ve İHGD Yönetim Kurulu üyesi **Selvet Çetin**'e; projenin koordinatörlüğünü üstlenen **Gülçin Aktunç Hasipek**'e; bu önemli yapıtın Türkçe'ye kazandırılmasına destek vererek bizleri cesaretlendiren ve aynı zamanda kitabın yazarı olan **Prof. Richard Pierre Claude**'a; baştan sona çevirinin her aşamasında büyük bir özveri ile çalışarak bu kitabın Türkçe'ye kazandırılmasını sağlayan değerli akademisyen **Dr. Mehmet Çevik**'e; kitabın editörlüğünü gerçekleştiren **Nilgün Tortop**'a; gerek kitabın basım ve gerekse projenin icrası için gerekli finansmanı üstlenen KIOS Foundation'a ve kitabı yayıma hazırlayan **Osman Yurt**'a İHGD adına teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.

İnsan Hakları Eğitimi projemizin ve "Yaygın İnsan Hakları Eğitimi" kitabının insan hakları değerlerini önemseyen herkes için yararlı olması umut ve temennisiyle...

Orhan Kemal Cengiz

İnsan Hakları Gündemi Derneği Başkanı

İÇİNDEKİLER

sayfa

İnsan Hakları Eğitimi Niçin Desteklenmeli? 10

1. İHE için Uluslararası Destek..... 10
2. Eğitim Hakkı 11
3. Haklarımızı Bilme Hakkı 13
4. Etkili İnsan Hakları Eğitimi 14

İnsan Hakları Eğitimi Nasıl Kolaylaştırırız..... 17

1. Amaca-Yönelik Yaygın Eğitim 17
2. İHE İçin Değerler Çerçevesi 20
3. Eğitsel Alıştırmaların Kullanılması 23
4. Bu El Kitabı Nasıl Kullanılmalı 25

Kolaylaştırıcılar için Bazı Ana Noktalar

Kullanılan Terimlerin Tanımları

Örnek Yöntemler

5. Hedef Grubunuza Uygun Hale Getirmek İçin Kendi Değişikliklerinizin Yapılması
..... 31

Katılımlı Alıştırmalar

I. İNSAN ONURUNA SAYGI VE ADİL KURALLAR

İnsan Onuruna Saygı

Alıştırma 1: İnsan Nedir?..... 35

Alıştırma 2: İhtiyaçlar, Haklar ve İnsanlık Onuru... 40

Kuralları Öğrenme

Alıştırma 3: Koruma için Kurallar..... 46

Alıştırma 4: Kendi Kurallarımızı Hazırlama..... 49

Dürüstlük

Alıştırma 5: Kalem Oyunu 53

Alıştırma 6: Wangari: İnsan Hakları Kahramanı..... 56

II. İNSAN HAKLARI VE SORUMLULUKLAR ARASINDAKİ BAĞLANTILAR

Toplumsal Duyarlılık

Alıştırma 7: Duyarlılık Oyunu 60

Alıştırma 8: Acımasızlık bir Aile Sorunu Değildir 64

Toplum

Alıştırma 9: Sivil Toplumun İnşa Edilmesi 68

Alıştırma 10: Dilenen Çocuklar 71

Hukuk

Alıştırma 11: Çocuk Fahişeliği 75

Alıştırma 12: Yasalar İnsan Haklarını Korur 79

III. ÇÖZÜMLEME YAPARAK ADALETİ BULMAYA ÇALIŞMAK

İnsan Haklarını Kullanma

**Alıştırma 13: İHEB: Onun içinde Benim İçin
Ne Var? 83**

Alıştırma 14: Dünya Gıda Günü 91

Önyargıyla Mücadele

**Alıştırma 15. Önyargı ve Ayrımcılığa Karşı
Koymak 97**

Alıştırma 16: KKATS'i Eve Getirme 102

Adaleti Arama

**Alıştırma 17: Öğrenme ve Eylem: Çocuk
Hakları 106**

Alıştırma 18: Güçlendirme için Bilgilendirme 111

IV. YANLIŞLARI DÜZELTME

Eşitlik ve Denklik

Alıştırma 19: Gelişme Hakkı 116

Alıştırma 20: Ev İçi Şiddet Karşısında Haklara

İyi Yönetim	
Alıştırma 21: Demokraside Polis	125
Alıştırma 22: Özürlüler: Kendi Antlaşmamızı Hazırlama	130
Yanlışları Düzeltme	
Alıştırma 23: Önleyici bir Strateji Geliştirme	135
Alıştırma 24: Savunmacı bir Strateji Geliştirme	140
Değerlendirme Formu	145

İnsan Hakları Eğitimi Niçin Desteklenmeli?

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 1948 yılında yazıldığında, Beyanname'nin taslağını hazırlayan Birleşmiş Milletler Komitesinin başkanı olan Eleanor Roosevelt, sanki bugün 21.yüzyılda bizimle konuşuyormuşçasına bir demeç vermişti:

“Tarih, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin değeriyle ilgili yargısını verinceye kadar çok zaman geçmiş olacak ve bence bu yargı, farklı ülkelerin insanların bu belgenin herkes tarafından bilinmesi için neler yapacaklarına bağlı olacaktır. Eğer onlar bu belgeyi yeterince iyi anlayabilirlerse, onun içinde sunulan bazı hakları ve özgürlükleri almak için çaba harcayacaklardır ve onların harcadığı bu çaba Birleşmiş Milletler Antlaşmasının insan hakları ve temel özgürlüklere değinildiğinde neler kastedildiğini açıklayarak ona değer kazandıracaktır.”

1. İnsan Hakları Eğitimi İçin Uluslararası Destek

1945'te Birleşmiş Milletler Antlaşması “insan hakları ve temel özgürlüklere saygılı davranmayı desteklemek ve geliştirmek”¹ için işbirliği çağrısı yaptığından bu yana, insan hakları eğitiminin onaylandığı bölgesel ve küresel çeşitli yasal araçlarla duyurulmuştur. Böylece, Antlaşmanın “desteklemeye ve geliştirmeye” dair referansları insan hakları eğitimi (İHE) ve öğretimi konusunda hükümetlere sorumluluk yüklemiştir. Buna ek olarak, çeşitli uluslararası ve bölgesel kuruluşlar bu amacı kuvvetle desteklemiştir. Yeni girdiğimiz yirmi birinci yüzyılda, dünyanın çeşitli bölgelerinde sivil toplumlar ortaya çıkmaya başladıkça ve gelişmekte olan ülkelerde gönüllü kuruluşların sayısı hızla çoğaldıkça, insan hakları ve insan hakları eğitimi ile ilgilenen hükümet dışı kuruluşlardaki (HDK) canlılık ve inisiyatif artmıştır. Genç demokrasilerde, HDK'ların, insan hakları ihlallerini engelleyecek bir strateji ve insanların kendi haklarını bilmeleri ve kullanmaları temeline dayanan ihtiyaçlarının karşılanması konusunda onları güçlendirme tekniği olarak görülebilecek eğitim çalışmalarını arttırmaları beklenebilir.

Birleşmiş Milletler Antlaşmasının insan haklarını geliştirmeye ve desteklemeye yönelik referansları 1948 yılında Genel Kurul'da açıklanarak, bütün üyelerinin kabulü ile, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi olarak kabul edildi. Bu beyanname, “haklara ve özgürlüklere saygıyı eğitim ve öğretim ile geliştirmek çabasına” yönelmiş “bütün insanlar ve bütün milletler için genel bir başarı standardı” olarak ilan edildi.² Böylece eğitimin, Antlaşmanın insan haklarını destekleme yükümlülüğüne organik olarak bağlı olduğu

¹ 26 Haziran 1945'te imzalanan Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, 24 Ekim 1945'te yürürlüğe girdi. B.M.Y.B. 1043, Madde 1, Kısım 3. [internet erişimi: <http://www.un.org>].

² İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, B.M.G.K. Res. 217A (III), 3(1) GAOR Res. 71, BM Dök. A/810 (1948): Giriş/Beyanname, [internet erişimi: <http://www.unhchr.ch/html/intlinst.htm>]

benimsendi. Ayrıca, Beyanname'nin başlangıç ifadesi "eğitim ve öğretimin" yalnızca II. Dünya Savaşı sonrası -BM üyesi hükümetler tarafından yerine getirilmesi gereken- devlet görevleri olmadığını ilan etmektedir. **Daha doğrusu, en alt düzeydeki halk hareketinin varlığını ve HDK'ların çalışmalarını tanımak açısından "eğitim ve öğretim", "toplumun her organının ve her bireyin" yükümlülüğü olarak ilan edilmiştir.**

2. Eğitim Hakkı

Eğitim sadece insan haklarını geliştirmenin bir aracı değildir. O kendi içinde bir amaçtır. Evrensel Beyanname'yi hazırlayanlar, insan hakkını eğitimin içine yerleştirirken, eğitimin değerlerden bağımsız olmadığı fikrine dayanıyorlardı. Eğitim her zaman değerlerle ilgilidir ve onları destekler. Fakat eğitim aracılığı ile hangi değerleri desteklediğimizin farkında olmalıyız. Bu anlamda, 26.madde eğitimin asıl amaçlarından birisinin "insan haklarına ve temel özgürlüklere karşı saygıyı güçlendirme" olması gerektiğini ifade eder. (Kısım 2) (Daha sonra BM tarafından geliştirilen ve 1948'de ilan edilen haklara dair uluslararası hukukun temel ilkelerini resmileştirmek üzere 1976'da yürürlüğe giren) insan hakları sözleşmeleri ayrıca eğitim hakkını ve böyle bir eğitimin geliştireceği değerleri ayrıntılarıyla vermiştir. Böylece, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, ilgili öğrenme amaçlarının arasına insan haklarına saygıyı güçlendirme ile ilgili eğitsel amacı da yerleştirmiştir³ Örneğin, Sözleşme'nin 13.maddesi "eğitim 'insan kişiliğinin tam gelişmesine ve kişinin kendi 'onur duygusu'na yönelik olmalıdır" der. (Kısım 1)

Antlaşmaya göre Taraf Devletler aynı zamanda ;

"...eğitimin herkesin özgür bir topluma etkin olarak katılmasına olanak sağladığını, tüm uluslar arasında olduğu gibi ırksal, etnik ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu geliştirdiğini ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma etkinliklerini özendirdiğini de kabul ederler...." (Madde 13, Kısım 1)

Eğitimin amaçlarının bu şekildeki olumlu tanımı, Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin olumsuz yasaklarıdır. Bu bize; bir devletin uluslararası insan hakları sistemini bir kez kabul ettikten sonra, **insanların bu haklarını öğrenmelerinin karşısında duramayacağını** söyler. Sözleşme'nin 19. maddesi, herkesin "müdahale olmaksızın fikir sahibi olma hakkı" bulunduğunu belirtir. (Kısım 1). Eğitim fikirlerin paylaşımını ve başkalarına ulaştırılmasını içeren bir süreç olduğundan, girişimi destekleyen Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi şu öneriyi sunmaktadır:

"Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir; bu hak bir kimsenin ülke hudutlarıyla sınırlanmaksızın sözlü, yazılı veya basılı veya sanatsal ürün şeklinde veya kendi tercih ettiği başka bir iletişim aracılığıyla her türlü bilgi ve düşüncüyü arama, edinme ve ulaştırma özgürlüğünü de içerir (Madde 19, Kısım 2)."

3. Haklarımızı Bilme Hakkı

İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'ni ve iki Sözleşme'yi kapsayan Uluslararası Haklar Yasa Tasarısı eğitimin günümüz dünyasındaki önemini öne çıkarmaktadır. Uluslararası belgelerdeki tekrarlamalı bir dil kullanma ve ana prensipleri tekrar etme eğilimi ile uyumlu olarak, yukarıda belirtilen standartların yankılarını başka yerlerde de bulmak hiç de şaşırtıcı değildir. Tekrarlanan bu ifadelerin birikerek artan etkileri hem insan haklarının önemini hem de bununla yakından ilgili önemli bir düşüncüyü vurgulamamıza yardım eder.

³ Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi. 19 Aralık 1966'da imzaya açıldı; 3 Ocak 1976'da yürürlüğe girdi. B.M.G.K. Res 2200 (XXI), 21 BM GKOR Supp. (No.16) 52, BM Dök. A/5316 (1967), [internet erişimi: <http://www.unhchr.ch/html/intlnst.htm>]<http://www.ohcr.org/english/law/index.htm>

Bu da **hepimizin haklarımızı bilme hakkına sahip olduğumuz inancıdır**. Günümüz dünyasında hem insan haklarını kabul etmek hem de insan haklarımızı bilmek gereklidir. Bunun gerekçesi İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin giriş kısmında belirtilmiştir: “insanların ifade ve inanç özgürlüklerini kullandıkları ve korkudan ve yoksulluktan kurtuldukları bir dünya” meydana getirmek için insanlar “bu haklar ve özgürlükler üzerinde ortak bir anlayışa” sahip olmalıdırlar.

İnsan hakları fikri adeta kanatlıdır. O yeryüzü çevresinde kendi yolunu bulur. Eğitim hakkı ve insanların kendi haklarını bilme hakkını içeren insan hakları, tüm dünyada uluslararası standartlarla uygulamaya konulmuştur. Böylece, herkesin eğitim hakkı ve eğitimin bütün insan haklarına saygıyı artırma hedefi- bütün bu fikirler- sayısız uluslararası belgede bulunmaktadır.

Bu tür antlaşmaların örnekleri arasında, Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989)⁴ bulunduğu gibi, insan hakları standartları ve kuruluşları ile ilgili Amerikan (1948)⁵, Avrupa (1953)⁶, ve Afrika (1986)⁷ bölgesel antlaşmaları da bulunmaktadır. Benzer bir Asya İnsan Hakları Antlaşması bölgesel HDK'lar tarafından oluşturulmuştur.⁸ Şu anda dünyanın her yerinde insan hakları eğitimleri verilmektedir; çünkü her geçen gün insanlar kendi insan haklarına sahip olduklarını biliyorlar ve kendi insan haklarını bilmek ve kullanmak istiyorlar. Bu yapıcı gelişmelerin ışığında Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu (Önerge 49/184) 1995-2005 yılları arasını “BM İnsan Hakları Eğitimi On Yılı” olarak ilan etti.

4. Etkili İnsan Hakları Eğitimi

İnsan ve Halkların Haklarına Dair Afrika Antlaşması sadece hükümete ait eğitim sorumlulukları ile ilgili uluslararası norm hazırlanmasındaki en açık ifadeyi değil, aynı zamanda etkili insan hakları eğitimi için tek ve önemli bir çağrıyı da yapmaktadır. Yani, Banjul Antlaşması, bu antlaşmayı imzalayan Afrika ülkelerine şunu söylemektedir:

“Bu Antlaşma'yı imzalayan ülkeler eğitim, öğretim ve medya iletişim araçları aracılığı ile bu Antlaşma'nın içerdiği hakların ve özgürlüklerin saygınlığını sağlama ve destekleme ve bu hak ve özgürlüklerin ve bunlara karşılık gelen yükümlülük ve görevlerin anlaşıldığını kontrol etmekte görevlidirler. (Madde 25)”

Hükümetin insan haklarını öğretme sorumluluğunun halkın bunu anlamasını da sağlamayı kapsadığını söylemek, yenilikçi bir standart ve uluslararası söyleve önemli bir ektir. İnsan hakları eğitiminin verimliliği sadece Banjul Antlaşması'nı imzalayanları

⁵ Çocuk Hakları Sözleşmesi. BM Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989'da kabul edildi. B.M.G.K. Res. 44/25, 28 I.L.M. 1448 (1989). Ebeveyn/vasi görevleri karşısında çocukların hakları, hassas mevzuunda, Taraf Devletler “çocuğun, gelişen kabiliyetleri ile uyumlu bir şekilde haklarını kullanması konusunda çocuğa yol gösterecektir.” (Madde 14, Paragraf 2) Çocuğun eğitimi, diğer bütün şeylerin yanında “insan hakları ve temel özgürlüklere saygının gelişimine...” yönelik olacaktır. (Madde 29, Bölüm 1(b)). [internet erişimi: <http://www.unhchr.ch/html/intlinst.htm>]<http://www.ohchr.org/english/law/index.htm>

⁶ Kişi Hakları ve Yükümlülükleri Amerikan Beyanname'si, 2 Mayıs 1948. Dokuzuncu Uluslararası Amerikan Devletleri Konferansı. “Her insanın, özgürlük, ahlak ve insani dayanışma prensiplerine dayalı bir eğitim hakkı vardır.” (Madde 12) [internet erişimi: <http://www.oas.org>]

⁷ İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi. 4 Kasım 1950, E.T.S. No. 5 (3 Eylül 1953'te yürürlüğe girdi). “Hiç kimsenin eğitim hakkı engellenemez.” Birinci Protokol, Madde 1. [internet erişimi: <http://www.dhcommhr.coe.fr/>]

⁸ İnsan ve Halkların Haklarına Dair Afrika Antlaşması. (Banjul), O.A.U. Dök. CAB/LEG/67/3 rev. 5:21 I.L.M. 58 (1982), 21 Ekim 1986'da yürürlüğe girdi. [internet erişimi: <http://www1.umn.edu/humanrts/africa/comision.html>]

⁹ Yash Ghai, “Ortak İnsanlığımız, Asya İnsan Hakları Antlaşması,” Netherlands Quarterly of Human Rights (Hollanda İnsan Hakları Dergisi) Cilt.16/4 (1998), 539-552, 550'de. [internet erişimi: <http://www.ahrchk.net>]

değil, insan hakları eğitimini ciddiye alan herkesi ilgilendirmelidir. Bu standart, insan haklarını öğretmekle görevli olanlara, böyle programların, insanların haklarını kabul ettikleri ve anladıkları, böylece bu hakları kullanarak onlardan yararlandıkları ve güç aldıkları taktirde verimli olacağını söylemektedir.

Açıkça bilinmelidir ki, etkili insan hakları eğitiminin amacı, toplumsal huzursuzluk tohumları ekmek değildir. Böyle bir öneri insan hakları ve demokrasiyi yanlış anlamaktır. Yaygın (resmî olmayan diye de adlandırılan) insan hakları eğitimi uluslararası insan hakları yasaları da dahil tüm yasalar ile uyum içinde olmalıdır. Bunun yanında, insanların açık bir toplumda sorumluluk sahibi vatandaşlar olabilmeleri için onları yasalar karşısındaki hakları konusunda eğitmek bizim görevimizdir. İnsan haklarına değer veren, hukuk kurallarına saygılı, yaygın katılımı teşvik eden ve güvenilir bir yönetim sistemine sahip olan açık toplumlar, sürdürülebilir ekonomik gelişim için daha iyi ve daha geliştirici bir ortam sağlarlar.

İnsan hakları eğitiminin yaygın olarak ulaşılabilirliğini ve verimliliğini sağlamaya yardımcı olmak için çok sayıda hükümetler arası ve hükümet dışı kurum eğitimciler için yararlı kaynaklar geliştirmiştir⁹. Böylece, internet de dahil olmak üzere eğitim araçları yaygın bir alanda ulaşılabilir hale gelmiştir. Örneğin, BM'nin <http://www.un.org/Pubs/CyberSchoolBus/humanrights> adresine bakınız. *Birleşmiş Milletler Sanal Okul Otobüsü* sınıf etkinliklerini insan hakları bilgileri ve materyalleri ile aşılayarak insan hakları eğitimini kolaylaştırmak amacıyla geliştirilmiştir. Bu site, interaktif İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'ni, "Evrensel Beyanname'nin açık bir dille yazılmış versiyonu"nu, Sorular ve Cevapları sitesini, ilköğretim ve ortaöğretim sınıflarına uygun insan hakları terimlerinin tanımlarını ve ustaca hazırlanmış bir "Öğrenci Etkinlikleri için Dünya Atlası"nı içermektedir.

İnternetteki eğitim ve öğretim materyalleri ve audio-visual materyallerin listesi için bakınız:

- İnsan Hakları Eğitimi için Elektronik Kaynak Merkezi (HREA tarafından desteklenmektedir): <http://erc.hrea.org>
- İnsan Hakları Eğitimi Rehberi (İnsan Hakları İnternet): <http://www.hri.ca>
- İnsan Hakları Eğitimi için İnsanların Onyılı: <http://pdhre.org>

İnsan Hakları Eğitimini Nasıl Kolaylaştırırız

Yukarıda bahsedilen insan hakları eğitimi için ulusal ve uluslararası onayların ışığında, "bu eğitimci rehberi, insan hakları eğitimini nasıl ilerletilecek," sorusuna bazı cevaplar sunuyor: (1) Amaca yönelik resmî olmayan eğitim yöntemleri kullanıyoruz. (2) Katılımcıların mevcut bilgileri ve deneyimleri ile bütünlük halinde bir değerler çerçevesine güveniyoruz ve bunu onların, insan haklarına güvenlerini ve anlayışlarını güçlendirecek şekilde yeni fikirler ve eylemlerle ilişkilendiriyoruz. (3) İnsan hakları normlarına ve öz değerlerine sıkıca bağlı özel eğitsel uygulamalar sunuyoruz. (4) Çoğaltmaya uygun yöntemler kullanıyoruz; böylece insanlar genişleyen bir insan halkasının istifadesi için bunları yayabilecek ve "sözü başkalarına aktarmaya" çalışan kişilerin bunu yapabilmeleri mümkün olabilecektir.

1. Amaca-Yönelik Yaygın Eğitim

⁹ İnsan Hakları Eğitimi Kaynak Kitabı, gözden geçirilmiş 2.baskı (Amsterdam/Cambridge, 2000)

Yaygın veya resmi olmayan eğitim nedir? Bunu, resmi ve resmi olmayan yöntemlerle karşılaştırarak daha iyi anlayabiliriz.

- *Resmi eğitim*, genel olarak hükümetlerin esas sorumluluğunda bulunan normalde üç-kademeli ilk, orta ve lise öğretimini ifade etmektedir.
- *Resmi olmayan eğitim*, yetişkinler ve çocuklar gibi nüfus içindeki belirli alt gruplara seçilmiş öğrenme tiplerini sunan, resmi sistem dışında gerçekleştirilen, herhangi bir şekilde organize edilmiş, sistematik eğitsel etkinliktir. *Yaygın eğitim*, sıradan insan topluluklarına yönelik, amacı insanlara güç kazandırmak olan, resmi olmayan eğitimidir.
- *Resmi olmayan eğitim* organize edilmiş veya edilmemiş olabilir, genellikle sistematik olmayan eğitimidir ve her insanın radyo, televizyon ve basılı medyadan bilgiler elde ederek ve çay kahve sohbetlerinden, gündelik tecrübelerden edindiği ve biriktirdiği bilgi, yetenek, davranış ile anlayışlarla yaşam boyu devam eden süreçler üzerinde etkisi olmaktadır. İnsan hakları anlayışımızın belli bir kısmını bütün bu kaynaklar aracılığı ile elde ederiz. HDK'lar bütün bu biçimlerdeki insan hakları öğrenimlerinin hedefini geliştirmede sayısız roller sergilemektedir.

Yaygın eğitim tüm dünyada HDK'lar tarafından okul sistemi dışında, insanların bilgi ve yeteneklerini geliştirmelerine ve kendi temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olmak amacıyla kullanılmaktadır. Yaygın insan hakları eğitimi, güçlendirme amacına hizmet etmek üzere çeşitli hedefler kullanabilir. Şunları yapmaya çalışabilir:

- insan hakları hakkındaki **bilgileri arttırmaya** çalışmak, örneğin, anayasal olarak korunan insan haklarının yanında bugün mevcut beyannameler, sözleşmeler ve antlaşmalar ile ilgili bilgiler,
- insanların kendi yaşam durumlarının **eleştirel anlayışını geliştirmelerini** sağlamak, örneğin, kendi haklarını ve özgürlüklerini tam olarak kullanmalarını önleyen yapıları ve engelleri sorgulamalarını sağlar,
- **değerleri açıklığa kavuşturma** sürecine yardımcı olmak, çünkü düşünen insanlar dürüstlük, eşitlik ve adalet gibi değerleri yansıtırlar,
- **düşünsel değişiklikler** meydana getirmek, örneğin, farklı etnik ve ulusal gruplar ve grupların üyeleri arasında hoşgörüyü öğretmek gibi,
- **dayanışma fikirlerini** teşvik etmek, örneğin, hem kendi ülkelerindeki hem de başka ülkelerdeki insanlar kendi ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştığı ve insan hakları ihlallerine tepki gösterdiği sırada, bu insanların mücadelelerinden haberdar olunmasına yardımcı olabilir,
- **davranışsal değişiklikleri** etkilemek, insanların birbirlerine olan saygılarını yansıtan etkinlikler meydana getirmeye çalışabilir, örneğin, kadınlara karşı kötü/kaba olmayan bir şekilde davranan erkekler, herkesin insan haklarına saygı göstererek vatandaşlara karşı saygılı davranan devlet memurları, vb.

Bütün bu amaçlar yerine getirildiği zaman, elde edilen başarı yaygın insan hakları eğitiminin en önemli genel amacını desteklemeye yardımcı olur. Burada sunulan insan hakları eğitimi programının en öncelikli hedefi de insanları **güçlendirmektir**.

Güçlendirme, insanların ve/veya toplumların kendi yaşamlarına ve kendi yaşamlarını etkileyen kararlara hakim olmalarını veya kontrol etmelerini arttırmayı sağlayan bir süreçtir. Eğitimi güçlendirme, geleneksel olarak bilgi ve becerileri geliştirmek için tasarlanmış resmi eğitimlerin çoğundan farklıdır. Güçlendirme için yapılan resmi olmayan insan hakları eğitimi, katılımcıları, yararlı fikirler ve bilgilerle doldurulacak basit alıcılar gibi görmez; çünkü bu yöntem bilgiyi sürekli bir araştırma süreci ve eleştirel düşünmeden ziyade alınması gereken bir nesne olarak görmektedir.

Katılımcının bakış açısından: Güçlendirme için eğitim bilgi kazanımının da ilerisine gitmeli ve insanların sadece gerçeği bilme kabiliyetleri olmadığı bunun yanında eleştirel düşünce ve eylem kapasitelerinin de olduğu şeklindeki dayanak noktasından hareket etmelidir. Bu yüzden, bu kapasitenin gelişmesini hedefleyen eğitim, katılımcıların bir konunun, eylemin veya deneyimin altında yatan yapıyı çözümleyerek onun nedensel ilişkilerini ortaya çıkarmasını ve kavramasını, onun içinde sakladığı gizli içgüdülerini ve ilgilerini keşfetmesini sağlamak zorundadır. Verilen herhangi bir davranış biçiminin bazılarına nasıl faydalı olduğunu ve diğerlerine nasıl zarar verdiğini anlamak, eyleme doğru önemli bir adımdır. İnsanlar bir çok farklı konuya hitap edebilecek böyle bakış açılarına ihtiyaç duyarlar; örneğin, çocukların fuhuş yoluyla sömürülmeleri, çiftçilerin su kaynaklarının başka yönlere kaydırılması ile uğradıkları zararlar, işçilerin kendilerini korumak için tasarlanmış maksimum saat kuralları ile ilgili yasaları bilmeden günde 16 saat çalışmaları, vb. gibi konular.

Kolaylaştırıcının bakış açısından: Güçlendirici eğitim insanların, kendi dünyalarının dönüşümüne nasıl katılacaklarını keşfetmelerinin ve gerçeklerle eleştirel ve yaratıcı bir şekilde nasıl uğraşacaklarının bir yolu olarak görülebilir. Bu amacı ciddi olarak ele almak için, İHE kolaylaştırıcıları problem geliştirici teknikler kullanmak zorundadırlar. Bunun yardımıyla kolaylaştırıcılar ve katılımcılar ortaklıklarının sonucu olarak karşılıklı işbirliği içinde olmalıdırlar ve öğretmenin “her şeyi bilir” rolü terk edilmelidir. Kolaylaştırıcının esas uğraşacağı şey bir çok kişi için yeni olan bir fikri kabul etmek olacaktır. Bu fikir ise herkesin katıldığı öğrenme grupları içinde öğretmen/öğrenci ayrımının ortadan kalkmasıdır. Buna ek olarak, öğretmenden bu şekilde sözedilmemeli aksine katılımcıların birtakım şeyleri yapmalarına yardımcı olan bir kolaylaştırıcı rolü üstlenmesi sağlanmalıdır. Örneğin, grup üyeleri kendi yaşadıkları şartlar ve insan olarak kendi ihtiyaçları hakkında bir bilinç geliştirme aşamasından geçerler. Kendilerinin ve başkalarının insan haklarının değerini tespit etmek için çok ciddi yetenekler geliştirirler. Kendi haklarını ve özgürlüklerini kullanmalarının önündeki engelleri ve onları baskı altında tutan yapıları çözümlene becerilerini geliştirirler. İnsan hakları ihlalinin nedenlerini çözümlene ve öğrendikleriyle eylemlerini birleştirme yeteneklerini geliştirirler. İyileştirici eylemlerin sorumluluğunu alacak şekilde güçlendirilmiş olurlar. Daha fazla öğrenmeye ve adaletin, gelişmenin ve değişimin araçları olarak insan hakları ve hukuku kullanarak yeni beceriler kazanmaya hazır hale gelirler. Öğrendiklerini başkaları ile paylaşacak ve hatta daha geniş katılımcı halkalarının güçlendirilmesi için İHE’yi yaygınlaştıran “sözü aktaracak” şekilde güçlendirilmiş olurlar.

2. İHE İçin Değerler Çerçevesi

Aşağıda sunulan insan hakları eğitsel alıştırmaları “İnsan Haklarına Dört Adım” olarak düzenlenmiştir. Bu adımlar “kolaydan zora doğru” ilerlemektedir ve her seferinde şunların öğrenilmesine yönelik adımlar vardır: insanlık onuru ve adil kurallara saygı; insan hakları ve sorumlulukları; adaleti bulmaya çalışma ve yanlışları düzeltme. Başından sonuna kadar insan hakları fikirleri, normları ve materyalleri kullanılmaktadır. Bu aşamadaki alıştırmalar, bu çerçeveyi kullanarak, “gelişimsel bir yaklaşımı” yansıtmaktadır. Bu malzeme, insanların sosyal değerlerini basit fikirlerden karmaşık fikirlere doğru nasıl geliştirme eğiliminde oldukları esas alınarak tasarlanmıştır. İnsan hakları eğitiminin bu yolla daha yararlı bir şekilde

gelişebileceği fikri, Columbia Üniversitesi (New York), Barış Eğitimi Programı Yöneticisi Betty A. Reardon tarafından yapılan bir araştırmanın konusunu teşkil etmektedir. Profesör Reardon'un *İnsan Onuru için Eğitim, Hakları ve Sorumlulukları Öğrenmek*¹⁰ adlı kitabına göre, yeni katılımcılara insan haklarını tanıtmaya başlamanın yeri, her insanın kendisine ve başkalarına karşı saygısının farkına varması ile başlamak olmalıdır. Bu temelden hareketle, öğrenme, tamamen yanlışları düzeltme ihtiyacı ile bağlantılı değerlere doğru adım adım gelişir. Birinciden sonuncuya kadar tüm adımlar, eğitim psikologlarının, insanlara, çocukluktan yetişkinliğe doğru büyüdükçe sosyal değerlere ait fikirlerinin gelişmesini önerdikleri kademeli süreçleri yansıtmaktadır.

Dört adım ve bunlarla ilgili değerler şunlardır:

I. İNSAN ONURUNA VE ADİL KURALLARA SAYGI

Değerler

1. İnsan onuruna saygı
2. Kurallara olan ihtiyacın öğrenilmesi
3. Hakkaniyet

II. İNSAN HAKLARI VE SORUMLULUKLAR ARASINDAKİ BAĞLANTILAR

Değerler

1. Sosyal duyarlılık
2. Toplum
3. Hukuk

III. ANALİZLERİ KULLANARAK ADALETİ BULMAYA ÇALIŞMA

Değerler

1. İnsan haklarını iyiye kullanma
2. Önyargılarla mücadele
3. Adaleti bulmaya çalışma

IV. YANLIŞLARI DÜZELTME

Değerler

1. Adalet ve eşitlik
2. Demokrasi
3. Yanlışları önlemek

Bu gelişimsel çerçeve, kolaylaştırıcıya, sunumlarını ardarda sıralamasında rehberlik etmesi için kullanılmıştır. Bu nedenle, bu dört aşamayı ve on iki değeri kolaylaştırıcının çok açık bir şekilde anlamış olması gerekmektedir, fakat bunların öğrenme grubuna resmen sunulması gerekli değildir. Kolaylaştırıcının bakış açısından, sunumlar ve öğrenme alıştırmaları çok basit veya çok karmaşık olabilir, ancak gruplar ister yetişkin kadınlar, kırsal kesim işsiz yetişkinler, sokak çocukları, hayat kadınları ve isterse diğer marjinal gruplar olsun, alıştırmalar öğrenim gruplarına adapte edilmelidir. Dolayısıyla aşağıda verilen alıştırmalar, kolaylaştırıcıya çeşitli seçenekler ve fikirler sağlamak için tasarlanmıştır ve kolaylaştırıcının yaratıcılığını engellemek anlamına gelmez.

Öğrenme grubundaki katılımcılar açısından bakılacak olursa, onlar yukarıda belirtilen değerlerle ilişkili normlara ve bu normlara bağlı konulara odaklanacaklardır. Bu tür normlar arasında, örn. (a) diğerlerinin onuruna saygının değerini belirlemeye yardımcı olan, öğrenim

¹⁰ Betty A. Reardon, "Öz Kavramların Sunulması için Gelişimsel bir Dizin," İnsan Onuru için Eğitim, Hakları ve Sorumlulukları Öğrenmek, (Philadelphia: PA: University of Pennsylvania Press, 1995) Bölüm 2.

grubu içinde nezaket kuralı; (b) eşitlik konuları ile bağlantılı olarak (kolaylaştırıcı tarafından sağlanmış) yerel kanunlar ve anayasal standartlar; (c) toplumun değerleri ile bağlantılı olarak bölgesel insan hakları normları; Afrika, Avrupa, Amerikan veya Asya HDK Antlaşmalarından; (d) insanlık onurundan çıkarılan insan hakları konuları ile bağlantılı olarak, Evrensel Beyanname; (e) ırkçılık, cinsellik, açlık, ve ulusal gelişim konularıyla bağlantılı olarak, BM Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Haklar Sözleşmesi; (f) BM Çocuk Hakları Sözleşmeleri ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine dair Sözleşme (KKATS) gibi normlar sayılabilir. Gerekli yerlerde, bu belgelerin seçilmiş bazı hükümleri kolaylaştırıcının kullanımı için aşağıdaki alıştırmaların çoğuna eklenmiştir.

3. Eğitsel Alıştırmaların Kullanılması

Yaygın İnsan Hakları Eğitimi aşağıda belirtilen 24 alıştırmayı içermektedir. Bunlar dört adımlı çerçeveye uygun hale getirilmiş ve kolaylaştırıcının tercih yapabilmesi için sunulan her değer/konu için iki alıştırma verilmiştir. Tercihler ilgili hedef grubuna ve gruba uygun karmaşıklık seviyesine bağlı olarak yapılabilir. Tabii ki, tecrübeli bir kolaylaştırıcı kendi alıştırmalarını kullanmak isteyecektir; buna rağmen, genel olarak önerilen çerçeve ile ilgili değerler, konular ve normların sırası takip edilecektir.

Burada kullanılan alıştırmalar bir çok kaynaktan gelmekte ve bu kitabın başlangıcındaki Teşekkür kısmında da belirtildiği gibi insan hakları kolaylaştırıcılarının yanında tüm dünyadan eğitimcilerin, aktivistlerin ve kolaylaştırıcıların deneyimlerini yansıtmaktadır.

Her alıştırmadan önce aşağıdaki kategorilerdeki kısa açıklamalar gelmektedir.

Genel bakış: Burada kolaylaştırıcının hem alıştırmayla bağlantılı işlevsel normlara ve konulara dikkati çekilmekte, hem de sunulan problemin neden önemli ve ilgi çekici olabileceğine dair “büyük resmin” çeşitli yönleri hatırlatılmaktadır.

Amaçlar: Kolaylaştırıcıya, katılımcıların bakış açısından arzulanan hedefler ve katılımcıların kazanmaları beklenen öğrenme becerileri anlatılır.

Usuller: İstenen hedeflerin elde edilebilmesi için katılımcılara en verimli şekilde nasıl rehberlik edebileceği konusunda kolaylaştırıcıya bazı kısa tavsiyeler verilir. Her olayda; alıştırma, rol oynama, taklit yapma, münazara veya tartışma, yani: Her ne yöntemle yapılırsa yapılsın, kolaylaştırıcı daha önceki tecrübelerine dayanarak burada önerilen tekniklerden faydalanmalıdır. Tabii ki kolaylaştırıcı, önerilen yöntemleri uygulamakta kendini zorunlu hissetmemelidir.

Materyaller: Kolaylaştırıcı alıştırmaların eğer belirtilen materyaller ile birlikte kullanılırsa en başarılı sonucu vereceğini bilmelidir.: Örn., grafikler, “çizgi figür çizimleri,” belgeler, posterler, bir kasetçalar veya tartışmanın kaydedilmesi için bir kişinin alternatif olarak kullanılması, vb. Yine belirtmeliyiz ki, kolaylaştırıcı duyma, görüş, konuşma, dokunma gibi farklı duyguların kullanılması ile öğrenmenin arttığını göz önüne alarak, kendi yaratıcılığını kullanmalıdır.

Sıra: Kolaylaştırıcıya, birinci, ikinci, üçüncü vs., ne yapması gerektiği konusunda adım adım tavsiyeler verilmektedir.

Kolaylaştırıcılar, değişik alıştırmaların kullanışlılığı ve bunları kullanırken edindikleri deneyimler hakkında meslektaşları ile konuşmalıdırlar. Diğer kolaylaştırıcılarla önerileri paylaşmak önemle tavsiye edilir. Buna ek olarak, kolaylaştırıcılar programın değerlendirilmesi yanında katılımcıların da değerlendirilmesi için; değişik teknikler geliştirme

insiyatifine sahip olmalıdırlar. Bu el kitabının sonunda, bir değerlendirme formu vardır. Kolaylaştırıcılar, her alıştırma veya bu dört adımdan her biri tamamlandıktan sonra bunu kullanabilirler veya kendi değerlendirme tekniklerini geliştirmeyi isteyebilirler.

Değişik şekillerdeki değerlendirme tekniklerini içeren eğitsel faaliyetlerin, değerlendirmesi yapılmayan programlara göre destek kazanmada ve hedeflerini yakalamada daha başarılı olmaları beklenir. Bu tür etkinlikler şunlar olabilir: (a) katılımcıların yaptıkları çalışmaların kayda değer olduğunu hissetmeleri için resmi olmayan bir tartışma için zaman ayırmak, (b) programın verimliliği açısından, oylanacak sorular için “gizli oy pusulası” hazırlamak, (c) öğrenme sürecinin verimliliği konusunda görüşlerini paylaşmak üzere grup içine dışarıdan gözlemciler (başka kolaylaştırıcılar olabilir) getirmek. Kolaylaştırıcılar güçlendirici eğitimin, katılımcıların kendi insan hakları eğitimlerinin kalitesini yargılama kapasitesi de dahil olmak üzere, eleştirel yetenekler geliştirebilmeleri anlamına geldiğini unutmamalıdırlar. Ayrıca, işlenen alıştırmaların ve kullanılan materyallerin, katılımcıları daha sonraki “öğrendiklerini başkalarına aktarma oturumlarında” “sözü aktarma”ya hazır duruma getirmede yararlı olup olmadığını anlamak açısından da İHE değerlendirmesi yapılmalıdır.

4. Bu El Kitabı Nasıl Kullanılmalı

Takip eden alıştırmalarda, her seferinde tanımlanmayan bazı ana noktalar, yöntemler ve terimler kullanılmıştır. Bu kısımda, (a) kolaylaştırıcıların rolü için faydalı bazı ana hatlar, (b) bazı yararlı ve sık kullanılan terimlerin anlamları ve (c) alıştırmalarda tavsiye edilen bazı yöntemler örneklerle açıklanmıştır.

KOLAYLAŞTIRICILAR İÇİN BAZI ANA NOKTALAR

1. Rolünüzde çok açık ve net olun (güçlendirme eğitimi ile ilgili yukarıdaki yöntemlere bakınız.)
2. Herkesin kendisini tanıtmalarını sağlayın ve kendilerini rahat hissetmelerine yardımcı olun.
3. Konunun önemini ve programın kapsamını açıklayın ve katılımcıların beklentilerini dikkate alarak, fikirlerini alın.
4. Her alıştırmaların konusunu ortaya koyun ve katılımcıların beklentilerini ifade etmelerini isteyin. Unutmayın, katılımcılar kendilerini baskılayan problemlerine bir cevap arıyorlar; bu nedenle ders konuları yerel toplumun önemli ihtiyaçları ile yakından bağlantılı olmalıdır.
5. Her alıştırmadaki konu ile ilgili olarak katılımcıların deneyimlerini ortaya çıkartın.
6. Tam olarak ne kadar zamana sahip olduğunuzu açıklayın ve tartışma için yeterli zamanı ayırın. Alıştırmaların genellikle sınırlı süresi vardır ve herbiri kendi iç bütünlüğü olan konular içermektedirler. Herkesin anlayıp anlamadığını kontrol edin.
7. Fikirleri ve soruları açıklayın. Kendi görüşlerinizi zorla kabul ettirmeye kalkışmayın. Katılımcılara kendi deneyimlerinden bahsedebilmeleri için yeterli fırsatı verdiğinizize emin olun.
8. Sizin gözleriniz, kulaklarınız ve sesiniz çok önemlidir. Katılımcılar ile göz temasını sağlayın. Kendi sesinizin farkında olun; çok fazla ve çok yüksek sesle konuşmamaya çalışın, fakat herkesin sizi ve diğer katılımcıları duyabildiğinden emin olun.

9. İnsanları konuşmaya davet ederken adaletli olun, örneğin, kadınlara karşı erkeklere ayrımcılık yapmayın ve her seferinde aynı kişileri seçip, onların ne düşündüklerini sormayın.
10. Tartışmaya girmeyin ve gelişmesine izin vermeyin. Aynı zamanda, farklı görüşlere izin verin ve onları cesaretlendirin.
11. İnsanların birbirilerinin konuşmalarını bölmelerine izin vermeyin.
12. Baskın olan kişilere karşı sert olun ve diğerlerinin de konuşmasına fırsat vermeleri gerektiğini söyleyin.
13. İnsanlara düşünceleri ve ne demek istediklerini açıklayabilmeleri için zaman verin.
14. Gerekli yerlerde zor kelimeleri veya kavramları açıklayın ve kısaca özetleyin.
15. Diğer bir konuya geçmeden önce insanların konuyu anladığından emin olun ve ek sorular sormalarına izin verin.

ÖNERİLEN USULLERDE KULLANILAN TERİMLERİN TANIMLARI

Beyin fırtınası: ilk olarak, savunmasını yapmadan veya öncelik tanımadan aniden fikirleri veya önerileri ortaya koymak. Daha sonra fikirleri ve önerileri tartışmaya açmak.

Vızıltı grupları: her katılımcı bire bir tipinde kısa tartışma için yanındaki (sağ veya sol) komşusuna döner.

Vaka çalışması: örneğin, geçmişte ortaya çıkmış bir sorunun nasıl üstesinden geldiği ve insanların buna nasıl tepki gösterdiğini içeren bir senaryo veya tanıtımın kısa bir girişi yapılır. Senaryo tarihsel veya sanal olabilir ancak katılımcıların gerçek deneyimleri ile ilişkili olmalıdır.

Münazara: katılımcılar bir sorunun farklı veya karşıt taraflarını alırlar ve diğer tarafından farklı bir cevap veya çözüm için tartışırlar.

Drama: daha önceden kendi bölümlerine hazırlanmış kişileri içeren hazır bir oyundur.

Beklentiler: katılımcıların bir alıştırmadan veya programdan neler beklediklerini anlattıkları bir yöntem.

Kolaylaştırıcı: takip edilecek alıştırmaları, sorulacak soruları ve alıştırmaların amaçlarını açıkça anlamış olan grup lideri.

Aralarda gezinme: katılımcılar tartışma için küçük gruplara bölündüğü zaman, kolaylaştırıcı ve gönüllüler gruptan gruba sessizce aralarda gezinerek katılımcıların soruları iyice anlayıp anlamadıklarını kontrol eder ve ne kadar zamanlarının kaldığını onlara hatırlatırlar.

Tur atmalar: bütün katılımcılar birer birer, sözleri kesilmeden konuşma şansına sahip olurlar; örneğin, bütün grupta hiç kimse atlanmadan tur atılır.

Buzkırıncılar: genellikle her oturumun başında insanların gevşemesi ve rahatlamasını sağlamak için yapılan bir faaliyet, örneğin el sıkışılır ve herkes kendini diğerlerine tanıtır.

Girişler: kolaylaştırıcı veya başka herhangi biri tarafından yapılan, genellikle kısa süreli, planlanmış bir konuşma.

Katılımcı: öğrenme grubu içinde bulunup, bir alıştırmaların faaliyeti ile mutlaka ilgisi olan ve bilgiyi emen pasif öğrenciler değil, kolaylaştırıcı ve diğer katılımcılar tarafından eşit olarak davranılan kişiler.

İnsan halkası: katılımcılar, eşit sayılardan oluşan biri diğerinin içinde iki daire biçiminde yerleşirler, böylece iç dairedeki her kişi dış dairedeki bir kişiyle yüz yüze gelmiş olur;

örn. kendilerini tanıtmaları için. Halka (sağa veya sola) dönebilir, böylece herkes grup içindeki diğer kişilerle bire bir konuşabilir.

Rol oyunu: katılımcılar belirli bir rolü oynayarak “eylemin bir parçası” haline gelirler; örn. bir polis memuru veya bir insan hakları mağduru, fakat (dramada olduğu gibi) rol için daha önceden alıştırma yapılmamalıdır. (aşağıdaki Örnek Yöntemler’e bakınız)

Geri bildirim: katılımcılar küçük gruplara ayrıldığı zaman, küçük grubun tartışmasının sonucunu veya üzerinde düşünüp aldığı kararları bir kişi büyük gruba geri bildirimde bulunmalıdırlar

Deneyimlerden konuşma: katılımcılardan birisi tartışmakta olduğunuz konu veya sorun hakkında kendi deneyimlerinden bahseder.

Konuşma çemberi: bütün katılımcılar her katılımcıyı yüz yüze görebilecekleri şekilde sandalyelerini yerleştirirler veya bir çember şeklinde otururlar.

ÖRNEK YÖNTEMLER

Beklentilerin Belirlenmesi: Bu alıştırma, programın başlangıcında ve bazen de bir alıştırmanın başlangıcında yararlıdır. Kolaylaştırıcı, programa ve her alışırmaya, oturumun kapsamını ve ana konusunu anlatarak başlar. Bu arka plana karşı, ana konu belirlendikten sonra kolaylaştırıcı, katılımcıların beklentilerinin neler olduğunu sorar. Kolaylaştırıcı görüşlerini sunan kişilerin konuşmalarını yaparken çok uzun zaman harcamalarına dikkat etmelidir, fakat sanki bu soruya hiçbir “yanlış cevap” olamazmış gibi davranmalıdır. Kolaylaştırıcı onları dinlediğini göstermek için grup beklentilerini işlenen konuyla bağlantılı olarak çok kısa bir şekilde özetlemelidir.

Tartışma Alıştırmaları: Tartışma sohbet şeklinde ve çok biçimsel olmayabilir veya çok düzenli bir şekilde de olabilir. Çok düzenli bir tartışmada, alıştırmanın amacı, katılımcıların bir görüş açısının desteğinde tartışmaları ve ardından , diğer tarafın da ne söylediğini duyduktan sonra, konularını değiştirmeleri için bir şansa sahip olmalarıdır. (1) Katılımcıları iki eşit gruba ayırın. Grupları karşılıklı olarak oturtun. 2) Her gruba tartışmada bir görüşü almalarını söyleyin; örn. bir grup temiz musluk suyuna ulaşabilmenin bir insan hakkı olduğunu öne sürecek ve diğer grup ise bunun arzu edilen bir uygulama olabileceğini ama bir insan hakkı olmadığını öne sürecek. Katılımcıların hangi gruba gireceklerini seçme şansları yoktur, dolayısıyla kabul etmedikleri bir savı desteklemek zorunda kalabilirler. 3) Her gruba kendi savlarını hazırlamaları için zaman verin. Gruptaki her birey kendi grubunun görüşünü destekleyen bir sav hazırlamak zorundadır. Bunun nedeni şudur: Konuyu diğer grupla tartışma zamanı geldiğinde herkesin sadece bir kez konuşma şansı olacaktır. 4) Takımlar hazır olduğunda, taraflar odanın iki yanında büyük gruplar halinde bir araya gelirler ve tartışma başlar. Her grubun bir savı sunma hakkı olur, temiz suya ulaşabilmeyi insan hakkı olarak gören takım önce başlar. Daha sonra herkes bir defa konuşma hakkını kullanıncaya kadar her takıma konuşma hakkı vererek devam edin. Bu bittiğinde, insanlara, şimdi eğer isterlerse diğer tarafı desteklemek için karşı tarafa geçebileceklerini söyleyin. Böylece gerçekten hemfikir oldukları tarafa gitsinler veya kararsızlardan üçüncü bir grup da oluşabilir. Taraf değiştiren kişilere, taraf değiştirmelerine hangi savların neden olduğunu ve ayrıca bu alıştırmadan neler öğrendiklerini sorarak tartışmayı bitirin.

Dinleme Alıştırmaları: Bu alıştırmanın amacı, insanları, başkalarının argümanlarını dinlemeye teşvik etmek ve önemli noktaları kısa bir süre içerisinde nasıl özetleyeceklerini öğretmektir. Bu basitçe, her insana önceki konuşmacının görüşünün dikkat çeken noktalarını çok kısa bir şekilde özetlemesini isteyerek yapılabilir. Alternatif bir karmaşık yöntem aşağıdaki gibidir: (1) İnsanları küçük gruplara ayırın, örn. 2 veya 4

kişilik. (2) Her tarafta eşit sayı olacak şekilde her gruba belli bir konunun farklı yönlerini almalarını söyleyin. Örneğin, A tarafı kadınların insan haklarının gereği olarak eşleri tarafından aile içinde uğradıkları şiddete bir suç olarak davranılması gerektiğini ve polisin karışması gereken bir sorun olduğu görüşünü savunmalı ve B tarafı ise bu tarz bir hareketin özel bir sorun olduğunu, bu nedenle de polise rapor edilmemesi gerektiği görüşünü savunmalı. (3) A tarafından bir kişi, kadınların hakları için kamusal bir çözümün ilk argümanını kısaca verir. (4) B tarafından bir kişi önce A'nın argümanını kısaca özetlemelidir ve daha sonra B tarafının birinci argümanını sunmalıdır. 5) A tarafı kendilerinin bir sonraki argümanını sunmadan önce bu hususu özetler. Bu alıştırma süre doluncaya kadar aynı şekilde devam eder.

Sorun Çözme Alıştırması: Bu alıştırma, çoğu alıştırmalarda konuyu “toparlamak” için yararlıdır ve basitçe, grubun hayal edebileceği kadar çok çözümü belirleyip daha sonra bunların arasında öncelikleri belirlemekten ibarettir. Pratik bir şekilde problem çözmek için daha karmaşık bir yöntem ise katılımcıların veya katılımcı gruplarının soruna adım adım yaklaşımları ve yaklaşımlarını yazmaları veya geri rapor edecek bir gönüllüye sahip olmalıdır (Yukarıdaki tanıma bakınız). Problem çözmek için ilginç bir etkinlik ise farklı yaklaşımların karşılaştırılmasıdır. (1) Katılımcıları iki veya daha fazla gruba ayırın, her gruba aynı sorunu verin, örneğin, yerel radyo istasyonunun yerel bir azınlık grubunun dilinde yayın yapmadığını kabul ederek yerel/mahalli milletvekillerine verilmek üzere öneriler hazırlamaları. (2) Her gruba yaklaşımlarını hazırlamaları için yeteri kadar zaman verin. (3) Yaklaşımları geri bildirimde bulunun.. (4) Hangi yaklaşımın azınlıkların insan hakları ile daha tutarlı olduğu hakkında bir genel tartışma açın.

Rol Oyunu Alıştırması: Rol oynama, heyecan verici bir şekilde konulara dikkatleri çeker. Bir rol oyununda, katılımcılar daha önceden alıştırma yapmadan hareket ederler. Diğer bir deyişle, oyunun bir parçası haline gelirler ve alıştırmaların bir parçası da böyle bir duruma itildikten sonra tepkilerini değerlendirmektir. Basit bir rol oyunu kolaylaştırıcının şöyle bir soru sormasıyla başlayabilir: polisin insan haklarını ihlal ettiği bir olaya karışan veya tanık olan kim var? Daha sonra tanık veya mağdurdan, belki başka birinin (polis memuru) yardımıyla olayı hissederek tekrar canlandırması istenebilir. Daha karmaşık bir rol oyununda, birkaç katılımcı oyuna dahil olabilir. Örneğin, ailesi ölmüş ve yoksullukla, açlıkla yüz yüze kalmış bir genç kadın olduğunuzu hayal edin. Kadın fahişelik yapmaya karar verir. Bu trajik adımı atmadan önce bu kararını arkadaşlarına anlatır. Birisi ona düşmanca yaklaşır, diğeri ise sempatik bir şekilde, ancak AIDS hastalığına yol açan HIV virüsüne yakalanmanın tehlikelerini açıklayarak yaklaşır. Bir diğeri ise yardım için diğeri aile üyelerini araması gerektiğini savunur. Bir başkası ise fahişeliğe başladığı taktirde bir daha onunla görüşmeyeceğini söyler. (1) Böyle duygusal bir rol oyununda, kolaylaştırıcı katılımcılara başlamadan önce neler olacağını açıkça izah etmeli ve diğlerinin işbirliği yapmalarını istemelidir. (2) Rol oyunu yavaşça gerçekleştirilmelidir. Eğer acele edilirse ve herkes aynı anda konuşursa, insanların kafası karışır ve rol oyunundan fazla bir şey öğrenemezler. (3) Sorun üzerinden oyunu gerçekleştirdikten sonra tartışmayı herkese çevirerek insan hakları konuları ile ilgisinin olup olmadığı sorun. (4) Gruba, soruna nasıl yaklaşılmasını istediklerini ve saptanmış insan haklarını dikkate alarak, rol oyununun nasıl bitirilmesi gerektiğini sorun. Adım (4).te ortaya çıkan fikirlere göre rol oyununu bitirin.

5. Hedef Grubunuza Uygun Hale Getirmek İçin Kendi Değişikliklerinizin Yapılması

İnsan hakları eğitimi programlarının planlaması dikkatle yapılırken, öğretim ve yaygın eğitim için belirlenmiş hedef gruplar iyi değerlendirilmelidir. Bu tür gruplar kadınlar, çocuklar, kırsal kesimde yaşayan yoksullar, engelliler vb. olabilir. HDK sponsorları, bir hedef grubu seçerken, eğitimi kimin yaptığı konusunu dikkate alarak kolaylaştırıcıyı da değerlendirmelidirler. Sosyal psikolojideki araştırma bulguları, grup içi katılımı gözardı ederek dışarıdan gelenlere güvenmek suretiyle gruba yenilik getirmeye çalışırken, değiştirme etmenlerinin daha büyük zorluklarla karşılaşacaklarını söylemektedir. [E. Katz ve P.H. Lazarsfeld, *Personal Influence - Kişisel Etki* (Glencoe, ILL: The Free Press,1955)]. Kolaylaştırıcıların, fikir itibarıyla hedeflenen kitle ile etnik, kültürel, dil, bilimsel, azınlık ve (kadın grupları için) cinsiyet gibi bazı “grup içi” ilişkileri olacaktır. Grubunuz ulaşmak istediği “hedef grubu”na bir kez karar verdikten sonra, bu kitabın içindeki alıştırmalar, eğitim hedefleri, katılımcıların profili (kültür, yaş, sosyo-ekonomik statü, okuryazarlık seviyesi, vb.) ve eğitsel çerçeveler ile yetenekler gibi diğer pratik meseleleri de hesaba katarak, kültürel olarak geliştirilmiş, uyarlanmış ve değiştirilmiş sayısız seçenek ve yöntem sunmaktadır.

Katılımcıların profiline bakmaksızın, aşağıdaki bir çok alıştırma (1, 2, 5, 7 ve 13) herhangi bir hedef gruba insan hakları eğitimini tanıtmak için esas ve temel oluşturur. Diğer alıştırmalar (7, 9, 23 ve 24) özellikle güçlendirme hedefleri ile ilgilenen gruplar için modeller sağlamaktadır. Bazı alıştırmalar aşağıdaki gibi özel grupların insan haklarını vurgulamak için tasarlanmıştır:

- Kadınlar (6, 8, 15, 16 ve 20)
- Çocuklar (3, 4, 10, 11, 14 ve 17)
- Azınlıklar (7, 13, 15 ve 22)

Değişik alıştırmalar seçilebilir çünkü bunlar da kişisel haklar ve yönetimin önemli konularını içermektedirler, örneğin:

- Hukuk kuralları (5)
- Sivil toplum (9) ve demokrasi (4 ve 21)
- Polis ve adil ceza yargısı (12 ve 21)
- Medya (18)

Diğer alıştırmalar sosyal ve ekonomik haklarla ilgilenen hedef gruplar için uygundur:

- Ortak çevremizle ilişkili insan hakları (6)
- Gıda (14), sağlık bakımı (14,18) ve barınma (23) gibi temel ihtiyaçlar
- Yoksulluk (10, 11) ve kalkınma (19)
- Engellilerin ihtiyaçları (22)

Alıştırma 23, katılımcıları kolaylaştırıcıların kendi yaygın eğitim derslerini tasarlamalarına katılmaya özellikle davet etmektedir. Bu nedenle, bu kitabın kullanıcıları, toplumun ihtiyaçları ve eğitsel yaratıcılıkla uyumlu bir şekilde, konuları seçmekte, ayırmakta, geliştirmekte ve değiştirmekte kendilerini özgür hissetmelidirler.

Yaygın İnsan Hakları Eğitimi bütün dünyadaki insanlar için önemli konuları ele almaktadır, fakat her grubun kendi ilgileri, konuları ve öncelikleri olacaktır. Kolaylaştırıcı, katılımcıların yerel olarak ilgili oldukları insan hakları konularını ele almalı ve bunları kullanılan alıştırmalarla birleştirmenin yollarını bulmalıdır. Dolayısıyla, eğer katılımcılar, dil hakları, mal varlığı edinme hakları, arazi dağılımı, kalkınma projelerine katılım gibi, bu eğitimci rehberinde yer almayan konularla ilgileniyorlarsa, bunları dikkate almak için kolaylaştırıcı yeni konular eklemeli veya aşağıdaki alıştırmaları değiştirmelidir.

Bu eğitimci rehberi, kolaylaştırıcının değerlendirmesi için özel başlıklar ve senaryolar içeren birçok yapılandırılmış alıştırma sağlamakla birlikte, kolaylaştırıcılar bu örneklerin, yaratıcılığı uyarmak, seçenekler sunmak ve insan haklarını anlama ve uygulamaya doğru

yönelmenin olası yöntemlerini sunmak için tasarlandığını kabul etmelidirler. Bu yüzden, kolaylaştırıcı eğitim konularının katılımcıya ait olduğunu ve nihai olarak, neyin tartışılacağına onların karar vermesi gerektiğini unutmamalıdır. Kolaylaştırıcının rolü şudur:

- Tartışmayı insan hakları ile bağlantılı tutmak,
- Uygun olmayan tartışmalardan kaçınmak,
- Herkes için güvenli bir ortam temin etmek,
- İnteraktif/etkileşimsel öğrenme için bir forum sağlamak,
- İnsan haklarına saygılı ve katılımcıların insan haklarını tamamlayıcı faaliyetler için planlar geliştirilmesini teşvik etmek.

Yaygın İnsan Hakları Eğitimi'ne kültürel olarak aracılık edilmelidir. Bu demektir ki, kolaylaştırıcı, katılımcıların genel deneyimlerini oluşturan yerel folklor, tiyatro ve diğer sanatları, toplumsal tarih, medya olayları gibi konuları ortaya çıkarmakta yaratıcı olmalıdır. İnsan hakları konuları üzerinde tartışırken, kolaylaştırıcılar, insanların günlük hayatlarında karşılaştıkları sorunların ve konuların doğal olarak uyuşmazlıklar içerdiği gerçeği noktasında hassas olmalıdırlar. Örneğin, insan hakları normları ile geleneksel yerel uygulamalar arasındaki zıtlık gibi. Buna ek olarak, bazen, Özel hayatın gizliliği hakkı gibi bazı insan hakları talepleri ifade özgürlüğü hakkı gibi haklarla birbirine ters düşebilmektedir. Kolaylaştırıcı bu tür zıtlıkları tartışmaktan kaçınmamalıdır, aksine açık tartışmayı cesaretlendirmelidir. Bu tür deneyimler katılımcının bağımsız ve eleştirel düşünmesini destekler; örneğin, ne olmalı ve ne oluyor arasındaki uyuşmazlık ve uluslararası insan hakları standartları ile yerel kültürel uygulamalar arasındaki farklılıklar gibi.

BİRİNCİ ADIM

İnsan Onuruna Saygı ve Adil Kurallara İhtiyaç

AHLAKİ DEĞER 1: İNSAN ONURUNA SAYGI

ALİŞTİRMA 1, “İNSAN NEDİR?”

Genel bakış: Bu alıştırmamızın normları, kişinin kendi kendini (kendisi hakkında pozitif düşünme) ve başkalarını onaylaması ile ifade edilen insan onurudur. Üzerine odaklanılacak konu, insanlık onurumuz açısından hepimizin birbirimizle eşit olduğumuzu kabul etmedeki zaafımıza dayalı olarak başkalarına karşı saygı göstermememizdir. Bu alıştırma katılımcılarının, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin Başlangıç kısmında ifade edildiği üzere, insanların, kendi bilinçleri olan, düşünen varlıklar olduğunu, iletişim kurabildiklerini ve karar verebildiklerini ve herkes tarafından paylaşılan insanlık onurunun saygıyı hak ettiklerini fark etmelerini sağlamalıdır.

Amaçlar: Katılımcılar

- insanlıklarının farkına varmalıdırlar,
- kendilerini diğer insanlarla ilişkili görebilmelidirler,
- insanlık onuru fikrini açıkça belirtmelidirler,
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin Başlangıç kısmının ifade ettiklerini anlamalıdırlar.

Usuller: Başlangıç için “insan halkası” (yukarıdaki tanımlara bakınız) gibi bir buzkırıcı yöntem kullanınız. Bu başlangıç seansındaki ilk iki etkinlik yaklaşık on dakika sürmelidir. Diğer adımlar yirmişer dakika veya daha fazla olabilir. Adım 5 için daha fazla zaman gereklidir. Eğer grup yeteri kadar küçük ise, herkesin birbirinin yüzünü görmesini sağlayacak şekilde, yerde veya sandalyelerde oturarak, bir “konuşma çemberi” oluşturmalarını sağlayın.

Materyaller: (1) Herkesin görüş alanında olan bir bitki veya canlı bir nesne, (2) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin Başlangıç kısmı.

(sayfa 36 daki resim koyulacak)

Sıra: Adım 1. Her katılımcının bireysel olarak diğer bütün katılımcılar ile tanışması için “insan halkası” (tanımlara bakınız) yöntemini kullanın.

Adım 2. Önemli şeyler hakkında tartışmalar yapmak için bir yöntem olduğunu açıklayarak “konuşma çemberi” (tanımlara bakınız) oluşturun. Bireysel tanışmalar Adım 1’de yapılmış olmasına rağmen, çemberin çevresinde dolaşarak herkese ismini yüksek sesle ve tane tane söyleyerek kendini bütün gruba tanıtmalarını sağlayın. Böyle güçlü bir şekilde ve pozitif olarak konuşmak “onaylama” olarak bilinir. Genellikle çekingenlik ortaya çıkar. Bu nedenle çemberin etrafında yüksek sesle adımızı söyleyerek dolaşacağımızı ve bu kez elimizi kaldırmak veya yumruğumuzu vurmak gibi güçlü bir el veya kol hareketi yapacağımızı ve bu hareketten sonra grubun alkışlaması gerektiğini açıklayın.

Adım 3. Katılımcılara bir dakika sessizce düşünerek kendilerinin en iyi özelliği olduğunu düşündükleri bir özelliklerini seçmelerini ve bunu bir veya birkaç kelime ile ifade etmelerini söyleyin: Cömertlik, sevecen bir ebeveyn olma, çalışkanlık, daha aza sahip olanlarla paylaşmak, vb. Hepimizin iyi özellikleri olduğunu vurgulayın. Katılımcılara kendilerinde belirledikleri özelliğin başkalarında saygı gösterdikleri bir özellik olup olmadığını sorun. Kendi kendinize saygı duyduğunuzu ve başkalarına saygı duyduğunuzu söylemek ne anlama

gelir? Eğer başkalarının sizinkinden farklı iyi özellikleri varsa, diğerleri de saygıyı hak eder mi? Her insan saygıyı hak eder mi? Neden?

Adım 4. (Zamanın yeterliliğine ve katılımcıların duyarlılığına bağlı olarak seçimlik.) Katılımcılara şunu sorun: Birisinin kendilerine saygı duymadığını hissettiklerinden dolayı kendilerini incinmiş hissettikleri bir zamanı hatırlıyorlar mı? Bunlar, “Onunla konuşmaya çalışmanın hiçbir yararı yok, o hayalleri ile çok meşgul.” gibi sözlerle insanların bizim kendimizi deli, aptal veya salak gibi hissetmemize neden olabilecek sözleri içerir. Bunun gibi bir veya iki kırıcı ifadeyi hatırlatmaya çalışın. Neden insanlar birbirlerini susturmak isterler? Onların söyledikleri doğru olduğu için mi? Yoksa, her ikisi veya hiçbiri, birbirlerine saygı göstermedikleri için mi? Başkaları size saygı göstermediğinde onurunuz incinir mi? Bu kendinizi nasıl hissetmenize sebep olur? Onurla ne ifade etmeye çalışıyorsunuz?

(sayfa 37 deki resim koyulacak)

Adım 5. Katılımcılara orada bulunan herkesin insan olduğunu söyleyin ve diğer canlı yaratıkları adlandırmalarını isteyin. İnsanların diğer yaratıklardan nasıl ayrıldıklarını sorun. Belli dinlere veya felsefelere bağlıların bulunduğu gruplar içinde tartışma, kendi inançlarına sıkı sıkıya bağlı insanlarla ilgili ahlaki ve manevi değerlendirmeleri içerebilir. Kolaylaştırıcı belirtilen farklılıkları gözden geçirmeli ve insanların başkaları ile, bazı hayvanlarda olduğu gibi, sadece birkaç ses ile değil, kelimelerle **iletişim** kurduğunu vurgulamalıdır. İkincisi, biz insanlar tercihler yaparız. Çeşitli hayvanların yapabileceğine göre kendi yaşamlarımız hakkında çok daha fazla kararlar alabiliriz. Bu bizim günlük yaşamlarımızda ne anlama gelmektedir? İnsanoğluna bu şekilde yaklaşımın, kelimeleri nasıl daha iyi kullanacağımızı ve iyi tercihleri nasıl yapacağımızı öğrenmemiz anlamına mı geldiğini katılımcılara sorun.

Adım 6. Eğer kelimeleri dikkatli kullanırsak ve eğer bütün insanların saygıyı hak ettiğini çünkü hepsinin insanlık onuru sahibi olduğunu söylersek, ne demek istemiş oluruz? 1948’de çok korkunç bir savaştan (2. Dünya Savaşının küresel acılarından) sonra dünyadaki bütün ülkelerin, “bütün insanlar diğer bütün insanların onuruna saygı gösterdiği takdirde dünyanın çok daha barışçıl ve huzurlu olacağını söyleyen birtakım sözler” üzerinde anlaşmaya vardığını açıklayın. Bugün, diğer ülkeler gibi bizim ülkemizin de aynı sözleri kabul ettiğini açıklayın. [İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin] şu sözleri ne anlama gelmektedir: “İnsanlık ailesinin tüm üyelerinin niteliğinde bulunan onurunu... tanımak dünyada özgürlük, adalet ve barışın temelidir.” Evrensel Beyanname’nin Başlangıç kısmının ifadelerini beraberce yorumlayın. “Tur atma” metodunu kullanarak katılımcılardan, eğer insanlar arasında birbirlerine karşı daha fazla saygı gösterilse, toplumdaki yaşamın daha huzurlu olabileceğini gösteren bir örnek düşünmelerini isteyin.

Alıştırma 1 için Ek. *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin Başlangıç Kısmı (1948)*

İnsanlık ailesinin tüm üyelerinde bulunan onuru ve onların eşit ve ayrılmaz haklarını tanımanın dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu,

İnsan haklarının tanınmamasının ve hor görülmesinin insanlık vicdanını yaralayan barbarca eylemlere yol açtığını, korkudan ve yoksulluktan kurtulmuş insanların söz ve inanç özgürlüğüne sahip olacakları bir dünyanın herkesin en yüksek amacı olduğunun ilan edilmiş bulunduğunu,

Uluslar arasında dostça ilişkiler geliştirmeyi özendirmenin temel bir zorunluluk olduğunu, temel insan haklarına, insan kişiliğinin onur ve değerine, erkeklerle kadınların eşitliğine olan inançlarını bir kere daha belirttiklerini ve sosyal gelişmeyi sağlamaya, daha geniş bir özgürlük içinde daha iyi yaşam düzeyi oluşturmaya karar vermiş olduğunu,

Üye devletlerin Birleşmiş Milletlerle işbirliği içinde, insan haklarına ve temel özgürlüklere bütün dünyada saygı gösterilmesinin sağlanmasını üstlenmiş olduklarını,

Bu hak ve özgürlükler konusunda ortak bir anlayış oluşturmanın sözü edilen üstlenmenin tam olarak gerçekleşmesi için büyük önem taşıdığını göz önüne alarak,

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GENEL KURULU, İnsanlık topluluğunun bütün bireyleriyle kuruluşlarının bu Beyanname'yi her zaman gözönünde tutarak eğitim ve öğretim yoluyla bu hak ve özgürlüklere saygıyı geliştirmeye, giderek artan ulusal ve uluslararası önlemlerle gerek üye devletlerin halkları ve gerekse bu devletlerin yönetimi altındaki ülkeler halkları arasında bu hakların dünyaca etkin olarak tanınmasını ve uygulanmasını sağlamaya çaba göstermeleri amacıyla tüm halklar ve uluslar için ortak ideal ölçüleri belirleyen bu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni ilan eder.

ALİŞTİRMA 2, “İHTİYAÇLAR, HAKLAR VE İNSANLIK ONURU”

Genel bakış: İnsan hakları kavramının anlayış ve kabul görmesi için insan hakları ile temel insan gereksinimleri arasında bağlantı kurulması önemlidir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin (İHEB) ilk önce kolay anlaşılır bir dilde tanıtılması gereklidir. İnsanın gereksinimleri çerçevesinde basit sorular sormak ve katılımcılara her gereksinimle uyuşan bir hakkın olduğunu göstermek genellikle insan haklarının önemli olduğu ve yararlı olabileceği fikrinin çabuk kabul görmesine yardımcı olur.

Amaçlar: Katılımcılar şu anlayışları kazanmalıdır:

- temel insan gereksinimleri evrenseldir,
- tanımlanmış her insan gereksinimi İHEB'e göre bir insan hakkına bağlıdır,
- İHEB kendi toplumumuzu yargılamak için temel hedefleri sağlayarak “arzulanan dünyayı” temsil eder,
- bizim toplumumuz da, diğerleri gibi, uluslararası standartların gerisinde kalmakta, yani gereksinimler tam olarak karşılanmamakta ve insan hakları ihlal edilmektedir.

Usuller: Bu alıştırmayı konusunu verin ve beklenti ortamı yöntemini kullanın. (Örnek Yöntemlere bakınız). Başlangıç için insan halkası gibi bir buzkırıcı yöntem kullanınız (yukarıdaki tanımlara bakınız). Bu başlangıç seansındaki ilk etkinlik yaklaşık on dakika sürmelidir. Diğer adımlar yirmişer dakika veya daha fazla olabilir. Eğer grup 5. Adımdan ileriye gitmeye hazırsa, iki oturuma ihtiyaç duyulabilir.

Materyaller: “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin Sadeleştirilmiş Versiyonu” (Ek)

Sıra: Adım 1. Katılımcılardan, insan olmanın doğasında bulunan bütün temel ihtiyaçların listesini yapmak için size yardım etmelerini isteyin. Bu alıştırma, insanın, çeşitli hayvanlar ve diğer canlılardan ayrılmasını sağlayan özelliklerinin incelendiği bir önceki alıştırmayla üstüne devam edilebilir.

Adım 2. Vızıltı grubu yöntemini kullanın veya her gereksinim için bir grup olmak üzere katılımcıları gruplara ayırarak, odaklandıkları gereksinimin toplumumuzda gerçekten karşılanıp karşılanmadığı konusunda ne düşündüklerine ilişkin geri bildirim alın. Toplumumuzu, bireylerinin ihtiyaçlarını karşılamalarına, potansiyellerini kullanmalarına izin verip vermediğine ve insan olarak özelliklerini geliştirmelerine yardımcı olup olmadığına göre karakterize edin.

Adım 3. Her gruptan, bir toplumun, insan olarak potansiyellerini geliştirmelerine ve temel ihtiyaçlarını kullanmalarına ve karşılamalarına izin vereceğini düşündükleri hedeflerini karakterize etmelerini ve kafalarında canlandırmalarını isteyin.

Adım 4. Her gruba, tartışmalarını bir kaç kelime ile geriye rapor etmelerini söyleyin. Bu sunumları dinledikten sonra, kolaylaştırıcı 3 sütundan oluşan bir tablo oluşturmalıdır: (1) insanoğlunun kendine özgü temel ihtiyaçları; (2) mevcut toplumun vasıfları ve belirlenen ihtiyaçların çoğu insan için karşılanıp karşılanmadığı; (3) toplum için arzulanan hedeflerin özellikleri.

1.	2.	3.	4.
İHTİYAÇ	GERÇEKLER	HEDEFLER	HAKLAR
--	--	--	--
--	--	--	--

Adım 5. Kolaylaştırıcı yeni bir sütun (4) daha oluşturarak insanın kendi onurundan hoşlanması, onu korunması ve geliştirmesi için gerekli farklı insan haklarını gösterir. Önceki alıştırma verildiği üzere, her temel ihtiyaca karşılık gelen bir insan hakkı olduğunu açıklayın. Bu alıştırmanın ekinde verilen İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinin sadeleştirilmiş versiyonu ve Madde numarasını kullanarak ilgili insan hakkına dikkat çekin.

(sayfa 41 deki resim koyulacak)

Adım 6. İnsan hakları ihlalinin belirlenmiş olabileceği 2.sütun ile insan hakları saygı gördüğü, korunduğu ve desteklendiği zaman, bunun ötesinde neler olabileceği hakkında bir fikir verecek olan 3.sütun ile ilgili bir tartışma açın. Daha önce oluşturulmuş olan her grubun üyelerine ihtiyaçları incelemelerini, toplumumuzda yiyecek, sağlık ve barınma gibi temel insani gereksinimleri karşılanması konusunda ve bununla ilgili insan haklarını korumak için neler yapılabileceğini sorun.

Alıştırma 2 için Ek. “İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinin Sadeleştirilmiş Versiyonu” (1948)

1. Bütün insanlar **özgür ve eşit doğarlar**. Onur ve haklar bakımından hepimiz eşitiz ve herkesle aynı haklara sahibiz. Bunun nedeni, hepimizin düşünme ve yanlışlığı doğrudan ayırma yeteneği ile doğmamızdır ve bu yüzden başkalarına karşı kardeşlik duyguları ile hareket etmeliyiz.

2. Hangi ırk, cinsiyet ve renkte olursa olsun, herkes **eşit haklara ve özgürlüklere** sahip olmalıdır. Nerede doğduğumuz, hangi dili konuştuğumuz veya hangi dine veya siyasi görüşe sahip olduğumuz veya zengin veya yoksul olmamız farketmemelidir.

3. Herkesin **yaşama**, özgür olma ve kendini güvende hissetme **hakkı** vardır.

4. İnsanların alınıp satılması yanlıştır ve **kölelik sonsuza dek engellenmelidir**.

5. Hiç kimseye **işkence** yapılamaz veya zalimce veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez.

6. Herkesin, yasalara göre her yerde **bir insan olarak kabul edilme** hakkı vardır.

7. **Yasalar tarafından eşit davranılma** ve yasaların eşit koruma hakkına sahipsiniz.

8. Eğer yasalar tarafından verilen haklarınız çiğnenirse, **adaletin yerine gelmesini** sağlayacak adil yargıçlara sahip olma hakkınız olmalıdır.

9. Geçerli bir neden olmaksızın **tutuklanamazsınız, hapse atılamazsınız veya kendi ülkenizin dışına sürülemezsiniz**.

10. Herhangi bir nedenle mahkemelik olmanız durumunda, herkes gibi siz de, açık fikirli ve kendi kararlarını **özgürce verebilen mahkemelerce** yürütülen **adil ve aleni** bir duruşma isteme hakkına sahipsiniz

11. Eğer üstünüze bir suç atılırsa, **suçlu olduğunuz ispatlanıncaya kadar suçsuz kabul edilmelisiniz**. İşlendiğinde yasadışı olmayan bir eyleminizden dolayı cezalandırılmazsınız.

12. Geçerli bir neden olmaksızın hiç kimse **özel yaşamınıza**, ailenize, evinize veya mektuplarınıza karışamaz veya şeref ve haysiyetinize saldırıda bulunamaz.

13. Herhangi bir ülke içinde **istediğiniz yere gitme ve istediğiniz yerde yaşama** hakkına sahiptir. Kendi ülkeniz dahil, herhangi bir ülkeyi terk etme ve istediğiniz zaman geri dönme hakkına sahiptir.

14. **Zulümden dolayı başka bir ülkeye sığınma** hakkınız vardır.

15. Hiç kimse **geldiğiniz ülkedeki haklarınızı** elinizden alamaz.

16. Yetişkin erkeklerin ve kadınların, ırk, ülke ve din bakımlarından herhangi bir kimsenin kısıtlamasına uğramaksızın **evlenme ve bir aile kurma hakları** vardır. Kadın ve erkeğin her ikisi de evlenmeyi kabul etmelidir, her ikisi de evlenirken, evlilik esnasında ve eğer isterlerse, ayrılmaya karar verdiklerinde eşit haklara sahiptirler.

17. Herkesin yalnız başına saklayabileceği veya başkaları ile paylaşabileceği **eşyalara sahip olma hakkı** vardır ve geçerli bir neden olmaksızın kimse bu eşyaları sizden alamaz.

18. Neye inanmak istiyorsanız ona inanabilirsiniz, yanlış veya doğru hakkında fikirlere sahip olabilirsiniz ve **istediğiniz dine inanabilirsiniz** ve eğer isterseniz, müdahale olmaksızın dininizi değiştirebilirsiniz.

19. Olaylar hakkında neler düşündüğünüzü, birileri tarafından sesiniz kesilmeden, insanlara söyleme hakkına sahiptir. **Gazete okuyabilir, radyo dinleyebilirsiniz** ve düşüncelerinizi yazıya dökme ve herhangi bir kimse sizi durdurmaya çalışmadan, onları istediğiniz yere gönderme hakkına sahiptir.

20. **İnsanlarla barışçıl bir şekilde toplanma** ve istediğiniz kişiyle beraber olma hakkına sahiptir fakat hiç kimse sizi herhangi bir gruba katılmaya veya ait olmaya zorlayamaz.

21. Her oyun eşit sayıldığı ve oyunuzu istediğiniz şekilde kullanabildiğiniz **adil seçimler** yoluyla ülke yönetimine katılma hakkına sahiptir. Ülkeyi yöneten kişiler, halkın oyları ile yönetime geldikleri için, halkın onlardan istediklerini yapmak zorundadırlar.

22. Bu gezegendeki bir kişi olarak, onurla yaşayabilmek ve olmak istediğiniz gibi bir insan olabilmek için **temel ihtiyaçlarınızın karşılanması hakkına** sahiptir ve diğer ülkeler ve ülke grupları da bunun için yardımcı olmalıdır.

23. Çalışabilmeli, **işinizi seçebilmeli**, bir sendikaya üye olabilmeli, güvenli çalışma şartlarına sahip olabilmeli ve işsizliğe karşı korunmalısınız. Ayrım yapılmaksızın, sizinle aynı işi yapanlarla aynı ücreti almalısınız. Ailenizin onurlu yaşayabileceği makul bir ücret almalısınız ve bu demektir ki eğer yeterli ücret alamıyorsanız, başka tür yardımlar almalısınız..

24. Herkesin **dinlenme ve boş zaman hakkı** vardır; çalışma saatlerinin sınırlandırılması ve belli dönemlerde ücretli tatile izin verilmesi de buna dahildir.

25. Makul bir yaşam sürebilmek için **yiyecek, giyecek, bir ev ve kendiniz ve aileniz için tıbbi bakım** da dahil olmak üzere, ihtiyacınız olan şeylere sahip olma hakkınız vardır. Eğer hasta veya çalışamayacak durumdaysanız veya yaşlı veya dul iseniz veya kendi kusurunuz dışında başka herhangi bir nedenden dolayı çalışmıyorsanız, toplumdaki yardıma hakkına sahiptir.

26. **Eğitim hakkına** sahiptir. Eğitim, en azından küçük yaşlarda herkes için ücretsiz ve zorunlu olmalıdır. Daha sonraki eğitim, onu isteyenler ve gücü yetenler için mevcut olmalıdır. Eğitim insanların olabilecekleri en iyi hale gelmelerine ve barış dolu bir dünyada başkalarının insan haklarına saygı duyulmasına yardımcı olmalıdır.

27. **Sanat, müzik ve kitap** dünyasına katılma ve onun bir parçası olabilme hakkına sahipsiniz, böylece sanattan yararlanabilmeli ve **bilimdeki yeni gelişmelerin** faydalarını paylaşabilmelisiniz. Herhangi birşey yazdınız, yaptınız veya bulduysanız, bundan dolayı takdir edilmeli ve kazanç sağlayabilmelisiniz.

28. Herkes, **haklara ve özgürlüklere saygı duyulan ve bunların gerçekleştiği bir dünya** hakkına sahiptir.

29. Yaşadığımız yere ve çevremizdeki insanlara karşı hepimizin sorumlulukları vardır, bu nedenle hepimiz birbirimize dikkat etmeliyiz. zgrlkten yararlanabilmek için, **herkesin haklarına saygılı, doğru ve yanlış duyularımızı karşılayan, dünyada barışı koruyan ve Birleşmiş Milletleri destekleyen yasalara ve sınırlandırmalara** ihtiyaımız vardır.

30. Bu Beyanname'nin hiçbir hükmü, herhangi birinin haklarımızı **elimizden alabileceği veya zayıflatabileceği** anlamına gelmez.

AHLAKİ DEĞER 2: KURALLARI ÖĞRENME

ALİŞTİRMA 3, “KORUMA İÇİN KURALLAR”

Genel bakış: Adaleti sağlayacak ve insan haklarını koruyacak sosyal bir mekanizma olarak hukuk kavramı, insan haklarıyla ilgili fikirlerin geliştirilmesinde en erken vakitte verilmelidir, çünkü insan haklarına saygı ve onun korunması tamamen hukuk ilkesine dayanmaktadır. Kurallar bütün örgütlenmiş toplumların temel bir parçasıdır ve kısmen de insanları kötülüklerden korumak için gereklidir. Buna rağmen, kolaylaştırıcı, otoriteye karşı kör bir itaati onaylamayı çağrıştıracak sözlere karşı dikkatli olmalıdır. Kurallar (1) koruma için, (2) adalet içindir (bundan sonraki alıştırmada inceleneceği gibi.)

Amaçlar: Katılımcılar kuralları ve korumayı birleştiren üç fikir üzerinde düşünecektir:

- (1) insanların tehlikelerden korunmasına yardım etmek ve toplumsal davranışlara rehberlik etmek için kuralların gerekliliği ve işlevi,
- (2) çocukların ihtiyaçları ve onlara bakanların görevleri,
- (3) çocukların buna karşılık gelen hakları.

Usuller: Katılımcıların çocukların ihtiyaçları listesini, 1959 Çocuk Hakları Beyannamesi'nden çıkarılan Çocuk Hakları Listesi ile karşılaştırmak ve fikirler ortaya çıkarmak için (20 kişiden kalabalık gruplar için) beyin fırtınası tekniklerini ve vızıltı grubu yöntemlerini kullanın.

Materyaller: (1) Çocuk Haklarının 10 Prensipleri Listesi (1959 BM Beyannamesi)

Sıra: Adım 1. Bir beyin fırtınası oturumu düzenleyin. Katılımcılara kuralların aile için mi, toplum için mi, yoksa oyunlarda kullanmak için mi olduğunu sorun; kuralların amacı ve kurallara neden ihtiyaç duyduğumuz hakkında düşüncelerini isteyin. Büyük gruplar için “Vızıltı grubu yöntemi” daha yararlı olabilir. Kolaylaştırıcı cevapları “koruma” ve “adalet” başlıkları altında toplayarak listeler.

Adım 2. Katılımcılara bütün söylediklerinin iki büyük fikirle ilgili olduğunu açıklayın. Bu fikirler koruma ve adalettir. Oyunların bütün oyuncular için adil olması ve oyun içinde insanların zarar görmemesi için kurallarımız vardır. Evimizdeki kurallar mekanlarımızı temiz, sağlıklı ve tertipli tutmamıza yardımcı olur ve bu sayede ailenin sağlığını korumamızı sağlarlar. Kurallar okulda öğrenmemize, çevremizi ve sokaklarımızı güvenli tutmamıza ve insanları tehlikeden korumamıza yardım edebilirler. İyi kuralların diğer insanlarla geçinmemize, sorumluluklarımızı ve görevlerimizi ciddiye almamıza yardım ettiğini açıklayın. İnsanları tehlikelerden korumak üzere hazırlanmış kurallar için örnekler vermelerini isteyin.

(sayfa 47 deki 1. resim koyulacak)

Adım 3. Katılımcılardan, ebeveynlerin aile içinde kullandıkları kurallar hakkında düşüncelerini isteyin. Bu kurallar çocukları korumak için nasıl tasarlanmıştır? Katılımcıları, ailelerin çocuklarını korumak için geliştirdikleri kurallarla bağlantılı olarak çocukların ihtiyaçları hakkında düşünmeye yönlendirin. Katılımcılardan, yeni bir bebeğin doğumunu kutlamaya davet edildiklerini varsaymalarını isteyin. Kutlamaya gelen herkes bebeğin ihtiyaç duyacağı şeyleri temsil eden bir hediye getirsin: Battaniyeler, giyecekler, bir miktar yiyecek ve bebeğin sağlıklı ve mutlu bir çocukluk dönemi için sahip olması gerektiğini düşündükleri herşey, vb. Hediyeleri belirlemek ve karşılama için düşünülen ihtiyaçlar ile bağlantılarını kurmak için “konuşma çemberi” usulünü kullanın. Kolaylaştırıcı, hediyeler ve hangilerinin

bebeğin sağlığı, güvenliği, mutluluğu, gelecekteki gelişimi, vs. için gerekli olduğu konusundaki tartışmayı esas alarak çocuğun ihtiyaçlarının listesini yapar.

(sayfa 47 deki 2. resim koyulacak)

Adım 4. Kolaylaştırıcı girişi: Katılımcılara ocuk Hakları Beyannamesi hakkında bilgi verin ve 1959 yılında dünyanın her tarafından bu konuda yazan insanların çocukları korumak için daha iyi bir dünya isteklerine yönelik bir liste hazırlamaya çalıştıklarını söyleyin. Çocukların hakları listesindeki on maddeye göz atın. 3. adımda katılımcılar tarafından geliştirilen ihtiyaçlar listesi ile bu liste arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

Adım 5. “ocuğun İhtiyaçları” ve “ocuğun Hakları” listesini gözden geçirin. Hakların, insanların ihtiyaçlarının karşılanması, saygı gösterilmesi ve korunması gerektiğini söyleyen kurallar olduğunu açıklayın. Kolaylaştırıcı, birçok çocuğun bunlardan yoksun olduğunu gözlemlemelidir. Tanıdıkları ocukların, sahip olmaya hakları olduğunu düşündüğümüz Şeylere sahip olup olmadıklarını sorun. Katılımcılardan, ocuklar için daha iyi bir dünya için “Dileklerinin Listesi” hakkında düşünmelerini isteyerek tartışmayı sona erdirin. “ocuk Hakları Beyannamesi’nde” olmayan hakları da içerebilir mi?

Adım 6. Katılımcılardan, özellikle ihtiyaçlarının karşılanmadığı ya da haklarının korunmadığı zamanlarda, bireylerin, birey gruplarının veya ulusların çocukların bazı haklarını vermeye ne Şekilde yardımcı oldukları konusunda bildikleri yöntemleri grupla paylaşmalarını isteyin. Yardım etmek için katılımcıların neler yapabileceklerini sorun .Neler yapacaklar?

Alıştırma 3 için Ek. “*BM ocuk Hakları Beyannamesi’nden (1959) alınan On Prensiptir*”

1. Irk, renk, cinsiyet, din, ulusal veya sosyal köken gözetilmeksizin eşitlik hakkı,
2. Sağlıklı bir ortamda fiziksel ve zihinsel gelişme hakkı,
3. Bir isime ve milliyete sahip olma hakkı,
4. Yeterli beslenme, barınma ve sağlık hizmeti hakkı,
5. Eğer fiziksel veya zihinsel engelli ise özel bakım hakkı,
6. Sevgi, anlayış ve korunma hakkı,
7. Ücretsiz eğitim, oyun oynama ve eğlenme hakkı,
8. Herhangi bir felaket esnasında ilk yardım alacaklar arasında olma hakkı,
9. Her türlü ihmâl, zulüm ve istismara karşı korunma hakkı,
10. Evrensel insanlık ailesinin bir yesi olarak barış ve hoşgörü ortamında yetiştirilme hakkı.

ALİŞTİRMA 4, “KENDİ KURALLARIMIZI HAZIRLAMA”

Genel bakış: İnsanlar, yasalar ve kurallar tarafından saptanmış toplumsal sınırlara olan ihtiyaç hakkında belli bir anlayışa sahip oldular. Davranışlar olgunlaştıkça ve değerler daha gelişmiş hale geldikçe, insanlar sadece adil ve koruyucu değil, aynı zamanda oluşumuna katıldıkları kuralları istemeye başlayacaklardır. İnsan haklarının standartları genellikle anayasalarda, antlaşmalarda, ve sözleşmelerde bulunmaktadır. Bunlar, kendilerine uygulanacak standartlar üzerinde anlaşmak için biraraya gelen insanların katılımı ile geliştirilmiş kurallardır; yani bunlar bir “toplumsal sözleşmeyi” ifade ederler.

Amaçlar: Katılımcılar,

- birlikte öğrenme süreci ile tanıştıracaklardır (öğrenme oturumlarıyla ilgili kurallara dair girişlere sahiptirler),
- toplumsal davranışlara rehberlik eden kuralların işlevi ve gerekliliği üzerinde düşünecekler,
- kendi insan hakları eğitimi oturumları için bir “toplumsal sözleşme” geliştireceklerdir; biri diğerine bağımlı insanlar tarafından ortak menfaatleri desteklemek için hazırlanmış karşılıklı bir antlaşma..

Usuller: Kolaylaştırıcı grubun kendi kurallarını oluşturma sürecinde onlara rehberlik edecek ve onların antlaşmalarının hükümleri ile bağlı olacaktır. Vaatler ve yükümlülükler arasındaki bağlantı kurulacak ve bunu, çoğu devletin kabul ettiği ve uygulamaya söz verdiği Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin maddelerinin tanıtımı takip edecektir.

Materyaller: (1) Kolaylaştırıcı tarafından en başta, düzenli ve adil oturumlar için konulmuş kurallar serisi. (2) Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 32. ve 34. maddeleri.

Sıra: Adım 1. Kolaylaştırıcı, grup için bir önerilmiş kurallar listesi özeti çıkarır; örneğin, bu el kitabındaki “Kolaylaştırıcı Kuralları Rehberi”ne birşeyler hazırlayabilir. Burada şu tür ifadeler yer alabilir: (1) oturumlarımız (...) zaman sürecektir ve süreyi aşmayacağız; (2) tartışmaya girmeyeceğiz aksine herkesin görüşünün değerlendirilmesini sağlamaya çalışacağız; (3) kendisiyle aynı fikirde olmasak bile herkese saygılı davranacağız; (4) diğerleri konuşurken onların konuşmasını bölmeyeceğiz; (5) eğer kuralların adil olmadığını düşünüyorsak onları değiştireceğiz; gibi. Önerilen kuralları katılımcılara okuyun ve hangisinin özellikle önemli olduğuna karar vermelerini isteyin.

Adım 2. Seçtikleri kurallara göre katılımcıları gruplandırın. Her kural için bir grup olmasına çalışın. Gruplar ilk önce kendi aralarında o kuralın niçin önemli olduğunu konuşmalıdırlar. Kolaylaştırıcı gruplar arasında “gezinerek” hareket edebilir. “Geri bildirim” için her gruptan bir sözcü seçilir. Katılımcıların, oylanmak üzere, kendi kurallarını geliştirmelerini sağlayın.

Adım 3. Bütün kurallar belirlenip kabul edildikten sonra, katılımcılara kuralların da, birbirlerine karşı saygılı olmak amacıyla adil ve nazik olmak üzere öğrenme grubundaki herkesin verdiği bir tür söz olduğunu anlatın. Bu tür sözlerin genellikle sözleşme veya antlaşma olarak adlandırıldığını belirtin. Milletlerin, saygı gösterecekleri haklar konusunda söz verdiklerinde, itibar edecekleri ve uygulayacakları bir söze bağlı kalacaklarına dair söz vermiş olduklarını açıklayın.

Adım 4. Kolaylaştırıcı girişi: Dünyadaki ülkelerin çoğunun Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin maddelerini kabul ettiklerini belirtin. Bu Sözleşme, 18 yaşın altındaki genç insanlara uygulanacak 54 maddelik veya kısımlık uzun bir vaatler listesidir. Örneğin, 32. Maddede Devlet “çocuğun her türlü zararlı iş ve ekonomik sömürüye karşı korunması hakkını”

üstleneceğini ve teşvik edeceğini taahhüt eder. 34. Madde “Çocukların pornografik nitelikli malzemelerde kullanılma ve fuhuş dahil cinsel sömürü ve suiistimale karşı korunacağını” taahhüt eder. Bütün bunlar çocukları korumak için tasarlanmış kurallara uymak adına verilmiş sözlerdir.

Adım 5. Verilen sözlerin her zaman tutulan sözler olmadığı hatırlatın. Gruba (kendi toplumlarında) 32. maddenin ihlal edildiği ve ulusal sözlerin tutulmadığı yerlerin bir listesini çıkarmaları için “beyin fırtınası” tekniği ile çalışmalarını söyleyin. Her grubu, çocukları korumak için verilen bir sözün ihlaline odaklanacak şekilde alt gruplara ayırın. Grup, korunmasız çocuk işgücünü hangi şartların açıkladığını, kimin suçlanması gerektiğini tartışmalı; ve yanlış düzeltmek için yapılabilecek bir şeyi belirlemelidir.

Adım 6. Eğer zaman yeterse, insan hakları ihlallerinin açıklamalarını tartışmak yerine, bu kitabın “Yöntemler” bölümünde tanımlanan problem çözme tekniğini kullanarak, 32. ve 34. madde için işlemi tekrar edin. Devletler arasındaki insan hakları antlaşmaları, belirli kurallara uymak için yapılmış bu tür antlaşmaların örnekleridir. Örneğin, Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin, çocuğun oyun oynama hakkını tanıyan 31. Maddesini tekrar edin. Devletin, çocuğun, “tehlikeli veya eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte” çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ettiği 32. maddeyi okuyun. Çocukların çalışmalarının ve oyunlarının onları tehlikeye soktuğu bu tür durumları bilip bilmediklerini onlara sorun ve onları, toplumdaki bu tür sorunları tartışmaya zorlayın. Katılımcılar, sadece devletin değil aynı zamanda bütün toplumun da bu hakkı yerine getirmek zorunda olduğu noktasında uyarılmalıdır. Kolaylaştırıcı, çocuğun korunmasından kimin sorumlu olduğunu sorar ve burada gösterilen şekilde “sorumluluk çemberleri” çizerek bütün tartışmayı yürütür. Katılımcılar, üzerinde konuşmak istedikleri sorumluluk çemberine karar verirler. Tercihleri “bir çocuğu yetiştirmek bir köy ister” özdeyişini yansıtabilir ve bu ışık altında, katılımcılar son olarak 31, 32 veya 33. maddelerdeki ihlallerden çocukları korumak için bir “eylem planı” geliştirme konusunda çalışırlar.

(sayfa 51 deki resim koyulacak)

Adım 7. Kolaylaştırıcı, Çocuk Hakları Sözleşme’sinin yerine getirilmesine yardımcı olmak için kendilerinin üstlendikleri yeni sorumlulukları katılımcılara hatırlatarak oturumu toparlar. Eylem planı, çocukların zararlı oyunları hakkındaki bilgilerin karşılaştırılması için aile üyeleri arasında düzenli toplantıları içerebilir; bu suretle örneğin, zehirli bir çöplük alanı kenarında, bu tür yerlerde oynamak suretiyle zehirlenmelerden dolayı meydana gelen sağlık bozukluklarının erken işaretleri ve belirtileri hakkında bilgi alışverişi yapılabilir. Eylem planı, kamu sağlığı hakkındaki bilgileri, işte ve oyunda çocukların maruz kalabilecekleri tehlikelerle ilgili olarak diğer resmi görevlilerle temas kurulmasını içermelidir.

Adım 8. Kolaylaştırıcı, herşeyi toplayarak oturumu sonuçlandırır. Şu düşünceleri tekrar edin: İyi kurallar, çocuklar gibi insanları koruma amacına hizmet ederler; insanların oluşturulmalarına katılma şansı olduğu zaman kurallar daha iyi olur; hepimizin kurallara uyulduğunu takip etme sorumluluğumuz vardır. Herhangi birinin özette katılmadığı veya eklemek istediği bir şey var mı diye sorun.

Alıştırma 4 için Ek. Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989)

Madde 31. Kısım 1. Taraf Devletler, çocuğun dinlenme ve boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlenceli etkinliklerde bulunma ve kültürel, sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.

Madde 32. Kısım 1. Taraf Devletler, çocuğun ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı ya da bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler. *Kısım 2.* Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar.

Madde 34. Taraf Devletler, çocuğu her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suiistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle: (a) çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılmasını veya zorlanmasını; (b) çocukların, fuhuş ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurulması, (c) çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini; önlemek amacıyla ulusal düzeyde, ikili ve çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

AHLAKİ DEĞER 3: DÜRÜSTLÜK

ALIŞTIRMA 5, “KALEM OYUNU”

Genel bakış: Bütün vatandaşlar kendi yaşamlarını etkileyen kararların alınmasına her seviyede mutlaka katılmalıdırlar. Fakat bunun uygulamadan çok lafta kaldığı görülmektedir. Benzer şekilde, yasalar halk için ve halk tarafından yapılmalıdır, sadece belli bir azınlık için ve seçkinler tarafından değil. Bu alıştırmamızın amacı, bütün insanlar dikkate alınmadan çıkarılan yasaların nasıl keyfi ve adaletsiz kararlara ve sonuçta da haksızlığa yol açabileceğini göstermektir. Buna ek olarak, keyfi olarak uygulanan kurallar genel olarak kurallara karşı iyiliğe inanmayan tutumlar gelişmesine yol açmakta, toplumsal uzlaşmaya dayalı iyi kurallara zarar vermekte ve zorlayıcı uygulamaları muhtemel kılmaktadır. Bunlar ise yasa koyucuların meşruiyetini aşındıran durumlardır.

Hedefler: Bu alıştırmamızın sonunda katılımcılar:

- adil veya keyfi olma esasına göre iyi kurallar ile kötü kurallar arasında ayırım yapabilmelidirler,
- bir oyunun kurallarının yasalara çok benzediğini, yani insanların onayı ile hazırlandıklarında daha adil olduklarını görebilmelidirler,
- yasaları bilmemenin yasaları ihlal etmek için mazeret olamayacağını, dolayısıyla yasaların kolay ulaşılır olmaları gerektiğinin farkına varmalıdırlar,
- yasaların hazırlanması esnasında, hissedilen ihtiyaçları karşılaması, dilin ve mesajın açık olması, nesnellik, vs. gibi dikkate alınması gereken faktörleri tespit edebilmelidirler.

Materyaller: Bir tükenmez veya kurşun kalem ya da benzer bir nesne.

Usuller: Katılımcılar iki sıra halinde birbirlerinin yüzüne bakacak şekilde oturtulmalıdırlar. Onlara sadece “Kalem Oyunu” oynayacakları söylenecektir. Fakat oyunun kuralları onlara açıklanmayacaktır. Adım 1 için 5 dakikadan fazlasına gerek yoktur. Ancak 2. ve 3. Adımların her biri için en az 15 dakika gereklidir. Tam eleştirel tartışma ve tepki için 4. Adıma yeterli süre verilmelidir.

Sıra: Adım 1. Kolaylaştırıcı grubu iki eşit gruba bölerek, alışılmadık bir şekilde keyfi veya diktatörce hareket edecek; hatta belki, neden “yanlış” olduğunu söylemeden birini yanlış tarafa geçtiğinden dolayı kınayacaktır. Kalemi katılımcılardan birine vererek oyuna başlatın. İşaret ederek ve başınızı sallayarak ilk kişinin kalemi diğer kişiye vermesini sağlayın. Herhangi bir noktada, aniden kalemi alan kişinin hata yaptığını söyleyin ve kalemi diğer takıma verin. Kolaylaştırıcı, ilk başlayan kişinin kalemi kime, nasıl ve hangi yönde geçirdiğini yakından takip etmelidir. Kolaylaştırıcı tarafından tespit edilen yanlışlık, ilk kişinin sağ yerine sol elini kullanması veya kalemi sağındaki kişi yerine solundakine vermesi ya da kalemi kapağı açık olarak vermesi veya kolaylaştırıcının gözlemlediği herhangi bir terslik olabilir. Yine, hiçbir açıklama yapmaksızın, kolaylaştırıcı kalemi alan kişiye oyuna devam etmesini söylemelidir. İkinci veya üçüncü aktarmadan sonra kolaylaştırıcı aynı biçimde başka bir hatayı bildirir: belki kalemi karşı cinsiyetten birisine vermek olabilir veya yüzük takan birine ya da gri saçlı birine vermesi ve benzer bir şey olabilir. Bu şekilde oyun, kalem her iki takımı dolaşmaya kadar devam eder. Bu süreçte birçok kişi hatalı bulunur.

(sayfa 54 deki resim koyulacak)

Adım 2. Kolaylaştırıcı aniden oyunun bittiğini ilan eder ve bir takımın kazanan ve bir takımın da kaybeden olduğunu söyler. Kazanan takım genellikle oyunu beğendiğini söyler. Kaybedenler ise genellikle itiraz eder.

Adım 3. Oyun yukarıda tarif edilen şekilde tamamlandıktan sonra kolaylaştırıcı şunları ister:

- katılımcıların, hata yaptığı varsayılan kişiler tarafından işlendiği ilan edilen hataları belirlemelerini,
- hatalı oldukları iddia edilen kişilere hatalarını kabul edip etmediklerini ve bunun nedenini,
- katılımcıların oyun hakkında hata, yanlışlık, tuhafılık ve adaletsizlik hissettikleri her şey hakkında konuşmalarını,
- iddia edilen hatalar için katılımcıların kimi suçlamaları gerektiğini sorun. Kolaylaştırıcı mı yoksa hatalı olduğu ilan edilen kişi mi ve neden?

Adım 4. Katılımcılara, oyunu adil ve dürüst yapmak için hangi iyileştirici önlemlerin alınması gerektiğini sorun.

Adım 5. Kolaylaştırıcı, ünlü Afrikalı yazar Chinua Achebe'nin *Anthills of the Savannah* adlı kitabından (sayfa 45) alınan aşağıdaki bölümü okur:

“Bir diktatöre tapmak kışınızdaki bir acı gibidir. Eğer sadece başımızın üstünde tepe taklak dans etmek gibi bir şey olsaydı, o kadar kötü olmayabilirdi. Antreman yaparak herkes bunu öğrenebilir. Esas mesele, bir günden diğerine, bir dakikadan bir sonrakine, neyin düz neyin ters olduğunu bile bilememektir.”

“Tur atma” metodunu kullanarak, Chinua Achebe'den alınmış bu parça hakkında katılımcılara fikirlerini sorun. Bu onlara, kendilerinin herhangi bir deneyimini anımsatıyor mu? Bir ülkede hukuk kuralları altında yaşıyorsa, herkesin yasaların ne dediğini bilebilmesi ve öğrenebilmesi gerektiğini ve güçlülerin keyfi davranışları olmaksızın bunların uygulanması gerektiğini açıklayın.

ALİŞTİRMA 6, “WANGARI: İNSAN HAKLARI KAHRAMANI”

Genel bakış: Her toplum insan hakları kahramanlarına sahiptir. Bu olayda, kendini çevrenin korunmasına ve ulusal olarak gelişmeye adanmış Kenyalı bir kadın, bu güzel hedefi için çalışırken haksız sosyal ve siyasi engellerle karşılaşmıştır. Buna rağmen, başkalarıyla bağlantılar kurarak, en zor koşullar altında dahi kendi insan haklarını savunmak suretiyle hepimize yarayabilecek yöntemlerle yoluna devam etti. Güçlü seçkinlerin şiddetli muhalefetine rağmen, onun başlattığı bir çevreci kadınlar ağı olan Greenbelt Hareketi bütün dünyaya yayıldı. Greenbelt Hareketinin, Afrika dışında Kuzey ve Güney Amerika, Avrupa ve Asya Pasifik Bölgesinde üyeleri ve aktivistleri vardır. Eğer kolaylaştırıcının internet erişimi varsa, British Broadcasting Company (BBC)'nin “Yoksulluk: Bir Çevrecinin Perspektifi” konusunda bir ders vermek üzere Wangari Maathai'ye bir program tahsis ettiğini belirtin; bu program <http://www.bbc.co.uk/worldservice/features/worldlectures/week1.ram>'dan dinlenebilir. Bu konferansta, Greenbelt Hareketinin, katılımcıların çevrenin geliştirilmesinin önündeki engelleri analiz ettikleri, hükümetlerin halka karşı sorumlu, şeffaf ve karşılık verici olamamaları sorununa ışık tutan, küresel bir kentsel eğitim programını başlattığı açıklanmaktadır.

Hedefler: Katılımcılar bu alıştırmadan şunları öğrenirler,

- herkesin ortak menfaati için insanların yaptıkları çalışmaları takdir etmeyi,
- haklarınızı savunmanın birilerinin size karşı çıkmasına neden olabileceğini, fakat denemeye devam etmenin önemli olduğunu,
- basmakalıp cinsiyet ayrımcılığı yapmak adaletsizliktir ve adaletsiz kurallar sosyal eylemlerde olduğu kadar siyasi eylemlerde de bulunur,
- çevrenin korunması ve demokrasiye bağlılık gibi iyi nedenler aracılığıyla insan hakları öğretimini eylemle birleştirebilme kararlılığı.

Usuller: Sosyal kurallar ve/veya yasal kuralların haksız uygulamalarına ilişkin sorunlarla ilgili olarak katılımcıların kendi deneyimlerini ortaya çıkarın. Haksız cinsiyet ayrımcılığı, başkalarına yardım ederken doğru olduğuna inandığınız şeyi yapmanızı engelleyen toplumsal baskı veya haksız polis müdahalelerine dair örnekler vermelerini isteyin.

Sıra: Adım 1. Katılımcılara, Kenyalı bir insan hakları kahramanı ile ilgili gerçek bir olay çalışmasını dinleyeceklerini söyleyin. Vakayı anlatan, bayan bir okuyucunun yavaş ve tane tane okuduğu, iyi kalitede bir teyp kaydı hazırlayın. Kolaylaştırıcı, alternatif olarak bir sonraki adımdaki “Wangari'nin Vakasını” da okuyabilir.

Adım 2. Wangari'nin Vakası'nı okuyun veya teypten dinletin:

Haziran 1977'de Wangari Maathai, Kenya'nın ulusal kahramanları anısına 7 ağaç dikti. Bununla Greenbelt Hareketi adında bir hareket başlattı. 1992'ye gelindiğinde, 50.000'nin üzerindeki kadın eliyle 10 milyondan fazla ağaç dikilmiş ve binlerce hektar humuslu toprak kurtarılmıştı. Bu hareketin bugün dünyanın her yerinde üyeleri vardır. Diğer ülkelere yayılmış ve Birleşmiş Milletlerden bir çevre ödülü almıştır. Greenbelt Hareketi, toprak erozyonunu durdurmak, yakıt olarak kullanmak, çevreyi güzelleştirmek ve üyelerine gelir sağlamak için ağaç yetiştirir. Kenya'nın özel ve kamu arazilerine dikilmek üzere fidanlar yetiştiren ve satan kadınlar tarafından organize edilen ve işletilen fidanlıkları desteklemektedirler. Yakıt ve yiyecek için kullanılan, portakal, avakado, ve zeytin gibi çok amaçlı ağaçlar yetiştirmektedirler. Sömürgeci güçlerin gelişinden sonra sökülmüş olan baobab, incir ve akasya gibi yerli ağaçları da yetiştirmektedirler.

Wangari ve Greenbelt Hareketi herkese yardım eden çok iyi işler yapmasına rağmen: O “Çevre için savaştığınızda güç sahibi kişilerle sonuçta mutlaka çatışsınız” diyor. Ona göre, çevresel bir hareket Kenya’nın demokrasi taraftarı hareketinin bir kısmı ve parçasıdır. O, insanların kendi arazilerinde olup bitenlerin kontrolünü geri kazanmalarına yardımcı olmaya ve ulusal gelişmenin yönünü belirlemede yer almalarını sağlamaya çabalamaktadır. Fakat bu, Kenya’nın politikacıları ve otoriter kuralları arasında yaygın bir amaç haline gelmedi ve sonuç olarak Wangari çok acı çekti.

1940’ta doğan Wangari, ülkesindeki değişimleri desteklemekle uzun süredir ilgileniyordu. Kenya’da biyoloji profesörü olan ilk Kenyalı kadındı. Aynı zamanda üç çocuk annesidir fakat eylemlerinden dolayı kocası onu terk etmiştir. Güçlü liderlik özelliğine sahip etkili kadınlar, uzun zamandan beri erkekler tarafından hükmedilen bu toplumda zor zamanlar geçirmektedir ve bir politikacı olan kocası, diğer politikacılar tarafından, eşini kontrol etmediği için “erkekçe” davranmamakla suçlanmıştır.

1989’da Wangari, Devlet Başkanı’nın 60 katlı hükümet binası ve kendisinin dört kat yükseklikteki bir heykelini yaptırma ve bunu şehir merkezindeki parkın ortasına yerleştirme çabalarına karşı bir mücadeleye öncülük ederek Kenya hükümetini eleştirdi. İngiliz, Danimarkalı ve Japon yatırımcıları, projedeki mali desteklerini geri çekmeleri hususunda ikna etti ve aynı zamanda Başkan’ın ihracat amacıyla gül yetiştirmek için Nairobi’nin dışındaki 50 hektarlık ormanı tahrip etme planına karşı muhalefete önderlik etti.

1992’de, Wangari ve grubunun diğer üyeleri, Başkanı eleştirdikleri ve hatta bazıları da çevreyi geliştirmeye çalıştıkları için hapse gönderilen siyasi mahkumların serbest bırakılması için Nairobi’nin Uhuru (Bağımsızlık) Parkı’nda kadınlar tarafından düzenlenen bir açlık grevine katıldılar. Polis parktaki kalabalığa saldırdı ve göz yaşartıcı bomba kullandı. Wangari de dahil olmak üzere, birçok eylemciyi topladı. Arkadaşları ve destekleyenleri tarafından hastaneye götürüldü. Fakat, hastanedeki yatağından bile, insan haklarının ve doğal çevreyi bozulmaktan ve tahripten korumanın önemini; ilkelerini tekrar bildirmek ve baskıcı siyasi liderleri eleştirmek için gazetecileri bir toplantıya davet etti. Wangari polisin neden olduğu rahatsızlıklarını atlattı ve bugün bütün dünyada Greenbelt Hareketini teşvik için çalışmalarına devam ediyor. Onu izleyenler, bu hareketin, bir insanın neler yapabileceğini gösterdiğini söylüyorlar.

Adım 3. Olay çalışmasının tamamıyla, kurallar adaletsiz olduğunda bile iyi şeyler yapmaya çalışan insanlarla ilgili olduğunu açıklayın. Bunun, bugün hala çalışmalarına devam etmekte olan Kenya’daki gerçek bir kişinin tarihçesi olduğunu belirtin. Katılımcılara, Wangari’yi takdir edip etmediklerini veya onun kendini boş yere tehlikeye atan ve fazlasıyla cesur biri olduğunu düşünüp düşünmediklerini sorun.

(sayfa 59 daki resim koyulacak)

Adım 4. Olay hakkında tartışma başlatarak, katılımcılardan, Wangari’ye yapılan bütün haksızlıkların listesini yapması için kolaylaştırıcıya yardım etmelerini isteyin. Bu haksızlıklar kuralların yanlış uygulandığını nasıl gösterir? Bunlar, insan hakları ihlalleri ile bağlantılı mıdır? Wangari olayındaki insan hakları ihlallerinden bazıları nelerdir?

Adım 5. Katılımcılara, olay çalışmasının nasıl bitmesini istediklerini sorun. Aynı tür şeylerin bizim ülkemizde olması mümkün müdür? Eğer Wangari bizim ülkemizin vatandaşı olsaydı ve bu tür şeyler burada meydana gelseydi, bunlar hakkında yapabileceğiniz şeylerden bazıları nelerdir? “Tur atma” metodunu kullanarak bu tartışmayı toparlayın.

İKİNCİ ADIM

İnsan Hakları ve Sorumluluklar Arasındaki Bağlantılar

AHLAKİ DEĞER 4: TOPLUMSAL DUYARLILIK

ALİŞTİRMA 7, “DUYARLILIK OYUNU”

Genel bakış: Diğer insanlarla karşılaştırıldığında, herkes şöyle ya da böyle bir çeşit yoksunluğun sıkıntısını yaşamaktadır. Haklara karşı duyarlı insanların bilincini geliştirmenin önemli bir adımını, yaşamdaki kendi konumlarını derinlemesine düşünme ve daha az avantaja sahip veya farklı zorluklarla yüz yüze gelen insanların yerine kendini koyabilme yeteneklerini geliştirmektir.

Hedefler: Katılımcıların,

- çevrelerindeki diğer insanların ve kendilerinin onuruna tecavüzde bulunulan gerçek, yaşam olaylarına karşı duyarlı olmaları sağlanmalıdır,
- kendi insan haklarının korunması ve saygı gösterilmesi şeklinde tanımlanan, etkili ve aynı zamanda iyi kavranmış bir onur anlayışını geliştirmeleri beklenmektedir,
- onurlarına bağlı olarak, toplumdaki diğer insanların görece konumlarını takdir etmeleri sağlanmalıdır. Bu, İHEB (Madde 1)'de bütün insanların birbirlerine karşı kardeşlik duyguları içinde hareket etmeleri için yapılan çağrıda anlatılmak istenen şeydir.

Usuller: Bu oyun en iyi şekilde büyük bir odada oynanır. Katılımcılardan “duyarlılık oyunu” için bir başlangıç alanında sıraya girmelerini isteyin. Oyunun amacının aralarından hangisinin bitiş çizgisine ilk ulaşacağını bulmak olduğunu açıklayın. Bitiş çizgisini 10 adım ilerisi olarak belirleyin. Amaç, bazılarının hedefe neden ulaşabildikleri ve diğerlerinin neden ulaşamadıkları hususundaki etkenleri belirleyerek, toplumdaki insanların çeşitli durumları ile ilgili eleştirel bir anlayışın gelişmesine yardımcı olmaktır. Kolaylaştırıcı hedef gruba uygun olmasını sağlamak için katılımcıların sayısını, atılacak adımların sayısını, sorulacak soruları ve kullanılacak alanı değiştirmek gibi ayarlamalar yapılmalıdır.

Materyaller: İHEB 1., 2. ve 25. Maddeleri. Katılımcıların merkezde durup, 12 adım geriye veya 12 adım ileriye hareket edebilmeleri için yeterli açık bir alana ihtiyaç vardır.

Sıra: Adım 1. Herkes ortadaki başlangıç alanına geldikten sonra, gerekli hareketlerle ilgili bir dizi soru sorun; böylece ileriye ve geriye doğru birçok adım atılacak;

- aranızdan hangilerinin ailesi, doğumunuzda size çocuk olarak bakmaya yetecek kadar paraya sahipti? Öne doğru 2 adım ilerleyin,
- aranızdan hangileri fiziksel engelli olarak doğdu veya sonradan böyle bir durumla karşı karşıya kaldı? Geriye doğru 1 adım atın,
- aranızdan hangileri bir veya daha fazla eve sahip? Öne doğru 2 adım atın,
- aranızdan hangileri, ailesinin ihtiyaçları için yeterli olduğunu düşündüğü aylık bir gelire sahip? Öne doğru 3 adım atın,
- aranızdan hangileri, ayrımcılıktan dolayı sıkıntı çektiğini hissettiğiniz bir toplum grubuna ait? 3 adım geriye gidin,
- aranızdan hangileri, ailesi için yeterli sağlık bakımına ve temiz suya sahip? Öne doğru 3 adım atın,
- aranızdan hangileri kadın? 3 adım geriye gidin,
- aranızdan hangilerinin ebeveynleri işsiz veya düşük ücretli bir işte çalışıyor? 2 adım geriye gidin,
- aranızdan hangileri işsiz? 3 adım geriye gidin,
- burada, ileride emekli olma durumu olan birisi var mı? Öne doğru 2 adım ilerleyin.

Adım 2. Katılımcılara şunları sorun: (1) Başlangıç ve bitiş çizgileri neyi ifade ediyor? (2) Şu anda nerede bulunduğunuzu bildiğinize göre kendinizi nasıl hissediyorsunuz? Neden iyi hissediyorsunuz? Ya da kötü? Diğerleri hakkında nasıl düşünüyorsunuz? Geride olmak iyi mi? (3) Sizce neden bazıları çizginin ilerisinde ve bazıları neden geride kaldı? Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz? (4) Bazılarının önde ve bazılarının arkada olmasının adil ve insancıl olduğunu düşünüyor musunuz? (5) Sizce neden bazı durumlar geriye değil ileriye ve bazıları da ileriye değil de, geriye doğru götürüyor? (6) Bitiş çizgisine ulaşamayanların ihtiyaçlarının neler olduğunu düşünüyorsunuz?

(sayfa 62 deki resim koyulacak)

Adım 3. Kolaylaştırıcı: Başlangıç çizgisinin, bir eşitlik esasına dayalı olarak insanların doğuştan sahip oldukları insan onurunu temsil ettiğini belirterek katılımcıların cevaplarını sentezle birleştirin. Onurumuzu korumak zorundayız. Başlangıç çizgisinde, hepimiz eşit olarak doğarız çünkü tam olarak geliştirmek zorunda olduğumuz insanlık potansiyellerine sahibiz. Fakat doğumdan itibaren ve yaşamda ilerledikçe, bizim bütün potansiyellerimize ulaşmamızı engelleyen etkenler vardır. Farklı uzaklıklarda duruşumuzun nedeni de budur. Bazılarının insan haklarından bütünüyle yararlanabildikleri ve diğerlerinin yararlanamadıkları gerçeği hakkında yorumda bulunmalarını ve tartışmalarını isteyin. İHEB'in 1. ve 2. Maddelerine dikkat çekiniz.

Adım 4. Bitiş çizgisinin, insan olmanın tamamlanmasını temsil ettiğini açıklayın. İnsanlık onurumuz korunmuş ve saygı gösterilmiştir. Bu hepimizin çok arzu ettiği şeydir. Başlangıç ile bitiş çizgileri arasındaki mesafe, onurumuzu korumamızı sağlamak, belli bir yaşam standardına sahip olmamız gerektiğini anlatır. Bu tür yaşam standartlarını oluşturan şeyler insan hakları olarak adlandırdığımız şeylerdir. İHEB'in 25. Maddesine dikkat çekiniz.

Adım 5. Kendilerini en geride bulanlara, ileriye doğru gidebilmek için neler yapabileceklerini sorun. Bitiş çizgisindekilere, arkalarındakilere yardım etmek için neler yapabileceklerini sorun.

Adım 6. Kolaylaştırıcı: Bir katılımcı kendisini nerede bulursa bulsun, onurunun eşit şekilde saygı görmeyi ve korunmayı hak ettiği fikri üzerinde bir tartışma yaparak oturumu sonuçlandırın.

Adım 7. “Bitiş çizgisi” üzerindeki veya çok yakınındakilere, geride kalanlar için herhangi bir sorumluluk duygusu taşıyıp taşımadıklarını sorun. Bu sorumluluklar konusunda yapabilecekleri olumlu şeyler olabilir mi?

Alıştırma 7 için Ek. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948)

Madde 1. Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.

Madde 2. Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir.

Madde 25. Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir.

ALİŞTİRMA 8, “ACIMASIZLIK BİR AİLE SORUNU DEĞİLDİR”

Genel bakış: Birleşmiş Milletler 1975 yılını Uluslararası Kadınlar Yılı ve 1975-85 yılları arasını ise Kadınlar için Birleşmiş Milletler On Yılı olarak ilan etmiştir. Yine de, bu on yıl süresince bile, bir yandan feminist yazarlar, bilim insanları ve kadın insan hakları aktivistleri kadınlara karşı şaşırtıcı şiddet olaylarının artışı rapor ederlerken, diğer yandan kanun uygulayıcı ve adalet kurumları, parlamenterler ve kamuoyunun büyük kesimleri arasında kadınlara karşı şiddetin varlığını reddetmeye yönelik sürekli bir çaba vardı. Bu, şiddet gerçekliğini “maskeleye” olayının üstesinden gelebilmek için kadınlar tarafından, kadınlar için ve kadınlar hakkında insan hakları eğitimi önem arzetmektedir. Maria Suarez-Toro ve Roxana Arroyo’ya göre, böyle bir eğitimin amacı, herkesin insan haklarının korunması ve saygı gösterilmesi için derin bir dönüşüme yönelik sivil toplum hareketine katkıda bulunmaktır. Bunu yapmak için ilk adım, gerçeğin açıkça anlaşılmasını sağlamak ve kadınların günlük yaşamlarında reddedilen, gizlenen ve önemsenmeyen temel haklarını belirlemektir. [Maria Suarez-Toro ve Roxana Arroyo, “Kadınların İnsan Hakları Eğitimi için bir Metodoloji”, George Andreopoulos ve Pierre Claude, *21. Yüzyıl için İnsan Hakları Eğitimi* (Philadelphia and London: University of Pennsylvania Press, 1997), sayfalar 107-109.]

Hedefler: Bu alıştırmanın sonunda, katılımcılar,

- bir insan hakları ihlali olarak kadınlara karşı şiddete ciddi bir ilgi gösterebilmelidirler,
- gerçekleri yanlış inanışlardan ayırabilmede çözümsel yetenekler gösterebilmelidirler,
- kadınlara karşı şiddet konusundaki yeni bakış açılarını günlük yaşamlarına taşıyabilmelidirler,
- toplumdaki şiddet sorunlarına yönelik değişim için eylem planları hakkında öneriler sunabilmelidirler,

Usuller: Kolaylaştırıcı, katılımcıların, aile içi şiddetin kapsamı ve sebepleri ile ilgili yanlış inanışlara ve gerçeklere dair görüşleri hakkında sorular soracaktır. Hayali bir senaryo sunularak, kolaylaştırıcıya, katılımcıların, özel yaşamı ilgilendirdiği iddia edilen haklar ile kadınların aile içi ortamda bile şiddete maruz kalmama haklarını doğru olarak birbirinden ayırabilmelerini sağlayacak bir temel oluşturulmalıdır.

Materyaller: BM Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Beyanname (1993)

Sıra: Adım 1. Kolaylaştırıcı, aile içi şiddetin tartışılmasının bir çok toplumda bir “tabu konu” yani, uygunsuz ve yasak bölge olduğunu belirtin. Katılımcıların yorum yapmalarını isteyin. Bu konulardan çekinmenin yanlış inanışlar, yalanlar ve toplumun yanlış fikirleri tarafından desteklendiğini belirtin.

Adım 2. Bir yanlış inanış önermesini okuyup katılımcıların yanıtlarını alarak yanlış inanışlar ile gerçekleri karşılaştırma süreci geçirin. Daha sonra gerçek önermesini okuyun tekrar yanıtları isteyin. Katılımcıların doğru gerçek ifadeyi yakaladıkları her defasında “şiddet” çemberi üzerine bir çizgi çizin.

Yanlış inanış: Aile içi kavgalar, tartışmalar ve dayak, eğitimsiz ve yoksul insanların, alt sosyal sınıfın üyelerinin ve kenar mahallelerde oturanların özelliğidir. Yüksek ekonomik kültürel veya eğitim sınıfından insanlar için bu tür olaylar çok nadirdir.

Gerçek: Kadınlara karşı şiddet herhangi bir sınır tanımaz. Bütün sosyal sınıflar ve gruplarda meydana gelmektedir.

Yanlış inanış: Aile içi şiddet bugün çok nadirdir. İnsanların daha şiddetli olduğu ve kadınların, erkeklerin malı olarak değerlendirildiği geçmişe ait bir olaylardır.

Gerçek: Günümüzde aile içi şiddet olayı çok sık görülmektedir. Bir çok ülkedeki kadınların insan haklarının savunucuları ve adli uzmanlar, bunu en çok kayıt dışı kalan suçlardan birisi olarak değerlendirmektedir.

Yanlış inanış: Kadınlar davranışları veya hareketleri ile dayağa neden olurlar. Kocalarına itaat etmedikleri veya “yanlış” birşeyler yaptıkları için dayağı hak ederler.

Gerçek: Bu ortak inanç, dövülen kadın sorununun, kökleri, erkeklerin ve kadınların kendi kendilerini algılama biçimine dayanan köksalmiş derinlikte toplumsal bir sorun olduğunu ortaya koyar. Böyle bir düşünce şekli, aynı zamanda, toplumumuzun evlilik ve mal, sahiplik, cinsiyet ve şiddet arasında nasıl bir bağlantı kurduğunu da gösterir. Gerçek şudur ki, hiçbir insan dövülmeyi hak etmez ve şiddeti kullananlar, hareketleri için bir mazeret bulacaklardır; hatta kapalı kapılar ardında başkalarını dövmelerine izin veren bir özel yaşam hakları olduğunu bile iddia edeceklerdir.

(sayfa 66 daki resim koyulacak)

Yanlış inanış: Eğer kadınlar isterlerse ayrılabilirler. Kalıyorlarsa, dayağın içinde saptırılmış bazı zevkler buluyor olmalıdır.

Gerçek: Kadınlar birçok nedenden dolayı ayrılamazlar; örneğin, itiraf etmenin utancı, gelecekteki dayağın korkusu veya şiddetin daha da artması, ekonomik bağımlılık, maddi veya manevi yardımın eksikliği ve kalacak yerinin olmaması veya daha büyük ihtimalle, bu etkenlerin birçoğunun bir arada bulunması.

Yanlış inanış: Yasalar, aile içi şiddete maruz kalan kadınlar için yeterli korunma sağlamaktadır.

Gerçek: Yasalar bu alanda geleneksel olarak zayıftır. Bütün dünyadaki polisler “aile içi geçimsizlik” veya “özel ilişkiler” olarak adlandırdıkları bu olaylara karışmakta tereddüt göstermektedirler. Birçok ülkenin ceza yasaları aile içi şiddete maruz kadınlar için özel hükümler içermemektedir. Yasal sistemlerin çoğu bu sorunu eşit güce sahip iki taraf arasındaki bir mücadele olarak görmektedir, (Gerçekte durum bu olmadığından suç işleyen erkek genellikle birçok açıdan daha güçlüdür, toplumsal, ekonomik ve hatta yasal olarak.) Hatta, bazı yargıçlar karısını dövmeyi aile yaşamının doğal bir parçası olarak görmektedirler.

Adım 3. Katılımcılardan, ad vererek tanıdıkları insanlara gönderme yapmadan sadece olaylara gönderme yaparak, bu konular hakkında konuşmalarını isteyin.

Adım 4. Şu soruyu cevaplamak için bir beyin fırtınası oturumu düzenleyin: Ataerkil sistemin dayandığı temel değerlerden bazılarını değiştirmek için neler yapılabilir?

Adım 5. Gruptan, belirlenen beş veya altı fikrin arasından öncelikli olanları tespit etmelerini isteyin. Eğer zaman yeterse, herbiri öncelikli bir fikre bağlı ve değişim meydana getirecek bir eylem planı geliştirecek şekilde düzenlenmiş gruplar oluşturun.

Alıştırma 8 için Ek: BM Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (1993)

Madde 1. “Kadınlara karşı şiddet” terimi, ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir.

Madde 4. Devletler, kadınlara karşı şiddeti yasaklar ve kadınlara karşı şiddetin tasfiye edilmesi konusundaki yükümlülüklerinden kaçınmak üzere herhangi bir örf ve adeti, geleneği veya dinsel düşünceyi öne sürmez. Bu amaçla; (d) şiddete maruz bırakılan kadınlara karşı yapılan uygunsuzlukları cezalandırmak ve gidermek için ulusal mevzuatta ceza, medeni, idare ve iş hukuku ile ilgili yaptırımlar koyar (e) gerektiği takdirde, hükümet dışı örgütlerle ve özellikle de kadınlara karşı şiddet konusuyla yakından ilgilenen örgütlerle işbirliği yapmayı dikkate alarak, kadınların her türlü şiddete karşı korunmalarını arttırmak veya daha önce bu amaçla yapılmış planlar için hükümler koymak üzere ulusal uygulama planlarını geliştirme imkanını ele alır.

ALIŞTIRMA 9, “SİVİL TOPLUMUN İNŞA EDİLMESİ”

Genel bakış: Hükümet dışı kuruluşlar, demokrasinin temel unsurlarından birisi olan sivil toplumun gelişimine önemli bir katkı sağlarlar. Sivil toplum düşüncesi, toplumun inşasının en iyi şekilde sıradan insanların katılımı ile yapılabileceği ve insanların bizatihi kendilerinin küçük gruplarında –ev halkı, firmalar, dini gruplar, örgütlenmiş vatandaşlar– düşüncelerini en iyi şekilde ifade edebilecekleri ve kendi ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel ve ruhsal istekleri için çalışacakları görüşünden ortaya çıkmıştır. HDK’lar bu tür örgütlenmelere yardım edebilir ve böylece dayanıklı bir demokrasinin temellerini oluşturur ki, bu durum yeni oluşan ve yeniden oluşan demokrasilerde gittikçe daha fazla görülmektedir. Bu tür gruplar siyasi partiler gibi güç peşinde koşmaz, aksine bazen hükümetin alanında olarak algılanan görevleri üstlenirler ve çok farklı alanlardaki konularla ilgilenirler: Barınma, sağlık, iş, çevre, kentte oturan yoksullar, toprak reformu, kırsal yoksulluk gibi.HDK’lar, toplum kesimlerinin kendi sorunlarını çözmelerine yardım etmek için temel seviyede özen gerektiren organizasyon işlerini üstlenirler ve bu yolla, insanların ortak amaçlar için çalışmasına yardım ederek toplumun güçlenmesine yardım ederler.

Hedefler: Katılımcılar,

- demokrasinin gelişiminin sadece bir grubun veya liderin değil, birçok insanın çalışması ile sağlanacağını kavramalıdır,
- HDK’ların ve toplum temelli grupların, insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardım edebileceklerini öğrenmelidirler,
- bu tür organizasyonlara katılmanın bir insan hakkı olduğunu ve modern anayasal demokrasilerde anayasal olarak garanti altına alındığını bilmelidirler,
- HDK’lar ile çalışmanın yasadışı olmadığını ve hükümetin altını oymak anlamına gelmediğini, aynı zamanda kamu siyasetinde önemli roller almak olduğunu anlamalıdır,
- HDK’lar ile çalışmanın toplumun güçlenmesine yardımcı olduğunu ve arzulanan değişimlerin meydana gelmesine yardımcı olduğunu anlamalıdır,

Usuller: Kolaylaştırıcı, HDK’ların toplumdaki rolü konusunda eleştirel tartışma için yeteri kadar zaman vermeli ve belli HDK’lara kayıt yapmaya kalkışmamalı veya toplumların ilerlemesinde ve sivil toplumun gelişmesinde HDK’ların görevleri, önemi ve değerine dair katılımcıların bağımsız görüşlerini ifade etmelerini sağlamak için iltimas göstermemelidir.

Materyaller: Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi

Sıra: **Adım 1.** Kolaylaştırıcı, katılımcılardan, kendi toplumlarında birşeylerin değiştiği ve şartların iyileştiği çeşitli durumlardan bazılarını belirlemelerini ister. Eğer bir HDK’ya referans yapıldıysa, insanlara HDK’ların ne olduğu ve neler yaptıkları konusunda ne düşündüklerini sorun. Alternatif olarak, eğer bir HDK’dan bahsedilmediyse, katılımcılara böyle bir grubu duymadıklarını, onların ne olduğunu ve neler yaptıklarını sorun.

Adım 2. Kolaylaştırıcı girişi: İnsan hakları eğitiminin sponsorluğunu yapan HDK’yı belirtin: Ne yaptığını; neden hükümetten bağımsız olduğunu; demokrasiyi kurma ve güçlendirme işleminin hükümet gibi sadece bir etmenin değil, birçok grubun çalışması olduğunu açıklayın. “Tur atma” yöntemini kullanarak, insanlara, HDK’ların daha iyi bir toplum kurmada yardımcı olduğunu düşünüp düşünmediklerini sorun.

Adım 3. Katılımcılara, insan hakları HDK'larının, seçimleri gözlemlemek, insan hakları ihlallerini izlemek ve rapor etmek, yoksullar için yasal yardım sağlamak, insan hakları eğitimini üstlenmek ve yasalardaki değişiklikler için lobi faaliyetleri yapmak gibi farklı işlevleri yerine getirdiklerini anlatın. Bu tür etkinliklere örnekler vermelerini ve deneyimlerini aktarmalarını isteyin.

Adım 4. Bu tür etkinliklerin herhangi birinin yasalara karşı veya insanları sıkıntıya sokacak cinsten olduğunu düşünüp düşünmediklerini sorun. Cevaplar olumlu da olsa olumsuz da olsa, uluslararası bir insan hakkı olarak tanınan bu tür aktif katılım için ülkenizdeki yasaların vatandaşların özgürlüğünü garanti altına aldığını belirtin.

Adım 5. HDK'ların çalışmalarının topluma olumlu bir katkı sağlamaya yardım edecek iyi birşey olup olmadığı konusunda bir tartışma başlatın.

(sayfa 70 deki resim koyulacak)

Adım 6. Katılımcılardan, kendi toplumlarında en az desteklenen temel bir insan ihtiyacı üzerinde birleşmelerini isteyin [sağlık bakımı, çocuk bakımı, açlık, evsizlik, genel suçlardan korunma gibi]. Bu başlıkların her biri için 6 kişiden daha kalabalık olmayan gruplar oluşturun. Her grup, o sorunla yerel düzeyde ilgilenecek bir HDK kurduğunu varsayın. HDK'nıza bir isim verin ve planınızı başarmak için bir talep ve bir plan belirleyin. 20-30 dakika sonra, yeni HDK'nızın üstlenmeye çalışacağı görevleri büyük gruba geri bildirimde bulunun.

Alıştırma 9 için Ek. Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (1976)

Madde 19. Kısım 1- Herkesin, bir müdahale olmaksızın fikirlere sahip olma hakkı vardır. *Kısım 2-* Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir; bu hak bir kimsenin ülke hudutlarıyla sınırlanmaksızın sözlü, yazılı veya basılı veya sanatsal ürün şeklinde veya kendi tercih ettiği başka bir iletişim aracılığıyla her türlü bilgi ve düşünceyi arama, edinme ve ulaştırma özgürlüğünü de içerir.

Madde 22. Kısım 1- Herkes başkalarıyla biraraya gelerek örgütlenme özgürlüğü hakkına sahiptir; bu hak kendi menfaatlerini korumak için sendika kurma ve sendikaya katılma hakkını da içerir.

ALİŞTİRMA 10, “DİLENEN ÇOCUKLAR”

Genel bakış: Çocuklar, insanoğlunun en incinebilir sınıfıdır ve ailelerinin, bu olmadığında toplumun, bu da yoksa devletin korumasına ve bakımına ihtiyaçları vardır. Hiçbir şey gelecekte daha çok risk altında değildir; gereği gibi korunmayan ve seilmeyen çocukların, insan haklarına saygılı dürüst bireyler olarak yetişmeleri daha az muhtemeldir. Kötü muamele görmüş, ihmal edilmiş ve yoksullaştırılmış çocukların sayısı gittikçe artmaktadır. Uluslararası Çocukları Koruma Örgütü’nün raporuna göre, 2000 yılı itibarıyla, “küresel zenginlik, bugüne kadar görülmemiş bir şekilde, 30 trilyon dolara yaklaşmasına rağmen, zengin ile yoksul arasındaki uçurum daha da keskinleşmiş ve dolayısıyla birçok çocuk için çok daha düşmanca bir dünya ortaya çıkmıştır.

[http://www.savethechildren.org/press/pr99_childrenrights.html]. Dünya çapında “çoğu tehlikeli ve zararlı şartlar altında” yaklaşık 250 milyon çocuğun çalıştığı tahmin edilmektedir. Hatta birçok ülkede çocuklar dilencilik yapmaya zorlanmaktadır. Dilenen çocukların birçok kategorisi vardır, “sokak çocukları”; böyle çocuklar “kaçaklar” da dahil, zengin veya yoksul her ülkede bulunabilir. Bazılarının evi vardır ancak aileleri tarafından dilencilğe zorlanmaktadır; bazıları evde kötü muameleye maruz kaldıkları için evden kaçarlar; bazıları bir aileye veya korunacak yere sahip değildirler ve toplumun desteğine ihtiyaç duyarlar. Hatta bazı yoksul ülkelerde, dilenci görüntülerinin daha gerçekçi olması için çocuklar ebeveynleri tarafından sakat bırakılmaktadırlar.

Hedefler: Katılımcılar,

- şehirde yaşayan sokak çocuklarını sınıflandırabilmelidirler,
- kendi ülkelerindeki ve yerel bölgelerindeki dilenen çocuklar sorununun kapsamını iyi anlamalıdır,
- Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin ilgili hükümlerini öğrenmelidirler,
- dilenen sokak çocukları için toplumsal ve hükümet dışı sorumluluklara odaklanmalıdırlar,
- sokak çocuklarının koşullarını iyileştirmek için toplum temelli bir yaklaşım geliştirmelidirler.

Usuller: Kolaylaştırıcı, alıştırmaların her adımında tartışma için yeterli süre vererek, katılımcıların yaratıcılıklarına karşılık vermede esnek olmalı, fakat en sondaki toplum temelli plan geliştirme adımının atlanmaması için alıştırma çok kontrollü olmalıdır.

Materyaller: Çocuk Hakları Sözleşmesi; 6, 19, 20, 27, 39. Maddeler.

Sıra: Adım 1. Katılımcılara, sokakta gördükleri dilenen çocuklar hakkındaki deneyimlerini sorun. 5 veya 10 yıl öncesine göre şimdi daha fazla var mı? Neden? Sebepleri nelerdir? Katılımcıların cevapları, çocukların sokakta yaşamalarının ve dilenme yoluna gitmelerinin nedenlerini açıklayan sosyal araştırmalarla uyuyor mu? (1) yoksulluk, (2) ailenin dağılması, (3) işsizlik, (4) anne babanın hastalanması veya ölümü, (5) ebeveynlerin sorumsuzluğu ile sonuçlanan erken evlilik, ve (6) savaş ve sivil çatışmanın sonucu olarak göç.

Adım 2. “Sokak çocuklarını” şu şekilde sınıflandırmak mümkün müdür? Örneğin, ailesi ve sığınacak bir yeri olduğu halde dilenmeye zorlananlar, ailesi olmayıp sığınacak bir yeri olanlar, ailesi ve sığınacak bir yeri olmayanlar; kızlar, oğlanlar, engelliler. Katılımcıların, kendi deneyimlerini kullanarak bunları sınıflandırmalarına ve bir sonraki adımda kullanılmak üzere hepsi tarafından kabul edilebilir bir sınıflandırma hazırlamalarına izin verin.

Adım 3. Her biri “sokak çocuklarının” farklı bir sınıflandırmasına odaklanan küçük tartışma gruplarına ayrılın. İlgilendiğiniz çocuk tipinin özel ihtiyaçlarını belirlemeye çalışın ve hazırladığınız “ihtiyaç listesini” genel gruba geri bildirin..

(sayfa 72 deki resim koyulacak)

Adım 4. Kolaylaştırıcı, bütün grupların raporlarında ortak olarak bulunan veya sık tekrarlanan ihtiyaçları belirlemeye çalışmalıdır. 2. Alıştırmada tartışılan haklar ve ihtiyaçlar arasındaki ilişkiyi hatırlatın ve “sokak çocuklarının” özel olarak belirlenebilir insan haklarının olup olmadığını sorun ve eğer varsa, bunlardan bazıları nelerdir? “İhtiyaç listesinden” (Adım 3) çıkartılan bir haklar listesi hazırlayın.

Adım 5. Kolaylaştırıcı girişi: Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin, “sokak çocukları” da dahil olmak üzere çocuklar için geçerli çeşitli hükümleri olduğunu açıklayın. Yetişkinlerin, çocukların haklarını bilmek ve onlara saygı göstermekle yükümlü olduklarını ve aynı zamanda, çocuklara çocuk haklarını öğretmeleri gerektiğini açıklayın. Örnek olarak (sadeleştirilmiş dilde):

Madde 1. Ulusal hukuk aksini belirtmediği sürece 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 3. Çocuktan kim sorumlu olursa olsun, ana-baba veya hukuken görevli diğer kişiler sorumluluklarını yerine getirmediği takdirde sorumlu kişiler çocuğun yüksek menfaatlerini esas almalıdırlar.

Madde 9. Çocuğun yüksek menfaatlerine ters düşmediği sürece çocuğun ana-babası ile yaşama hakkı vardır, eğer boşanmışlarsa her iki ebeveynle de görüşebilmesine izin verilmelidir.

Madde 19. Devlet, çocuğu ana-babasının ve diğerlerinin her türlü kötü muamelesinden korumalıdır ve kötü muamelelerin önlenmesi ve mağdurların tedavi edilmesi için programlar oluşturmalıdır.

Madde 20. Devlet, ailesinden yoksun kalan çocuklar için alternatif bakım sağlamalıdır.

Madde 24. Çocuğun gıda, sağlık ve tıbbi bakım hakkı vardır.

Madde 39. Devlet, her türlü ihmal, sömürü yada suiistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yada silahlı çatışma mağduru olan çocuğun, sağlığına yeniden kavuşması ve toplumla yeniden bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alır.

Katılımcılara bu uzun koruyucu önlemler listesi hakkında ne düşündüklerini sorun. Bunlar, sokak çocuklarının bütün ihtiyaçlarını kapsıyor mu, özellikle dilencilikle meşgul olanların? Eksik kalan nedir?

Adım 6. Hükümlerin “devlet şunu yapmak zorundadır, devlet bunu yapmak zorundadır, vb.” şeklindeki ifadelerine dikkat edin. Fakat, toplumun pratik sorunları, toplumun yoksulluk konuları ve çocuk sayısının çok fazla olması durumunda, devlet bunların hepsini gerçekten yapabilir mi? Sorumluluğu başka kim üstlenmelidir?

Adım 7. Kolaylaştırıcı girişi: Katılımcılara, sokak çocukları üzerinde uzmanlaşmış bir sosyal çalışanın, sorunların sadece yeni yasalarla değil toplum düzeyinde çözülmesi gerektiğini söylediğini anlatın:

Sokak çocuklarının geleceği karanlık. Kendi tercihleriyle değil, Őartlar nedeniyle sokakta yaŐamaya zorlanıyorlar. Herkes onlara kōtū davranıyor. Toplum tarafından kabul edilmiyorlar, gereği gibi yetiŐtirilmiyorlar ve devlet onların durumlarının iyileŐtirilmesi iēin katkıda bulunmadı. İlk olarak, toplum onları insan olarak kabul etmelidir. Toplum çocukların niēin sokakta dilendiklerini anlamalı ve onların durumlarını deđiŐtirmek iēin hazır olmalıdır. Dilenen sokak çocukları kendilerini deđiŐtirmek iēin hazırdırlar.

Adım 8. “Sokak çocuklarının” ihtiyaēlarını karŐılamak iēin hūkūmetin yardımı olmaksızın yalnızca bireylerin, grupların ve toplumun neler yapabileceğine odaklanan bir “beyin fırtınası” oturumu gerēekleŐtirin. KolaylaŐtırıcı, grubun önceliklileri belirlemesini isteyerek çeŐitli önerilerini takip etmelidir.

Adım 9. Bir tur atma oturumunda, herkesin, kendi toplumundaki “sokak çocuklarının” haklarını geliştirmek iēin kendilerinin, ailelerinin veya toplumlarının yapabilecekleri bir Şeyi belirlemelerini isteyin.

ALIŞTIRMA 11, “ÇOCUK FAHİŞELİĞİ”

Genel bakış: Kızlar bir çok nedenle fahişeliğe başlarlar, bu nadiren kendi tercihleri ile olur. Örneğin, çocukların elde ettikleri gelir ve ebeveynlerinden aldıkları destek bazı yerlerde çoğu zaman ailenin ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli gelmemekte, bu yüzden oğlanlar kapkaççı ve hırsız olurken kızlar da fahişeliğe zorlanmaktadır. Yoksul çocuklar aile yapısının dışında kalan şeylere itilmektedirler. Kız çocukları zamanlarının çoğunu tehlikeli ortamlarda -barlarda ve sokaklarda- harcamaktadır. Erkek çocukların ise birçoğu tamamen dilencilikle meşgul olmaktadır (10. Alıştırmaya bakınız). Çocuk fahişeliği ile ilgili sosyal çalışmalar şu sonuca varmaktadır: Çocuk fahişeler genellikle en ciddi ihtiyaçlarının barınak olduğunu belirtmektedirler. Bir çok kızın bir odaya konduğu pansiyonlar için para ödemektedirler. Ev sahibi onlara zorluklar çıkarmaktadır. Eğer paraları olmazsa, sokakta ortasında, otobüs duraklarında veya dükkanların önlerinde uyurlar. Eğer hasta iseler, yine de sokakta kalırlar. Tek ihtiyaç duydukları şey barınacak yer değildir, işleri olmalı ve gelir getirici aktiviteler sağlanmalıdır.

Hedefler: Katılımcılar,

- çocukların neden fahişeliğe zorlandığını iyi anlamalıdır ki, bu durum asla kendi tercihleri olmamaktadır,
- genç kızların pazarlanmasında rol oynayan birçok kişiyi ve bu kişilerin hak ettikleri kınamayı ve hak ettikleri suçla ilgili cezaları bilmelidirler,
- Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilgili hükümlerini öğrenmeli ve bunların uygulanması konusunda kendilerini güçlü hissetmelidirler,
- bu işe karışan kız çocuğunun suçlanmaması ve cezai olarak sorumluluklarının olmaması gerektiğini rahatça değerlendirebilmelidirler.

Usuller: Kolaylaştırıcı, alıştırmanın her adımında tartışma için yeterli süre vererek, katılımcıların yaratıcılıklarına karşılık vermede esnek olmalı fakat en sondaki (cezai sorumluluğu belirleme ile ilgili) adımın atlanmaması için alıştırma çok kontrollü olmalıdır. Kolaylaştırıcı, cezai sorumluluk hakkında konuşulurken insanlara isimle gönderme yapılmaması konusunda katılımcılara uyarıda bulunmalıdır.

Materyaller: Çocuk Hakları Sözleşmesi

Sıra: Adım 1. Çocuk fahişeliğinin nedenleri nelerdir? Kötüye kullanma, baskı, hilekarlık ve yaşamını kazanmanın diğer başarısız yollarını adım adım vurgulayarak, katılımcılara, çocukların fahişeliğe nasıl karıştıkları hakkındaki düşüncelerini sorun. Cevap verenlerin belirlediği süreçleri de göz önüne alarak, çocukların, tercih edilen bir yaşam şekli olarak fahişeliği nadiren istedikleri konusunda herkesin aynı düşüncede olup olmadığını sorun. Oğlanların da fuhuşa karıştıklarını hatırlatın ve hem kızların hem de oğlanların tartışılmaları için fırsatlar sunun.

Adım 2. Katılımcılardan yeni açmaya başlayan bir çiçeği hayal etmelerini isteyin. Eğer bitkinin üstüne dikkatsizce basılır fakat öldürülmezse ne olur? Normal bir şekilde gelişebilir mi? Çocuk da bir çiçek gibi değil midir? Fakat fuhuş nedeniyle normal olarak gelişemezse yaralanmış ve sakatlanmış olmaz mı?

Adım 3. İsimleri dile getirmeyin fakat bu sorunla ilgili deneyimlerinizi aktarın ve onların da tanıyabileceği, bu şekilde tuzağa düşürülmüş çocuklardan bahsedin. Tanıdıkları bu çocuklar başka alternatifleri denediler mi? Bireysel olarak? Topluca? Tekrar, bireylerin isimlerini

vermeden, çocuğun bu düşünüş sürecine hangi tip insanlar karışıyor, çocuğun çareyi fahişelikte bulmasının sorumluları kim? (ebeveynler, ahlaksız eşler, çocukları istismar eden yetişkinler, kadın satanlar, genel ev işleten kadınlar vb.) ve karşılaşılan bazı sorunlar: Cinsel yolla bulaşan hastalıklar, müşteri ve polis tarafından yapılan tacizler, okullardan, dini gruplardan, köylerden vb. atılmak. Çocuğun kötü kaderine yol açan bu yetişkinlerin sorumluluklarını tartışın.

(sayfa 76 daki resim koyulacak)

Adım 4. Bu konuda yasalar olmalı mıdır? Bu taciz edici davranışlarından dolayı Adım 2’de tanımlanan yetişkinler suçlu olarak cezalandırılmalı mıdır? Çocuk fuhuşa karıştığından dolayı cezalandırılmalı mıdır? Çocuk fuhuştan uzak kalabilmek için hangi adımları atmalıdır? Bu durumdaki çocuğun hakları nelerdir? Cevap veren kişiler, 10. Alıştırmadan, çocuk fahişeliğine uygulanabilecek çocuk haklarından herhangi birisini hatırlıyorlar mı?

Adım 5. Bir çocuğun fahişeliğe başlamasından sorumlu olan yetişkinleri göz önünde tutarak, belli şartlar altında ceza daha ağır olmalı mıdır? Örneğin, çocuk kandırıldığında? Profesyonel bir kadın satıcısına teslim edildiğinde? Çocuk 15 yaşın altında olduğunda?

Adım 6. Kolaylaştırıcı girişi: Tartışmanın ana konularından birinin ergenlik çağındaki gençlerle ilgili olduğunu ve “Nüfus Politikalarına Dair Dünya Konferansı”nın 1994 Kahire’de gerçekleştirildiğinden bahsedin. Bazı hükümetler, bu gençlerin cinsel ilişkilere girdiklerini ve kendilerine özgü üreme ve cinsel sağlık bakım ihtiyaçlarının olduğunu onaylamayı açıkça reddettiler. Toplumunuzdaki genç insanların ihtiyaçları nelerdir? Fahişeliğe karışan kızların doğum kontrolü ve bazıları kısırlığa ve ölümcül HIV virüsünün yayılmasına neden olan cinsel yolla bulaşan hastalıklar hakkında yeterli bilgileri olduğunu düşünüyor musunuz?

Adım 7. Eğer çocuk fahişeliği hakkındaki kanun (bunu destekleyen) suçluları cezalandırıyorsa, bu kanun aynı zamanda çocuk fahişeyi de hesaba katmalı ve çocuğun kendisini içinde bulduğu tuzaktan kaçmasına yardımcı olacak programları teşvik etmeli midir? Bu programlar neler olmalıdır? Kolaylaştırıcı: Program önerileri ile Adım 1’de belirlenen fahişeliğin “nedenleri” arasında bir ilişki olup olmadığına dikkat edin.

Alıştırma 11 için Ek. Çocuk Hakları Sözleşmesi

Madde 19. Kısım 1- Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin bakımında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suiistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

Madde 19. Kısım 2- Bu tür koruyucu önlemler; çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu taktirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar, durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 34. Taraf Devletler, çocuğu her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suiistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle (a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanması; (b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurulması; (c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemedeki kullanılarak sömürülmesini; önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili veya çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

ALİŞTİRMA 12, “YASALAR İNSAN HAKLARINI KORUR”

Genel bakış: Toplumun suç ile başa çıkması ve aynı zamanda yasaların uygulanmasında ısrar etmesi gerekir. İnsanlar suçun nedenlerini anlamalı ve özel durumlarda şüphelinin tutuklanması, aleyhine yöneltilen suçlamalara cevap verebilmesi ve kendisine her zaman insanca davranılması hususunda ısrarcı olmalıdırlar. Polis kendi rolü noktasında profesyonel anlayışla hareket etmeli, ceza yasalarına ve insan haklarına saygı gösteren demokratik bir toplumdaki işlevleri yerine getirmelidir. Bu alıştırma, olması gerektiği gibi çalıştıkları zaman, yasaların insan haklarını koruduğunu göstermelidir. Örnek olarak, şüpheli ne kadar önemsiz olursa olsun ve onun suçluluğu ne kadar kesin olursa olsun, insan hakları, suçu ispat edilinceye kadar şüphelinin suçsuz olarak kabul edilmesini gerektirir. Hepimiz gibi, şüpheli de onur ve saygıyı hak eden bir insandır.

Hedefler: Katılımcılar,

- toplumdaki suçların nedenlerini öğrenmelidirler,
- şüphelinin korunma ve adil davranılma hakkına saygı göstermelidirler; masumiyet karinesiyle uyumlu olarak sanığın en kısa zamanda mahkeme önüne çıkarılması da buna dahildir,
- polisin, asla sanığı aşağılamadan ya da kişiyi yaralamadan veya işkence etmeden kendi duygularını kontrol edebilmesinin önemini kavramalıdırlar,
- ceza yargısında adalete saygı duygusunu geliştirmelidirler,
- yanlışlıkla tutuklandıkları takdirde neler yapılabilecekleri hakkında planlar geliştirmelidirler.

Usuller: Kolaylaştırıcı bir “hayali mahkeme” organize etmek için sakin ve ciddi bir ortam sağlamalıdır. Toplumdaki suçun nedenleri hakkındaki fikirleri kapsayan son adımı da içermesi için zamanı dikkatlice ayarlanmalıdır.

Materyaller: Sayma nesnelere (her katılımcı için beş tane kağıt, çubuk, vs.), İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi

Sıra: Adım 1. Her katılımcı kendini diğerlerine tanıtarak dolaşır. Tam isminizi ve nereden geldiğinizi vs. söyleyin. Kolaylaştırıcı rasgele bir katılımcı seçer; bu kişi diğer herhangi bir katılımcının söylediklerine dayanarak onun geçmişini anlatır. Aynı şekilde, tanıtılan kişi bir diğerini tanıtır. Kişisel tanıtımlar ve karşılıklı tanışmalar “hayali mahkeme”de kullanılacak rol oyununun sorunsuz gitmesine yardım edecektir.

Adım 2. Kolaylaştırıcı, katılımcıların demokratik şekilde bir yargıç seçmelerini ve onaylamalarını ister. Kolaylaştırıcı aynı şekilde, bir polis memuru, bir şüpheli ve bir mağdur rollerini oynayacak üç gönüllü seçmelidir. Son olarak, diğer bütün katılımcılar yargıcın ön tarafında oturtulmalıdır. Katılımcıların onurlu ve disiplinli davranmaları ve mahkemeye saygı göstermeleri hatırlatılmalıdır.

Adım 3. Varsayımsal davanın olguları okunur. Kolaylaştırıcı hikayenin bütün unsurlarının katılımcılar tarafından duyulduğundan ve anlaşıldığından emin olmalıdır. Eğer mümkünse, yargıca, polise, şüpheliye, amcaya ve mağdura davanın birer sureti verilmelidir. Oyunculara hazırlanmaları için yeteri kadar zaman verilmelidir. [Kolaylaştırıcı: aşağıdaki vakada “Murat” diye adlandırılan sanık hayali bir kişidir.] Varsayımsal durum şudur:

Murat’ın vakası

Murat ana-babasını daha genç bir çocukken kaybeden 19 yaşında bir kişidir. Uzak bir ülkede yaşayan akrabalarının gönderdiği para ile yaşamını sürdüren yaşlı amcasının

yardımı ile büyümüştür. Yardım etmek için Murat okulu bırakır ve evdeki gündelik işlere ve diğer çocuklara yardım eder. Amcası hastalanır ve aylık olarak aldığı az miktardaki para ile büyük ailesine bakamaz hale gelir. Bu nedenle, amcası Murat'a kendi başına yaşamaya başlamasını söyler. Amcasının evinden ayrılmak zorunda kalır ve umutsuz bir şekilde, yaşamak için para kazanmanın yollarını arar.

Günlük nafakasını kazanmak için, boş yere, düzenli bir iş aramaya başlar. Parası ve yiyecek hiçbir şeyi kalmayınca, şehir merkezindeki bir mağazada çalışan Ayşe Hanım'dan, biraz ekmek almasına yetecek kadar para çalmaya kalkışır. Hırsızlık işinde acemi olduğu için, olay esnasında Ayşe Hanım tarafından "suçüstü" yakalanır. O esnada kendisini ziyaret etmekte olan arkadaşlarının yardımı ile Murat yakalanır ve polise teslim edilir.

Adım 4. Murat derhal yargıç karşısına çıkarılır. Yargıç rolünü oynayan kişiye duruşmayı yönlendirmesi ve kontrol etmesi hatırlatılmalıdır; ilk (savcı), ikinci (tanıklar) ve son olarak (sanık) kimlerin konuşacağı gibi. Yargıç sanığı mahkum etmek için sadece bir itirafın yeterli olmayacağını; suç tamamen ispatlanıncaya kadar sanığın suçsuz olduğunu ve eğer ispatlanamazsa, sanığın hiçbir delil sunması gerekmediğini açıklamalıdır. Yargıç mahkemede düzeni sağlamalıdır (gülüşme olmamalı, kargaşadan kaçınılmalı, vs.) fakat oyuncuların güvenlerinin sarsılmaması açısından çok aşırı resmiyete de kalkışmamalıdır. Yargıç duruşmanın başlaması için işaret verir.

(sayfa 81 deki resim koyulacak)

Adım 5. Yargıcın sorularına cevap olarak. Murat suçunu itiraf ettiğini fakat bunu polis kendisine, gerçekten neler olduğunu anlatıncaya kadar ona yiyecek ve su vermeyeceklerini söyleyince yaptığını söyler. Yargıç, bu hareketinden dolayı polisi kınar ve her iki tarafı dinledikten sonra hemen hükmünü verir: suçlu veya suçsuz. Yargıç kararını yazılı yasalara değil, kendi kişisel deneyimlerine, ahlaki yargısına ve adalet duygusuna dayandırmaya çalışmalıdır.

Adım 6. Bu adımda mahkeme dağılır. Kolaylaştırıcı her katılımcıya daha önce hiç mahkemede bulunup bulunmadığını sorar. Katılmış olanlardan, hayali mahkeme esnasında gözlemledikleri en az bir güçlü ve bir zayıf noktayı anlatmaları istenir. Herkese, yürütülen yargılamadan memnun olup olmadıklarını ve nedenini sorun.

Adım 7. Kolaylaştırıcı katılımcıları küçük gruplara ayırır. Her grubun bir başkanı ve bir raportörü olur. Her katılımcının beş küçük çubuğu, kağıt parçası veya küçük taşları veya benzer sayma nesnelere olmalıdır (bu da herkesin eşit konuşma şansına sahip olduğunu belirtir.) Sorulara cevap verirken, herkes sayma nesnelere birini verir ve hepsini veren kişi bir daha konuşamaz. Grup için sorular şunlardır:

- insanlar neden küçük hırsızlık suçları işlerler?
- gerekli olduğunu söyleyerek böyle bir suç işleyen bir kişiyi tanyor musunuz?
- bir hırsızlığı gördüğünüzde ne yapmalısınız? Sahibini haberdar etmek mi? Hırsız tutmak mı? Polis çağırmak mı? Sahibi ne yapmalıdır?
- polis ne yapmalıdır? İtiraf etmesini sağlamak için işkence mi etmelidir?
- sanık ne yapmalıdır?
- Eğer sanık uzun süre gözaltında kalırsa, ailesi ne yapmalıdır?
- "Suçluluğu ispatlanıncaya kadar herkes suçsuz kabul edilir" şeklindeki evrensel insan hakkı ile ne kastedilmektedir?
- Eğer (suçlu olmadığınız halde) yanlışlıkla tutuklanırsanız ne yaparsınız?

Alıştırma 12 için Ek. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948)

Madde 5. Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez.

Madde 9. Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez.

***Madde 10.* Herkesin, hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine bir suç yüklenirken, tam bir şekilde davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından hakça ve açık olarak görülmesini isteme hakkı verilmiştir.**

Madde 11. Kısım 1- Kendisine bir suç yüklenen herkes, savunması için gerekli olan tüm güvencelerin tanındığı açık bir yargılama sonunda, yasaya göre suçlu olduğu saptanmadıkça, suçsuz sayılır.

ÜÇÜNCÜ ADIM

Çözümleme Yaparak Adaleti Bulmaya Çalışmak

AHLAKİ DEĞER 7: İNSAN HAKLARINI KULLANMA

ALİŞTİRMA 13, “İHEB: ONUN İÇİNDE BENİM İÇİN NE VAR?”

Genel bakış: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB, 1948) o günün idealizmini yakalamış ve insan olarak potansiyel onurumuzun farkına varmak için ihtiyaç duyduğumuz taleplerimizi sınıflandırmak için çözümsel bir araç olarak bugün hala bize hizmet etmeye devam eden, detaylı bir haklar ve özgürlükler antlaşmasıdır. Bu erken idealizm, tipik olarak, Başkan Franklin Roosevelt tarafından 1941’de savaş esnasındaki bir mesajda ifade edilmiştir. II. Dünya Savaşı’nın savaş alanlarının ötesinde, daha barışçıl bir uluslararası ilişkiler ortamını görmeye çalışmıştı. Barışın anahtarı olarak “dört özgürlüğü” dile getirdi: Konuşma ve ifade özgürlüğü; ibadet özgürlüğü; yoksulluktan kurtulma özgürlüğü (ekonomik güvenlik anlamında), ve korkudan özgürlük (yani uluslararası barış.)

Hedefler: Bu alıştırmaların başlıca hedefleri şunlardır:

- katılımcılara, İHEB’in 30 maddesinin hükümlerini çözümlenmelerinde onlara yardım etme açısından şimdiye kadar olandan daha somut bir anlayış kazandırmak,
- bütün insan haklarının birbirleri ile ilişkili yapısının önemini anlatmak,
- İHEB’i özel problemlere uygularken kavrayıcı ve çözümleyici yetenekler kazandırmak,
- gerçek hayat şartlarında insan hakları ilkelerini uygulamaları için onları güçlendirilmiş kılmak.

Usuller: Kolaylaştırıcı, katılımcılara İHEB’in belirli hükümlerini tanıtırken ve bunların nasıl saptandıklarını ve düzenlendiklerini açıklarken, daha önceki alıştırmalarda kullanılanlardan daha fazla bilgi verici etkinlik kullanmaya gereksinim duyacaktır. Genel düzenleyici fikirleri tanıtırken – (1) eşitliğe dair kişisel haklar, (2) katılımcılık için siyasal haklar, (3) özel hayatı ve aileyi korumak için sosyal haklar, (4) geçinmek için ekonomik haklar– (sadeleştirilmiş dildeki) İHEB’in birkaç hükmünü seçin ve katılımcılardan düzenleyici fikirlerle (yukarıdaki 1, 2, 3 ve 4) bu hükümleri birleştirmelerini isteyin. İHEB’i, her biri (1)’den (4)’e kadar hakları temsil eden, çatısı dört sütun üzerinde duran bir bina olarak hayal etmelerine yardımcı olarak, hakların yapısını kavrayıcı bir hakimiyet kazanmalarını sağlayın.

Materyaller: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (Sadeleştirilmiş Versiyonu)

Sıra: Adım 1. Kolaylaştırıcı girişi: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 30 maddesi olduğunu açıklayın. Hazırlayıcılarından birisi olan Fransız bilgin ve diplomat Rene Cassin, beyannamenin bir çok hükmünün, sanki büyük yapının sütunlarıymış gibi birarada görülebileceğini söylemişti. Her sütun farklı bir türdeki insan haklarını destekler. Birinci sütun eşitlikle ilgili kişisel hakları, ikincisi aileyi koruyucu sosyal hakları, üçüncüsü katılım için siyasal hakları, ve dördüncüsü geçinmek için ekonomik hakları içerir. Dört sütun üzerinde duran bir bina resmi çizin ve (aşağıdaki sadeleştirilmiş versiyondan) 1, 2, 7 ve 8. maddeleri okuyun. Bunların 1., 2., 3. ve 4. sütundan hangisine ait olduklarını sorun.

(sayfa 84 deki resim koyulacak)

Adım 2. Herhangi bir kişinin bazı siyasal hakları isimlendirmesini isteyin ve daha sonra onların cevaplarını aşağıdaki İHEB’inkilerin arasına yerleştirin, örneğin, 18., 19., 20. ve 21. maddelerde belirtilen haklar. Sosyal haklar için benzer örnekler isteyin, örn.12., 13., 14., 15., 16. ve 17. maddelerde bulunanlar. 22., 23., 24., 25., 26. ve 27. maddelerde bulunan ve

dördüncü sütunla ilgili olan ekonomik hakları ortaya çıkarmak için aynı usulü veya farklı usulleri izleyin.

Adım 3. Kolaylaştırıcının kısa dersi: BM İnsan Hakları Beyanname'si'nin hazırlayıcılarından birisi olan Lübnanlı Charles Malik'in, bireye odaklanan bütün bu hakların hepsini bir arada tutmak için daha fazla birşeye gereksinim duyduğunu şiddetle hissettiğini açıklayın: Binanın dört sütunu üzerinde duracak bir çatı ve bu hakların, insan haklarını geliştirmek için işbirliği yapan bütün ülkelerle birlikte dünya çapında desteklenmesi gerektiğini söyleyerek bütün bunları birbirine bağlamak. Diğer bir deyişle, İHEB'in son üç maddesi (28, 29 ve 30) sanki bundan bahsetmektedir: "BUNLARI BİR ARADA TUTMAK İÇİN BİR ÇATIYA İHTİYACIMIZ VAR." Charles Malik son üç maddenin, hakların olumsuz anlaşılabilirliğine dair önyargılı yaklaşımı aşmak için çok geniş tutulduğunu açıklamıştır; yani, devletin müdahalesine karşı haklar ve hükümetlerin yapmaması gereken şeyler; basın özgürlüğüne karışmak gibi. O, hükümetlerin, yalnız veya uluslararası birlik veya işbirliği içinde, insan haklarının kök salabilmesi için uygun ulusal ve uluslararası sosyal bir yapıyı geliştirme yükümlülüğü bulunduğu ve uluslararası yükümlülüklerin zengin ülkeleri daha yoksul olan ülkelerin ekonomik gelişmesine yardım etmeye çağırıldığı görüşünü İHEB'e eklemek istiyordu. 28., 29. ve 30. maddeler hakların uyumunu sağlamak için ilkeler ortaya koymaya çalışmaktadır; örn. bunlar BM'nin diğer hedefleri ile ters düşecek bir şekilde uygulanmamalıdır; örn. konuşma özgürlüğü savaş propagandası yapmak için suiistimal edilmemelidir gibi. Bu maddelerin, bu işleri birarada tutmakla yükümlü dünyadaki herkesi kapsadığını düşünüyor musunuz?

Adım 4. Katılımcıları 1, 2, 3, 4 diye tekrarlayarak sayın. 1 numaralı olanlar kişisel haklar grubunda, 2 numaralı olanlar sosyal haklar grubunda, 3 numaralı olanlar siyasi haklar grubunda, 4 numaralı olanlar ise ekonomik haklar grubunda bir araya gelmelidirler. İlk grup şu soruya cevabını geri bildirmelidir: Kişisel haklar (1-11. Maddeler) niçin "BEN OLMA HAKKIM"ı temsil etmektedir? İkinci grup şunu bildirmelidir: Sosyal haklar (12-17. Maddeler) niçin "BİZE KARIŞMAYIN" bayrağını taşır? Üçüncü grup: 8-21 Maddeler niçin şu sloganı temsil ederler: "KARAR VERMEYE YARDIM EDEBİLİRİM"? Dördüncü grup: 22-27. Maddelerdeki ekonomik hakları bildirin ve bunlar niçin şu iddiayı desteklemektedir: "Bir işe ve geçinmeye ihtiyacım var"?

Adım 5. 1. gruptakilere kişisel haklardan bazılarını saymalarını söyleyin. Daha sonra, 2., 3. ve 4. gruptakilere, eğer 1. grup tarafından sayılan haklar ortadan kaldırılırsa neler olabileceğini sorun. Örnek olarak, eğer siyasi haklar sütunu çökerse diğer sütunların da yıkılacağını veya eğer ekonomik haklar ihmal ve ihlal edilirse, sosyal ve kişisel hakların zarar göreceğini göstermek için, bu işi değişik haklar için tekrar edin. Katılımcıların, bütün insan haklarının birbirlerine bağlı olduğunu anlayıp anlamadıklarını öğrenmek için genel bir tartışma açın. Bir sütunu kaldırdığınızda bina yıkılacaktır. Bu, bütün hakların bütün bir yapının önemli parçaları olduğunu göstermiyor mu, ya da insanlar bazı hakların daha önemli olduğunu ve diğerlerinin altını oymadan bazılarının ihmal edilebileceğini mi düşünüyorlar? Genel tartışmada, katılımcıların "bütüncül bir insan hakları nosyonu"na ulaşip ulaşmadıklarını gözlemleyin.

KİŞİSEL HAKLAR

1. Bütün insanlar **özgür ve eşit doğarlar**. Onur ve haklar bakımından hepimiz eşitiz ve herkesle aynı haklara sahibiz. Bunun nedeni, hepimizin düşünme ve yanlış doğrudan ayırma yeteneği ile doğmamızdır ve bu yüzden başkalarına karşı kardeşlik duyguları ile hareket etmeliyiz.
2. Hangi ırk, cinsiyet ve renkte olursa olsun, herkes **eşit haklara ve özgürlüklere** sahip olmalıdır. Nerede doğduğumuz, hangi dili konuştuğumuz veya hangi dine veya siyasi görüşe sahip olduğumuz veya zengin veya yoksul olmamız farketmemelidir.
3. Herkesin **yaşama**, özgür olma ve kendini güvende hissetme **hakkı** vardır.
4. İnsanların alınıp satılması yanlıştır ve **kölelik ebediyen engellenmelidir**.
5. Hiç kimseye **işkence** yapılamaz veya zalimce veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez.
6. Herkesin, yasalara göre her yerde **bir insan olarak kabul edilme** hakkı vardır.
7. **Yasalar tarafından eşit davranılma** ve yasaların eşit koruma hakkına sahipsiniz.
8. Eğer yasalar tarafından verilen haklarınız çiğnenirse, **adaletin yerine gelmesini** sağlayacak adil yargıçlara sahip olma hakkınız olmalıdır.
9. Geçerli bir neden olmaksızın **tutuklanamazsınız, hapse atılamazsınız veya kendi ülkenizin dışına sürülemezsiniz**.
10. Herhangi bir nedenle mahkemelik olmanız durumunda, herkes gibi sizin de, davanızın, açık fikirli ve kendi kararlarını kendisi verebilen mahkemeler tarafından **hakça ve açık** olarak görülmesini istemeye hakkınız vardır.
11. Eğer üstünüze bir suç atılırsa, **suçlu olduğunuz ispatlanıncaya kadar suçsuz kabul edilmelisiniz**. İşlendiğinde yasadışı olmayan bir eyleminizden dolayı cezalandırılmazsınız.

SOSYAL HAKLAR

12. Geçerli bir neden olmaksızın hiç kimse **özel yaşamınıza**, ailenize, evinize veya mektuplarınıza karışamaz, veya şeref ve haysiyetinize saldırıda bulunamaz.
13. Herhangi bir ülke içinde **istediğiniz yere gitme ve istediğiniz yerde yaşama** hakkına sahipsiniz. Kendi ülkeniz dahil, herhangi bir ülkeyi terk etme ve istediğiniz zaman geri dönme hakkına sahipsiniz.
14. **Zulümden dolayı başka bir ülkeye sığınma** hakkınız vardır.
15. Hiç kimse **geldiğiniz ülkedeki haklarınızı** elinizden alamaz.
16. Yetişkin erkeklerin ve kadınların, ırk, ülke ve din bakımlarından herhangi bir kimsenin kısıtlamasına uğramaksızın **evlenme ve bir aile kurma hakları** vardır. Her ikisi de evlenmeyi kabul etmelidir ve her ikisi de evlenirken, evlilik esnasında ve eğer isterlerse, ayrılmaya karar verdiklerinde eşit haklara sahiptirler

17. Herkesin yalnız başına saklayabileceği veya başkaları ile paylaşabileceği **eşyalara sahip olma hakkı** vardır ve geçerli bir neden olmaksızın kimse bu eşyaları sizden alamaz.

SİYASAL HAKLAR

18. Neye inanmak istiyorsanız ona inanabilirsiniz, yanlış veya doğru hakkında fikirlere sahip olabilirsiniz ve **istediğiniz dine inanabilirsiniz** ve eğer isterseniz, müdahale olmaksızın dininizi değiştirebilirsiniz.

19. Olaylar hakkında neler düşündüğünüzü, birileri tarafından sesiniz kesilmeden, insanlara söyleme hakkına sahipsiniz. **Gazete okuyabilir ve radyo dinleyebilirsiniz**, ve düşüncelerinizi yazıya dökme ve herhangi bir kimse sizi durdurmaya çalışmadan, onları istediğiniz yere gönderme hakkına sahipsiniz.

20. **İnsanlarla barışçıl bir şekilde toplanma** ve istediğiniz kişiyle beraber olma hakkına sahipsiniz fakat hiç kimse sizi her hangi bir gruba katılmaya veya ait olmaya zorlayamaz.

21. Her oyun eşit sayıldığı ve oyunuzu istediğiniz şekilde kullanabildiğiniz **adil seçimler** yoluyla ülke yönetimine katılma hakkına sahipsiniz. Ülkeyi yöneten kişiler, halkın oyları ile yönetime geldikleri için, halkın onlardan istediklerini yapmak zorundadırlar.

EKONOMİK HAKLAR

22. Bu gezegendeki bir kişi olarak, onurla yaşayabilmek ve olmak istediğiniz gibi bir insan olabilmek için **temel ihtiyaçlarınızın karşılanması hakkına** sahipsiniz ve diğer ülkeler ve ülke grupları da bunun için yardımcı olmalıdır.

23. Çalışabilmeli, **işinizi seçebilmeli**, bir sendikaya üye olabilmeli, güvenli çalışma şartlarına sahip olabilmeli ve işsizliğe karşı korunmalısınız. Ayrım yapılmaksızın, sizinle aynı işi yapanlarla aynı ücreti almalısınız. Ailenizin onurla yaşayabileceği makul bir ücret almalısınız ve bu demektir ki eğer yeterli ücret alamıyorsanız, başka tür yardımlar almalısınız.

24. Herkesin **dinlenme ve boş zaman hakkı** vardır ve çalışma saatlerinin sınırlandırılması ve belli dönemlerde ücretli tatile izin verilmesi de buna dahildir.

25. Makul bir yaşam sürebilmek için **yiyecek, giyecek, bir ev ve kendiniz ve aileniz için tıbbi bakım** da dahil olmak üzere, ihtiyacınız olan şeylere sahip olma hakkınız vardır. Eğer hasta veya çalışamayacak durumdaysanız veya yaşlı veya dul iseniz veya kendi kusurunuz olmayan başka herhangi bir nedenden dolayı çalışmıyorsanız, toplumdaki yardıma alma hakkına sahipsiniz.

26. **Eğitim hakkına** sahipsiniz. Eğitim, en azından küçük yaşlarda herkes için ücretsiz ve zorunlu olmalıdır. Daha sonraki eğitim, onu isteyenler ve gücü yetenler için mevcut olmalıdır. Eğitim insanların olabilecekleri en iyi hale gelmelerine ve barış dolu bir dünyada başkalarının insan haklarına saygı duyulmasına yardımcı olmalıdır.

27. **Sanat, müzik ve kitap** dünyasına katılma ve onun bir parçası olabilme hakkına sahipsiniz, böylece sanattan yararlanabilmeli ve **bilimdeki yeni gelişmelerin** faydalarını paylaşabilmelisiniz. Herhangi birşey yazdınız, yaptınız veya bulduysanız, bundan dolayı takdir edilmeli ve kazanç sağlayabilmelisiniz.

TOPLUM SORUMLULUKLARI

28. Herkes, **haklara ve özgürlüklere saygı duyulan ve bunların gerçekleştiği bir dünya** hakkına sahiptir.

29. Yaşadığımız yere ve çevremizdeki insanlara karşı hepimizin sorumlulukları vardır, bu nedenle hepimiz birbirimize dikkat etmeliyiz. Özgürlükten yararlanabilmek için, **herkesin haklarına saygılı, doğru ve yanlış duyularımızı karşılayan, dünyada barışı koruyan ve Birleşmiş Milletleri destekleyen yasalara ve sınırlandırmalara** ihtiyacımız vardır.

30. Bu Beyanname'nin hiçbir hükmü, herhangi birinin haklarımızı **elimizden alabileceği veya zayıflatabileceği** anlamına gelmez.

ALİŞTİRMA 14, “DÜNYA GIDA GÜNÜ”

Genel bakış: Dünya Gıda Günü 16 Ekimdir. O günde, 140’ın üzerinde ülkenin insanları (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütünün bütün üyeleri) açlık ve gıda sorunları üzerinde çalışıyor olacaklar. Her ülke gıda meselelerine ilişkin kendi bakış açısına sahipken, üye ülkeler bu sorunlara çözümler bulabilmek için birlikte çalışmak amacıyla çabalamaktadır. Çocukların en çok acı çekenler arasında bulunduğu birçok ülkede gıda sorunları ciddi sorunlardır. Gelişmekte olan ülkelerde, çocukların üçte birinden fazlası –200 milyonun üzerinde– yaşamlarını ve sağlıklı gelişmelerini tehlikeye düşürecek derecede az beslenmekte ve zayıf kalmaktadır. İki HDK, *Oxfam* ve *Dünya için Ekmek*, açlık çeken 1 milyar insanın üçte ikisinin çocuklar olduğunu tahmin etmektedir; yani, açlık çeken insanların çoğu çocuklardır. Birçok ülkede, kıtlık, vb. nedenlerden dolayı mutlak gıda sıkıntısı olabilmektedir, fakat çoğunda yoksul aileler için asıl problem mevcut bulunan yiyecekleri almaya ekonomik güçlerinin yetmemesi veya anneler ve küçük çocuklar için gerekli tıbbi bakımdan yararlanamamalarıdır.

Hedefler: Katılımcılar;

- “istekler” ile “ihtiyaçları” birbirinden ayıracaklardır,
- açlık, yetersiz beslenme ve açlıktan ölme arasındaki farkı ayırt edeceklerdir, bu farklılıkları kendi yaşamları ile ilintilendirerek anladıklarını anlatmalarını sağlayın,
- birkaç ülkeyi sıralayarak küresel açlık üzerinde değişik bakış açıları geliştireceklerdir,
- ülkemizdeki açlığın nedenlerinin çözümlenmesinde bazı karşılaştırmalı yetenekler geliştireceklerdir,
- “küreselleşmeyi” dikkate alarak, açlık sorunlarına cevap verecek bazı politikalar üreteceklerdir.

Usuller: Kolaylaştırıcı bu alıştırmada, katılımcıların, gıda hakkı, açlık ve çocuklar hakkındaki zor sorulara açıklamalar üretmeye çabalararak yeni çözümleyici yetenekler geliştirmelerini sağlamaya çalışacaktır. Bu alıştırma muhtemelen diğerlerinden çok zaman alacaktır ve iki oturum gerektirebilir, çünkü bu alıştırma yeni bilgilerin işlenmesini istemektedir, Bu çözümleyici yöntemlerin denenmesi için zaman gereklidir ve bu alıştırma katılımcıların Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütünün uluslararası bir toplantısına danışman olarak katılmalarının simülasyonu ile tamamlanmaktadır.

Materyaller: *Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi*’nin sadeleştirilmiş hükümleri; *Çocuk Hakları Sözleşmesi*; ve değişik ülkelerdeki çocuk açlıklarına özel dikkat ile, gıda konularının çözümlenmesinde yararlı olacak karşılaştırmalı veriler ve tanımlar.

Sıra: Adım 1. Katılımcılara, belli başlı yaşamsal ihtiyaçların en temelini gıda olduğuna katılıp katılmadıklarını sorun. Katılımcılardan birkaçı aç kaldıkları durumlarda neler hissettiklerini anlatsın. Açlık deneyimi yaşadığını söyleyen katılımcılara, birşeyler atıştırmak istemeyle yemek istediğiniz şeylerin tamamını veya bir kısmını alamamanın arasındaki farkı açıklamalarını söyleyin. Kolaylaştırıcı girişi: katılımcıların aşağıdakileri birbirinden ayırt etmelerine yardımcı olun:

Açlık: yeteri kadar yemek yiyememe

Yetersiz beslenme: yemek için gerekli gıdaları alamama

Açlıktan ölme: gıda veya beslenme yetersizliği nedeniyle ölme.

Katılımcılara, bu üç durumla ilgili olarak kendi yaşamlarından veya tanıdıkları kişilerin yaşamlarından bahsetmelerini söyleyin.

Adım 2. *Oxfam* ve *Dünya için Ekmek* gibi grupların, her gün dünyada aç gezen 1 milyar insanın üçte ikisinin; yani çoğunluğunun, çocuklar olduğunu tahmin ettiklerini açıklayın. Katılımcılara bunun neden böyle olduğunu sorun.

Adım 3. Yoksulluğun genellikle açlık ve hastalığa neden olduğunu ve çok küçük çocuklarda, açlık ve hastalığın birbiriyle yakından ilişkili olduğunu açıklayın. Aç ve yetersiz beslenen çocuklar, iyi ve yeterli beslenen çocuklara göre daha çok hastalık kaparlar. Hasta çocuklar genellikle yemek yiyemezler ve sonuçta aç kalır ve yetersiz beslenmiş olurlar. Bu, kurtulması çok zor olan bir kısır döngüdür. Çocuklar arasında açlığın değişik nedenlerini belirlemek için beyin fırtınası yöntemini kullanın. Kolaylaştırıcı, öne sürülen nedenleri izlemeli ve bunların çoğunun, ekonomik bir neden olarak sınıflandırılan yoksulluğa dayandığını göstermelidir.

Adım 4. Kolaylaştırıcı beyin fırtınası esnasında verilen cevapları katılımcılar için şu şekilde sınıflandırın: (1) sosyal, (2) siyasal, (3) ekonomik ve (4) kültürel açıklamalar. Bu dört nedensel kategorinin her birini tartışmak için küçük gruplar oluşturun ve 1.grubun ülkemizdeki yaygın açlığın açıklanmasında hangi sosyal nedenin önemli olduğunu, 2.grubun hangi siyasal nedenin, 3.grubun hangi ekonomik nedenin, 4.grubun hangi kültürel nedenin önemli olduğunu geri bildirmesini isteyin. Her gruba “5 yaş altı çocuk ölümleri” Ekteki veri tablosundan bilgiler verin. Bu veriler ülkenin “kişi başına düşen doktor sayısı”, “kişi başına günlük kalori” göstergeleri ile “kişi başına ulusal gıda üretimi” değerleri ile verilecektir. Her gruba, verileri yararlı gördükleri şekilde kullanarak geri bildirimde bulunmalarını söyleyin.

Adım 5. Grup raporlarını dinledikten sonra, açlığın nedenleri hakkında genel bir tartışma açın. Burada katılımcıları bilhassa, açlık sorunları hakkında yerel olarak düşünürken gözden kaçmış olabilecek açlık nedenlerini belirlemeye yönlendirin.

Adım 6. Katılımcılara, onları “küresel düşünmeye” davet ettiğinizi söyleyin. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü’nün 1999 yılındaki bir raporundan alınmış aşağıdaki analizi okuyun veya bununla ilgili açıklama yapın. Katılımcılara, burada kastedilenleri kendi ülkemize uyarlamalarını ve açıklamalarını söyleyin:

Dünya çapında herkese yetecek kadar yiyecek üretme kapasitesi vardır; bunu yapabilmek için; (1) özellikle kıtlıkla yüz yüze kalmış düşük gelirli, yiyecek ihtiyacı olan ülkelerdeki yiyecek üretimini artırmayı; (2) bütün insanların yiyeceğe ulaşmasını sağlama hareketini; (3) özellikle yiyecek kıtlığının kuşattığı ülkelerdeki kırsal gelişimi ve yoksulluğun yok edilmesini desteklemeyi gerektirir. Daha henüz yiyecek güvenliği başarım süreci düzensiz ve 21. Yüzyıla kadarda devam edecek gibi gözüküyor. Her şey böyle gittiği sürece, 2010 yılında, gelişmekte olan ülkelerin çoğu yetersiz beslenme oranını düşürmeyi ve kişi başına düşen yiyecek kaynağını arttırmayı başarabileceklerdir. Fakat alt-Sahra Afrika’sının büyük bölümü yiyecek güvensizliğinden sıkıntı çekmeye devam etmesi muhtemeldir ve hala Güney Asya’nın bazı bölümleri, Latin Amerika ve Karayip’ler kötü bir durumda olabilir. Bu kısmen ulusal ve uluslararası seviyelerdeki ticari politikadaki “ekonomik küreselleşme” eğiliminden dolayıdır. Bunun anlamı, ticari düzenlemelerin azaltılması, ekonominin yabancı rekabete açılması ve ihracat artışının desteklenmesidir. Bu sayede, gelişmekte olan ülkelerin net tarımsal ihracatçılıktan net ithalatçılığa dönmeleri muhtemeldir. Tarımsal ihracata dayalı ülkeler için gıda ve diğer ithalatları finanse etmek gıda güvenliği durumlarını olumsuz etkileyecektir. Gelişmiş ülkeler için “küreselleşme,” imal edilmiş malların ihracatındaki büyümenin, gelirlerdeki artışın ve gıda tüketimindeki artışın göstergesidir. (<http://www.fao.org>’taki 1999 tarihli internet raporundan)

(sayfa 94 deki resim koyulacak)

Adım 7. Şimdi katılımcılara Dünya Gıda Gününün 16 Ekim olduğunu söyleyin. O günde, 140’ın üzerinde ülkenin insanları (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü FAO’nun bütün

üyeleri) açlık ve gıda sorunları üzerinde tartışırlar. Her ülke gıda meseleleri üzerinde kendi bakış açısına sahipken, üye ülkeler bu sorunlara çözümler bulabilmek için birlikte çalışmak için çabalamaktadır. Katılımcılara, kendilerini, bir sonraki FAO uluslararası toplantısında ülkemizi temsil eden delegeler olarak kabul etmelerini söyleyin. FAO toplantısı için, dünya toplantısına sunacakları on öneriyi geçmeyen bir tebliğ hazırlamalarını isteyin. Öneriler, uluslararası işbirliğini desteklemeli, insan hakları standartlarına uymalı ve ülkemizin şartlarını dikkate almalıdır. Delegasyonumuzun ülkemiz adına sunacağı öneriler üzerinde bir uzlaşmaya varmanın bir yolunu bulabilir misiniz?

Alıştırma 14 için Ek. *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1976); Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989); Çocuk Ölümleri ve Yoksullukla İlgili İstatistikler (1999)*

Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi

Madde 11. Kısım 2- Bu Sözleşme'ye Taraf olan Devletler, herkesin açlıktan korunma temel hakkını tanıyarak tek tek ve uluslararası işbirliği yoluyla önlemler alır. Bu önlemler; (a) teknik ve bilimsel bilgidan tam yararlanarak, beslenme ilkeleri bilgisini yaygınlaştırarak ve doğal kaynakların en etkin biçimde geliştirilip kullanılmasını sağlamak üzere tarım sistemini geliştirip iyileştirerek gıda üretim, koruma ve dağıtım yöntemlerini geliştirmek için; (b) gerek dışarıdan gıda maddesi ithal eden, gerekse dışarıya gıda maddesi ihraç eden ülkelerin sorunları göz önüne alınarak, dünya gıda stoklarının gereksinime göre dengeli dağılımını sağlamak için, özel programlar da dahil olmak üzere, gerekli önlemleri de kapsar.

Çocuk Hakları Sözleşmesi

Madde 24. Kısım 2- Taraf Devletler ... özellikle (a) bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi; (c) temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanı sıra, kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını gözönüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi; (d) anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması; (e) bütün toplum kesimlerinin özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi anne sütü ile beslemenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar.

**Gıda ve Sağlık Bakımı Verileriyle Karşılaştırmalı Olarak
9 Ülkedeki Bebek Ölüm Oranları**

ÜLKE	5 YAÖÖ /1000 ¹ ↓	Doktor (100.000 başına) ↑	Günlük Kalori Temini (Nüfus başına) ↓	Gıda Üretimi (Nüfus başına) ↓
Güney KORE	5	127	3,159	135
MEKSİKA	30	107	3,116	101
TAYLAND	29	24	2,247	106
PERU	50	73	2,147	124
NAMİBYA	69	23	2,093	64
BANGLADEŞ	82	18	2,001	98
SIERRA LEONE	316	2	1,992	85
TÜRKİYE	45	103	3,568	105
İSVİÇRE	5	301	3280	96

Kaynaklar: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, İnsan Kalkınma Raporu, 2000 ve Nüfus Referans Bürosu)

¹ Eğer katılımcılar karşılaştırmalı verileri tartışabileceklerse, kolaylaştırıcı, Birleşmiş Milletler'in çocuk sağlığını ölçmek için kullandığı en önemli bilginin **5 Yaş Altı Ölüm Oranı (5 YAÖÖ)** –ülkedeki her bin çocuktan 5 yaşın altında ölen çocukların sayısı– olduğunu izah edebilir. Çok küçük yaşta ölen çocukların çoğu genellikle sürekli hasta ve/veya açtır, dolayısıyla dünyadaki açlık durumunu anlamak için bu istatistik çok önemlidir. Katılımcılara ülkeleri en iyiden en kötüye doğru sıralamalarını ve bu sıralama ile diğer sütunlardaki sıralamaları karşılaştırmalarını söyleyin. Bu veriler Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından 1998'de rapor edilmiştir. Kolaylaştırıcının bilgisi açısından: “Nüfus başına gıda üretimi endeksi” ortalama değer 100 olarak kabul edildiği 1980 yılının değerleri ile en son yıldaki üretimin karşılaştırılmasına bağlı olarak nüfus başına yıllık ortalama gıda üretim miktarıdır.

ALİŞTİRMA 15, “ÖNYARGI VE AYRIMCILIĞA KARŞI KOYMAK”

Genel bakış: İnsan hakları eğitiminin önemli bir kısmı da önyargıyı, ayrımcılığı, ırkçılığı, karşı cinsiyeti zayıf görme anlayışını ve kendi ırkını üstün görme anlayışını iyi anlamaktır. Bu ahlaki dışlama biçimleri, özellikle azınlıklara karşı ayrımcılığın değişik türlerinin ortaya çıkmasına olanak sağlayan, insan onurunu yok sayan ana sorununun temel göstergeleridir. Ayrımcılıktan sıkıntı çeken gruplar arasında etnik ve dil azınlıkları, mülteciler ve yerlerinden edilmiş insanlar, dini ve diğer azınlıklar bulunmaktadır. Önyargı ve bilgisizlik etnik azınlıkların insan olarak görülmemesini teşvik etmekte ve bu da ayrımcılığın birçok çeşidinin gelişmesine yardım etmekte ve bunları desteklemektedir.

Hedefler: Katılımcılar,

- önyargının anlamı ve doğası üzerinde derinlemesine düşüneceklerdir,
- ayrımcılığın sürecini ve özellikleri ile önyargının kökenleri üzerinde derinlemesine düşüneceklerdir,
- azınlık gruplarının ayrımcılık ve önyargı sorunlarını belirleyebilmelidirler,
- ulusal ve uluslararası insan hakları standartlarına dayalı olarak, bir etnik azınlığın üyelerinin karşılaşılabilecekleri ayrımcılık sorunu için bir eylem planı önerebilmelidirler.

Usuller: Kolaylaştırıcı, önyargı ile ayrımcılık arasındaki farkı açıklamak ve katılımcıların ilgili bağlantıları anlamalarını sağlamak için yaratıcılığını kullanmalıdır. Birçoğu için bu çok hassas bir konu olabileceğinden dolayı, değişik görüşlerin ifade edilebilmesi için yeterli zamanı vermek önemlidir. Kolaylaştırıcı, önyargılı gibi görünen görüşleri “düzeltmeye” çalışmamalı, fakat diğerlerinin bunlar üzerinde yorum yapmalarına izin vermelidir. Adım 5 ve 8 oldukça karmaşıktır, bu nedenle görevlerini iyi anladıklarından emin olmak için kolaylaştırıcı değişik gruplar arasında “gezinmelidir”.

Materyaller: İHEB, Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi

Sıra: **Adım 1.** Katılımcılardan ülkemizdeki farklı etnik grupları saymalarını isteyin. Tanıdıkları bir grubu belirlemelerini ve bu grubun önyargıdan sıkıntı çekip çekmediğini açıklamalarını söyleyin.

Adım 2. Kolaylaştırıcı girişi: Önyargı ile ayrımcılığın yakından ilişkili olduğunu ve önyargının ayrımcılığa yol açtığını açıklayın.

Önyargı; inançları, duyguları ve tavırları kapsamaktadır. Önyargı, bazı insanların ikinci sınıf olduğu ve onlara kaba ve hatta saygısızca davranılması gerektiği inancı ve düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Önyargı gelenek, adet ve fikirlerin kök tuttuğu ve zamanla sistematik baskıya dönüştüğü verimli bir zemindir. Önyargı ve kötü duygular genellikle kadınlara yönelik olduğu gibi toplumdaki diğer gruplara yönelik de olabilir: mülteciler ve yerlerinden edilmiş insanlar, çeşitli dinlerin, etnik grupların ve dil gruplarının üyeleri, vb. Mantıksal yargının zayıf olduğu, eşit ve adil davranılma hakkının yadsınması sürecinin ve diğerlerinin ahlaki dışlanmaya dair önyargısal süreçlerinin cehaletle açıklandığı toplumlarda ve kişilerde önyargının çok güçlü olduğu görülmektedir. Dışlanmanın ve yadsınmanın “doğal” olduğunu söyleten cehalettir Önyargı genellikle gizlidir fakat insanlar (1) bir azınlık grubundan bahsederken o grubun insanların ikinci sınıf olduklarını vurgulayarak bahsettiklerinde, ve (2) “Aa, filan grup, onların hepsi tembel ve aptaldır” gibi kalıplaşmış cümleler kullandıkları zaman, önyargı aşikar hale gelir.

Ayrımcılık genellikle adaletsiz kurallara dayanan eylemleri kapsamaktadır. Ayrımcılık davranışı, bir grubun kendisini diğerlerinden üstün görmesi ve dolayısıyla diğerlerinin toplumsal faydalar ve temel insan haklarından istifadesini yadsıması şeklindeki önyargıya dayanmaktadır. Dolayısıyla ayrımcılık, kendilerine karşı ayrımcılık yapılan kişilerin insanlık onurunun ve eşit haklarının inkar edilmesidir. Buna bağlı eylemler, insanlık onurunu yadsımakta ve bir yandan bazı insanlara sorunlar ve mücadelelerle dolu bir yaşam dayatırken öte yandan da bazılarını ayrıcalıklar ve çıkarlar bağışlamaktadır. Aynen önyargının ayrımcılığı doğurduğu gibi, ayrımcılık da istismar ve baskıyı doğurmaktadır, istismar ve baskının, adet ve gelenekler tarafından desteklendikleri zaman, değiştirilmeleri ve sökülmeleri, imkansız değilse bile, çok zor olmaktadır.

Katılımcılara bu farklılıkları ve fikirleri anlayıp anlamadıklarını sorun ve soru sormaları için onlara ısrar edin.

(sayfa 99 daki resim koyulacak)

Adım 3. Katılımcılara, başlarının üstünde birer balon olan ve etnik bir gruba mensup diğer bir adama bakan dört “çöpten adamın” resmini gösterin. O adamın etnik azınlık statüsünü belirleyin, örn. Vietnamlı olsun. Katılımcıların adamın balonuna, azınlık üyesinin ikinci sınıf veya insandan daha aşağı olduğu fikrini desteklemek için tasarlanmış kötü bir isim ve diğer balonların içine de kalıplaşmış sözler (bunların hepsi açgözlü, gaddar olurlar, vb.) yazmalarını söyleyin. Bütün bunların önyargının göstergeleri olduğunu ve önyargının da, aynen zehir gibi, ayrımcılık yönüyle sağlıklı toplumsal sonuçlara neden olduğunu açıklayın.

Adım 4. Her çöpten adam figüründen azınlık üyesine doğru bir ok çizerek okun ayrımcılıkla ilgili eylemleri gösterdiğini söyleyin; örn. inkar ve dışlama eylemleri, örn. etnik azınlık çocuğunun okulda dışlanması gerektiği düşüncesi.

Adım 5. Katılımcıları, her biri farklı bir etnik azınlık ile ilgilenmek üzere küçük gruplara ayırın. Her grubun (1) insanların, tartışılan kategorideki insanlarla ilgili (ilgili kişileri aşağılamak için tasarlanmış kalıplaşmış sözler ve kötü lakapları da içeren) tutumlarını ve *önyargı* sorunlarını rapor eden bir raportörü ve (2) tartışılmakta olan insanlara yönelik baskı, istismar ve dışlama eylemlerini veya *ayrımcılık* sorunlarını rapor eden bir raportörü, olmalıdırlar. Her iki raportör grubun görüşmelerini ve kararlarını tüm üyelerin katıldığı ortak oturumda sunarlar. Katılımcıları, “önyargı raportörüne” önyargının nasıl ayrımcılığa yol açtığını açıklamaları için soru sormaya sevkedin. Katılımcıları, “ayrımcılık raportörüne” önyargının nasıl ayrımcılığa temel teşkil ettiğini anlatmaları için soru sormaya sevkedin.

Adım 6. Kolaylaştırıcı girişi: Azınlıklar ayrımcılıkla mağdur edildikleri, ikinci sınıf olarak görüldükleri veya onlara hoşgörüsüz davranıldığı zaman, ciddi bir insan hakları ihlali işlenmiş olacağını bütün katılımcılara anlatın. İnsan hakları azınlıklara karşı saygı ve onur ile davranılmasını gerektirir. Herhangi bir ayrımcılık biçimi veya hoşgörüsüzlük onların saygınlığını ve onurunu ihlal eder. Bu nedenle ayrımcılığın her biçimi ciddiye alınmalıdır. Bunu anlayıp anlamadıklarını sorun.

Adım 7. Azınlıkların insan hakları ihlal edildiğinde adaleti sağlamak için kullanılabilecek yöntemlerin aşağıdakiler olduğunu katılımcılara söyleyin:

- müdahale edebilecek bir mahkemeye resmi müracaatta bulunmak,
- polisi haberdar ederek müdahale etmesini istemek,
- yasal destek sağlayabilecek bir savunma kuruluşunu haberdar etmek,
- olayı araştırıp rapor edebilecek bir insan hakları HDK’ına bildirmek,
- medyayı haberdar etmek: Gazete, radyo, televizyon,
- kendi bölgenizden bir temsilci veya meclis üyesini haberdar etmek,

- suçlamayı araştırıp üzerine gidecek bir komşuluk grubu oluşturmak,
- toplum için HDK sponsorluğunda bir insan hakları eğitimi sınıfına öncülük etmek.

Adım 8. Katılımcılara, yukarıdaki önerilerden seçilmiş ve Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin ilgili hükümleri de eklenmiş biçimde, hangi iyileştirici adımları önereceklerine karar vermek üzere yeniden gruplar oluşturmalarını söyleyin. Son olarak, gruplar eylem önerilerini geri bildireceklerdir.

Etnik Azınlıklar Alıştırması (15) için Ek.

Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (1976)

Madde 26. Herkes hukuk önünde eşittir ve hiçbir ayrımcılığa tabi tutulmaksızın hukuk tarafından eşit olarak korunma hakkına sahiptir. Hukuk bu alanda her türlü ayrımcılığı yasaklar ve herkese ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya diğer görüşler, ulusal veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya başka bir statü ile yapılan ayrımcılığa karşı etkili eşit koruma sağlar.

Madde 27. Etnik, dinsel veya dilsel azınlıkların bulunduğu devletlerde, böyle bir azınlığa mensup bulunan kişiler grubun diğer üyeleri ile birlikte toplu olarak kendi kültürel haklarını kullanma, kendi dinlerinin gereği ibadeti etme ve uygulama veya kendi dillerini kullanma hakları engellenemez.

Madde 13. Herkes bulunduğu ülkenin sınırları içinde seyahat etme özgürlüğüne ve yerleşeceği yeri seçme hakkına sahiptir.

Madde 14. Herkes, zulümden dolayı başka ülkelerden sığınma isteme ve bundan yararlanma hakkına sahiptir.

Madde 21. Herkes ülkesindeki kamu hizmetlerinden eşit şekilde yararlanma hakkına sahiptir.

ALİŞTİRMA 16

“BM KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN TAFİYE EDİLMESİNE DAİR SÖZLEŞMEYİ EVE GETİRME”

Genel bakış: Kadınların, haksızlığa karşı ve onur için mücadelesi, arzulanmış uzun vadeli değişimleri mutlaka meydana getirecektir. Her kadın toplumsal değişim için bir etmen haline gelebilir. Bütün erkeklerin ve kadınların, eşit güçte oldukları ve bir cinsiyetin diğeri üzerindeki baskısına dair köhnemiş düşüncenin kırılması ve kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi için birlikte çalıştıkları bir dünyayı sadece hayal etmek değil, insanların bu dünyayı kurmak için çalıştıkları cesur yeni perspektiflerin açılma zamanı gelmiştir. Kadınların haklarının insan hakları olduğunu onaylamamız ve bunu anlamış olarak hareket etmemiz gerekmektedir.

Hedefler: Katılımcılar aşağıdakilerden bir tanesi ile ilgili bir hareket planı veya proje seçeceklerdir:

- katılımcıları, BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine dair Sözleşme'nin (KKATS) amaç ve içeriklerinden haberdar eden,
- KKATS'in seçilmiş belirli hükümlerini anladıklarını ve kadınların insan haklarının uygulanmasına yardımcı olabilecek bir hareket planının üstlenebileceklerini gösteren,
- haklar ve sorumluluklar arasındaki ilişkiyi destekleyen.

Usuller: Kolaylaştırıcı, KKATS'in belirli şartlarını tanıtmak için yeterli zamanı ayırmalı ve bunların anlaşıldığından emin olmak için yorumlar istemelidir. Sözleşme'nin, hem onaylanmış olan ülkeleri hem de kendi başlarına veya hep birlikte kadınları eyleme çağırdığını vurgulayın. Bir eylem planı geliştirilmesiyle ilgili son adım çok önemlidir ve bunun tamamlanması için yeteri kadar zaman ayrılmalıdır.

Materyaller: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine dair Sözleşme'nin Seçilmiş Maddeleri (Ek)

Sıra: Adım 1. Kolaylaştırıcı girişi: KKATS'in hükümetimizin, kadınların insan hakları eğitimi programları da dahil olmak üzere, kadınların insan haklarının uygulanması için hangi önlemleri aldığını BM'ye rapor etmesini istediğini katılımcılara bildirin. Bu iyi bir fikir mi? Neden?

Adım 2. Hükümetlerin insanları kendi haklarından haber etme görevi hakkında bazı sorular sorun. Sizde kadınların insan hakları neden yaygın olarak bilinmeli ve bunlar hakkındaki bilgiler yayılmalıdır?

Adım 3. (a) Her maddenin anlaşılıp anlaşılmadığı ve (b) şartlar hakkında herhangi bir katılımcının deneyimlerinden konuşup konuşamayacağı konusunda sorular sorarak KKATS'in birkaç hükmünü gözden geçirin. Kolaylaştırıcı, ekte verilen maddeler arasında seçici olabilir fakat her maddenin içeriğini ve amacını dikkate alarak tartışmak üzere en az beş madde seçmelidir.

Adım 4. Şimdi Sözleşme'nin belirli bazı hükümlerini gözden geçirdiğinize göre, katılımcılara sorun: Sözleşme tarafından bildirilen hakların hem kadınlar hem de erkekler tarafından yaygın olarak bilinmesi ne kadar önemlidir? Olabildiğince çok fikrin ifade edilmesi için katılımcıları cesaretlendirmeye çalışın.

Adım 5. Herkesin kendi haklarını bilmesi gerektiğini katılımcılara hatırlatın. Şunu sorun: Bu hakların yaygın olarak bilinmesini sağlamak kimin görevidir? Burada, kadınların insan

haklarının yerine getirilmesi için olabildiğince çok potansiyel etmeden bahsetmeleri için katılımcılara yardım edin. Şunu sorun: Bu sizin önemli bir rol alabileceğiniz bir şey mi?

Adım 6. Katılımcıların, KKATS'teki kendi insan haklarını diğer katılımcıların da bilmesine yardımcı olacak en az iki veya daha fazla eylem planı hazırlamaları için "Problem Çözme" (örnek yöntemlere bakınız) metodunu kullanınız.

(sayfa 103 deki resim koyulacak)

Alıştırma 16 için Ek. *Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine dair Sözleşme (1981) Seçilmiş Hükümler*

AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ. Madde 2. Taraf Devletler [KKATS'i onaylamış hükümetler anlamında] kadınlara karşı ayrımcılığın her biçimini yasaklayıp, (c) kadınların haklarını erkeklerle eşit bir biçimde koruyacak hukuki mekanizmaları kurmayı... (d) kadınlara karşı ayrımcılık niteliğindeki eylem ve uygulamalardan kaçınmayı... (f) kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan mevcut yasaları, hukuki düzenlemeleri, gelenekleri ve uygulamaları değiştirmek ve kaldırmak için gerekli her türlü tedbiri almayı... kabul ederler.

GELENEKLERİN DEĞİŞTİRİLMESİ. Madde 5. Devletler, her iki cinsten birinin aşağı veya üstün olduğu veya erkekler ile kadınların basma kalıp rollere sahip oldukları düşüncesine dayanan bütün önyargılar ve gelenekler ile her türlü uygulamayı tasfiye etmek amacıyla erkeklerin ve kadınların sosyal ve kültürel davranış tarzlarını değiştirmek için gerekli tedbirleri alırlar.

KADIN SATIŞININ YASAKLANMASI. Madde 6. Taraf Devletler herhangi bir biçimde kadın satışı ve kadınların fahişeliğe itilerek istismar edilmelerini sona erdireceklerdir.

SİYASAL KATILIM. Madde 7. Devletler ülkenin siyasal ve kamusal yaşamında kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye edecekler... [oy kullanma haklarını ve kamu görevlerine atanma haklarını güvence altına alarak] ...hükümet dışı kuruluşlar ile ülkenin kamusal ve siyasal yaşamıyla ilgili kuruluşlara katılma haklarını temin edeceklerdir.

ÇALIŞMA HAKKI. Madde 11. Devletler kadınların aşağıdaki haklarını güvence altına alacaklardır: (c) mesleğini ve işini serbestçe seçme hakkı, meslekte ilerleme hakkı, iş güvenliğine sahip olma ile hizmet karşılığı imkanlardan ve menfaatlerden yararlanma hakkı ve mesleki eğitim ve yenileme eğitimi alma hakkı; (e) özellikle emeklilik, işsizlik, hastalık, malullük, yaşlılık ve diğer iş göremezlik hallerinde sosyal güvenlik hakkı ile birlikte ücretli izin hakkı, (f) sağlığın korunması ve doğurganlık yeteneğinin korunması da dahil, çalışma şartlarında güvenlik hakkı.

SAĞLIK BAKIMI. Madde 12. Devletler sağlık alanında erkekler ile kadınların eşit şekilde, aile planlaması hizmetleri de dahil sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını sağlamak üzere kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye ederler.

HUKUKİ EHLİYET. Madde 15. Devletler hukuki meselelerde kadınların erkeklerle aynı ehliyete sahip olmalarını ve sözleşme yapma ve malların idaresi konusunda eşit hakları olduğunu kabul ederler.

EVLENME. Madde 16. Devletler evlilik ve aile içi ilişkileri ile ilgili bütün konularda kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye ederler ve özellikle erkeklerle kadınların eşitliğini öngören aşağıdaki hakları tanırlar: (a) evlenmede aynı hakka sahip olmak, (b) serbestçe eş seçmede ve serbest iradesi ve kendi rızasıyla evlenmede aynı hakka sahip olma, (c) evlilik döneminde ve boşanma sırasında aynı haklara ve yükümlülöklere sahip olma, (d) medeni durumları ne

olursa olsun, anne ve baba olarak çocuklarla ilgili konularda aynı haklara ve yükümlülüklerle sahip olma, (e) çocukların sayısına ve dünyaya getirilme zamanına serbestçe ve makul olarak karar verme konusunda aynı hakka sahip olma ve bu hakları kullanabilmeleri için gerekli bilgiye, eğitime ve araçlara sahip olma...

AHLAKİ DEĞER 9: ADALETİ ARAMA

ALIŞTIRMA 17, “ÖĞRENME VE EYLEM: ÇOCUKLARIN HAKLARI”

Genel bakış: Şurası çok önemlidir ki, insan hakları eğitimi sadece haklara bağlı sorumlulukları vurgulamakla kalmaz, aynı zamanda bu sorumlulukların yerine getirilebilmesi ve insan haklarının yararına eyleme geçilebilmesi için fırsatları sunar. Katılımcılar, sorunların sıradan vatandaşların uğraşabileceğinden çok daha büyük oldukları duygusu ile bırakılmamalıdır. İnsan haklarının geliştirilmesine doğru atılan büyük adımların çoğunun bireyler veya küçük gruplar tarafından başlatıldığı vurgulanmalıdır. İnsan hakları için herkes birşeyler yapabilir. Aslında, bunu yapmak bizim görevimizdir. Çocuk Hakları Sözleşme’si, diğer insan hakları enstrümanlarına göre en çok ülkenin (1999’da 191 ülke) onayladığı bir insan hakları antlaşmasıdır. Devletlerin sorumluluğunun artırılması ve çocukların haklarının korunması için evrensel standartların ortak bir hukuki çerçevesini oluşturmuştur ve uluslararası işbirliğine çağrı yapmaktadır. Ancak 1999 itibarıyla, antlaşmayı onaylayan devletlerden hiçbiri bunun uygulanması için bütünleşmiş bir strateji geliştirmemiştir. Bundan dolayı, Uluslararası Çocukları Koruma Örgütü çocukların haklarını toplumsal politikaların merkezine yerleştirmek için herkesi planlar geliştirmeye çağırmaktadır.

[http://www.savethechildren.org/press/pr99_childrenrights.html] Devletler arkada kalırken, yerel düzeydeki insanlar çocuk haklarının gelişmesine yardımcı olmak ve insanları bu önemli haklar konusunda eğitmek için eyleme geçebilirler.

Hedefler: Katılımcılar aşağıdakilerden bir tanesi ile ilgili bir hareket planı veya proje seçeceklerdir:

- BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin içeriğini başkalarının da bilmesini sağlayacak,
- Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin seçilmiş hükümlerini anladıklarını gösteren,
- haklar ve sorumluluklar arasındaki ilişkiyi destekleyen.

Usuller: Kolaylaştırıcı girişi: Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin çeşitli hükümlerini katılımcılara tanıtmak ve bunların anlaşıldığından emin olmak için yorumlar isteyin. Sözleşme’nin, hem onu onaylamış olan ülkeleri hem de çocukları ve çocuklardan sorumlu olan herkesi eyleme çağırdığını vurgulayın. Bir eylem planı geliştirilmesiyle ilgili son adım çok önemlidir ve bunun tamamlanması için yeteri kadar zaman ayrılmalıdır.

Materyaller: Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin Seçilmiş Maddeleri (Ek)

Sıra: Adım 1. Kolaylaştırıcı girişi: Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin, “Devletlerin [yani BM’ye üye ülkelerin hükümetlerinin] Sözleşme’deki hakların hem yetişkinler hem de çocuklar tarafından yaygın olarak bilinmesini sağlamak zorunda” olduğunu ilan ettiğini katılımcılara bildirin.

Adım 2. Katılımcılardan, çocuk hakları yararına Latin Amerikalı bir eylemcinin şu ifadeleri üzerine yorumda bulunmalarını isteyin. Gabriela Mistral şunları söylemiştir: “Birçok hatamız ve birçok yanlışımızdan dolayı suçluyuz, fakat bizim en büyük suçumuz çocukları terk etmek, yaşamın kaynağını ihmal etmektir. Herşey bekleyebilir ama çocuklar bekleyemez. Şu anda kemikleri şekilleniyor ve duyguları gelişiyor. Onlara ‘yarın’ diye cevap veremeyiz, onların adı ‘bugün’dür.”

Adım 3. Herkesin kendi haklarını bilmesi gerektiğini katılımcılara hatırlatın. Şunu sorun: Bu hakların yaygın olarak bilinmesini sağlamak kimin görevidir? Burada, çocukların haklarının yerine getirilmesi için olabildiğince çok potansiyel etmeden bahsetmeleri için katılımcılara yardım edin. Şunu sorun: Bu sizin önemli bir rol alabileceğiniz bir şey mi?

Adım 4. Ülkemiz Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne taraf olmuş mudur? Hükümetimizin, çocukların haklarını insanlara duyurma görevi olduğunu düşünüyor musunuz? Bunu yerine getiriyor mu yoksa getirmiyor mu?

Adım 5. Her maddenin anlaşılıp anlaşılmadığı ve hükümler hakkında herhangi bir katılımcının deneyimlerinden konuşup konuşamayacağı konusunda sorular sorarak Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin çeşitli hükümlerini gözden geçirin. Kolaylaştırıcı, ekte verilen maddeler arasında seçici olabilir, fakat her maddenin içeriğini ve amacını dikkate alarak herbirini geri bildirimde bulunacak farklı tartışma grupları için en az beş madde seçmelidir.

Adım 6. Şimdi Sözleşmenin belirli bazı hükümlerini gözden geçirdiğinize göre, katılımcılara şunları sorun: Sözleşme tarafından bildirilen hakların hem yetişkinler hem de çocuklar tarafından yaygın olarak bilinmesi ne kadar önemlidir? Olabildiğince çok fikrin ifade edilmesi için katılımcıları cesaretlendirmeye çalışın

Adım 7. Katılımcıların, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ndeki kendi insan haklarını diğer katılımcıların da bilmesine yardımcı olacak en az iki veya daha fazla eylem planı hazırlamaları için "Problem Çözme" (örnek yöntemlere bakınız) yöntemini kullanınız..

Alıştırma 17 için Ek. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Seçilmiş Hükümleri

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ. Madde 13. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak ülke sınırları ile bağlı olmaksızın yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

ÖZEL YAŞANTI. Madde 16. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale edilemeyeceği gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.

EVSİZ ÇOCUKLAR. Madde 20. Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahiptir. Devlet bu durumdaki bir çocuk için uygun olan bakımı sağlayacaktır. Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında, bakıcı aile yanına verme, İslam Hukukunda kefalet, evlat edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakım amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir.

ENGELLİ ÇOCUKLAR. Madde 23. Zihinsel ya da bedensel engelli çocuklar saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalıdırlar.

SAĞLIK BAKIMI. Madde 24. Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Ve hiçbir çocuk bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamalıdır.

EĞİTİM. Madde 29. Devletler, çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler: (a) çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi, (b) insan haklarına ve temel özgürlüklere saygısının geliştirilmesi,

(c) çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı ülkenin ulusal değerlerine saygısının geliştirilmesi, (d) çocuğun özgür bir toplumda yaşantıyı sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması, (e) doğal çevreye saygısı...

DİN VE KÜLTÜR. Madde 30. Bir azınlığa mensup olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte [onların] kültüründen yararlanma, [onların] dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

ZARARLARDAN KORUNMA. Madde 32. Devletler, çocuğun ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

CİNSEL SÖMÜRÜDEN KORUNMA. Madde 34. Devletler, çocuğu her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suiistimale karşı koruma güvencesi verirler.

CEZA YASASI. Madde 40. Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlal ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesini arzu edilir olduğu hususları gözönünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.

İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ. Madde 42. Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

ALİŞTİRMA 18 “GÜÇLENDİRME İÇİN BİLGİLENDİRME”

Genel bakış: 1972 yılında Brezilyalı düşünür Paulo Freire baskıcı eylemlere ve rejimlere karşı yerel direnişe dayanan bir öğrenme ve öğretme yolu geliştirdi. Freire'nin “Ezilenlerin Pedagojisi,” toplumun ihtiyaçlarının belirlenmesine toplumun katılımını, sosyal değişimi desteklemek için ortak eylemi ve güçsüzleştirilmiş veya marjinalleştirilmiş olanların toplum tarafından seslendirilen hedeflerini ve amaçlarını desteklemek için bilginin kullanımını vurgulamıştır. Böyle bir planlama kesin bilgiyi gerektirir. Bu da radyo ve televizyon medyası ile basın üzerine özel bir sorumluluk yüklemektedir. Gazeteciler için, bilginin sistematik olarak toplanması ve toplumun sorunlarının ve eylemlerinin rapor edilmesi güçlendirme beklentilerini arttırır, çünkü kesin bilgi adaleti takip etmek için etkili toplum eyleminin temel bileşenlerinden birisidir.

Hedefler: Katılımcılar, bu alıştırmaı

- sadece haklı nedenler için güçlendirmeyi arayanlar analizlerinin ve planladıkları eylemlerin etkili olmasını istiyorlarsa gerçeklere dayanan bilgilere ihtiyaçları olduğu anlayışını kazanmış olarak,
- düşünceyi ifade etme özgürlüğü hakkı da dahil olmak üzere insan haklarının uygulanmasının bazı insanları rahatsız edebileceğini veya sıkıntıya sokabileceğini fakat gazetecilerin bilgiyi, hatta hoş gitmeyen bilgileri bile (örneğin halk sağlığı konuları hakkındakileri), topluma duyurma görevini taşımakta olduklarını bilerek,
- halkı ilgilendiren konular üzerindeki adil tartışmaların gerçeğe saygı göstermeyi gerektirdiğini anlamış olarak bitirmelidirler.

Usuller: Kolaylaştırıcı, sunulan senaryonun iki parçası olduğunu, her parçadan sonra ayrı bir tartışma yapılacağını dikkate almalıdır. Alıştırmanın, Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 19. Maddesinin hükümleri üzerinde katılımcıların tam bir brifingi ile bitirildiğinden emin olun. Aşağıda bir varsayımsal olay kurgulanmıştır ve kolaylaştırıcı olayla ilişkili olan kişilere (A, B, C ve D) isimler vermelidir. A'nın olayının varsayımsal ve gerçek olmayan bir hikaye olduğunu açıkça belirtin.

Materyaller: Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, Madde 19.

Sıra: Adım 1. Alıştırmaya, katılımcılara, toplumda neler olduğu hakkındaki bilgileri nasıl aldıklarını sorarak başlayın. Bunu nereden alıyorlar: Konuşan başka kişileri dinleyerek mi? Radyodan mı? Gazeteden mi? Televizyondan mı? Hangisinin en güvenilir olduğunu ve hangisinin yalan söyleyebileceğini düşündüklerini sorun.

Adım 2. Gazeteci olarak iyi eğitilmiş gazete muhabirlerinin gerçekleri söylemekle görevli olduklarını böylece insanların gerçeklere dayalı fikirler oluşturabileceklerini anlatın. Bazen, eğer bir gazete hikayesi yanlış ise, bir kimsenin itibarını haksız yere zedeleyerek korkunç bir adaletsizlik yapılabilir. Örneğin, gazete muhabiri (B) basit bir sokak satıcısı olan (A) ile bir tartışma yaşamış ve muhabir de, bir mahalle pazarında A'nın gizlice yan kesicilik yaptığı hakkında uydurma bir hikaye yayımlayarak A'dan “öç almaya” çalışıyor olsun. Muhabir yalan söyleyerek kanunları ihlal etti mi? Katılımcılar muhabirin, A'nın insan haklarını da ihlal ettiğini düşünüyor mu? Hangisi? Bu yanlış hakkında A'nın yapabileceği bir şey var mı?

Adım 3. Bir gazete muhabiri sadece yalan söylemekten kaçınma zorunda değildir; aynı zamanda, yüksek mevkilerdeki insanlar gerçeklerin yazılmasına kızacak olsalar bile, doğruyu söyleme sorumluluğu vardır. Şimdi C adındaki radyo muhabirinin doğruyu söyleme ile ilgili sorumluluğuna dair bir örneği inceleyelim:

C'nin OLAYI

Ülkemizin başkenti Avrupalı iş adamlarının katılacağı büyük bir toplantıya ev sahipliği yapmayı bekliyor. Bu toplantıya 1000'nin üzerinden insan katılmayı planlıyor ve ülkemizdeki iş adamlarına birçok yönden fayda sağlayacağı ve şehrimize yüksek miktarda para girmesine yardım edeceği sanılıyor. Kasımdaki toplantıyı büyük bir heyecan ile sabırsızlıkla bekliyorlar. Hatta sokak dilencileri bile zengin ziyaretçilerden iyi birşeyler koparmanın umudu ile toplantı sırasında esnasında nerede konuşlanacaklarına dair planlar yapıyorlar.

C, toplum radyosu için haber hikayeleri toplayan 30 yaşında deneyimli bir muhabirdir. Ekim başlarında, bir doktor kendisini arayarak kenar mahallelerde çok korkunç bir kolera salgınının başladığını, hızla yayıldığını ve eğer hastalığa yakalananların sayısından artma olursa insanları tedavi etmek için yeterli ilacın bulunamayabileceğini haber verir. Doktor, C'ye, bu önemli haberi yayınlamasını söyler; ki böylece, belli bölgelerdeki insanlar, içmede ve yemeklerin hazırlanmasında kullandıkları suları önceden kaynatmak dahil, sağlık önlemleri almaları gerektiğini bilsinler. C, doktorla birlikte kenar mahalle çöplüğüne gider ve çok sayıda hasta insanı görür ve sorunun şehrin içine doğru ilerlediğini tasdik eder.

C hikayesini hazırlar ve haberi yayınlamaya hazırdır, fakat Kasım toplantısının kötü yönde etkilenip etkilenmeyeceğini hakkında ne düşündüklerini öğrenmek için bazı iş adamları ile görüşme yapmaya karar verir. Görüştüğü iş adamlarının hepsi bu haberin beklenen yabancı ziyaretçileri korkutacağını söyler. Üç iş adamı bu haberi yayınlamamasını çünkü çok büyük miktarda para kaybedeceklerini ve hatta “seyyar satıcıların” bile sıkıntıya gireceğini çünkü onların da birçok turist gelmesini umut ettiklerini söyler. Buna ek olarak, bir iş adamı, eğer C hikayesini yayınlarsa o reklam şirketinden bir daha asla reklam kuşağı satın alamayacağını söyler. Şimdi C ne yapması gerektiğine karar vermek zorundadır.

Adım 4. (1) C sağlık tehdidi hakkındaki gerçeği topluma söylemelidir diyenler ile (2) C hikayeyi yayınlamamalıdır çünkü bu haber yarardan çok zarar verecektir diyenler arasında iki taraflı bir münazara düzenlemek için “dinleme alıştırmalarını” kullanın.

(sayfa 113 deki resim koyulacak)

Adım 5. Adım 4'teki tartışmadan sonra katılımcıların yeni birtakım bilgileri değerlendirmelerini isteyin.

Ekim başlarında, kenar mahalle sakinlerinden birkaçı, kendi muhitlerinden bazı kişilerin ölümüne neden olmuş olan ciddi bir sağlık tehdidinin farkına vardılar. Muhitlerinde bir halk toplantısı düzenlediler ve durumun ne kadar kötü olduğu hakkındaki gerçekleri ortaya çıkarmaya başladılar. Daha sonra, ne yapmaları gerektiği sorusuna yöneldiler. Bir eylem planı üzerinde anlaştılar. Eylem planının ilk önceliği sorunu halka duyurmaktır böylece: (1) hükümetin harekete geçmesi daha mantıklıdır, (2) hastaları tedavi etmesi için sağlık uzmanları güçlerini harekete geçireceklerdir, (3) inşaat mühendisleri ve sağlık koruma mühendisleri salgının nedenlerini bulacak ve bununla etkin bir biçimde ilgileneceklerdir.

Katılımcılara, bu yeni bilgiler ışığında tartışmayı ve sonuçlarını tekrar değerlendirmelerini söyleyin. Fikrini değiştiren oldu mu? Eğer C işini yapar ve hikayesini yayınlarsa bu durumda kenar mahalle sakinleri için birşeyler değişir mi?

Adım 6. Karşınızdakilere, özgür basın üyelerinin insan haklarını sorun. Kötü haberler içerse bile onların insan hakları toplumun durumu hakkındaki gerçekleri anlatma görevini içermiyor mu? Hatta kötü haberler toplumu utandırıcı olsa bile? C'nin olayında hangi topluluk utandı

veya incindi: iş adamları topluluğu mu yoksa kenar mahalle topluluğu mu? Kenar mahallede oturanların gerçeği yayarak adaleti arama eylem planı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Alıştırma 18 için Ek. Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (1989), Madde 19

1. Herkesin, bir müdahale ile karşılaşmaksızın fikirlere sahip olma hakkı vardır.
2. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir; bu hak bir kimsenin ülke hudutlarıyla sınırlanmaksızın sözlü, yazılı veya basılı veya sanatsal ürün şeklinde veya kendi tercih ettiği başka bir iletişim vasıtasıyla her türlü bilgi ve düşüncüyü arama, edinme ve ulaştırma özgürlüğünü de içerir.
3. Bu maddenin ikinci fıkrasındaki haklar özel bir ödev ve sorumlulukla kullanılır. Bu nedenle bu hak, sadece hukuken öngörülen ve aşağıdaki sebeplerle gerekli olan sınırlamalara tabi tutulabilir:
 - (a) Başkalarının haklarına ve itibarına saygı;
 - (b) Ulusal güvenliği veya kamu düzenini veya kamu sağlığını veya ahlakı koruma

DÖRDÜNCÜ ADIM

Yanılışları Düzeltme

AHLAKİ DEĞER 10: EŞİTLİK VE DENKLİK

ALİŞTİRMA 19, “GELİŞME HAKKI”

Genel bakış: BM Gelişme Hakkı Bildirisi'nin 3. Maddesi etkilenmiş insanların faydalanması için gelişim çağrısı yapar ve etkilenmişlerin katılımı için planlama yapmayı gerektirir. James C.N. Paul'un bir demecine göre “ ‘Gelişim’ adı altında yürütülen eylemlerin ‘demokratikleştirilmesi’ ve bu eylemlere katılanların, insanların haklarını ve çevrelerini koruyan uluslararası seviyede tanınmış standartlara daha uyumlu olmaları gereksinimi her geçen gün artmaktadır. Ümit ederiz ki, bu hedefler uluslararası hukukun gelişmesinde ifade edilmiş olsun. İnsanın Gelişme Hakkının konuşulması ve uygulanması, bu çabalarda temel bir rol oynamalıdır.” *Third World Legal Studies (Üçüncü Dünya Hukuk Çalışmaları), 1992*

Hedefler: Katılımcılar,

- KKATS'in 14. Maddesindeki gelişmeye katılma hakkına ve Gelişme Bildirisi'ndeki gelişme hakkında bilgi sahibi olmalıdırlar,
- küçük meseleler (Olay 1) ve büyük meselelerde (Olay 2) insanların katılımının önemli olduğu bağlantısını kurabilmelidirler,
- bir gelişim projesinden etkilenmiş kişilerin katılımının değerine dair görüşlerini savunabilmelidirler.

Usuller: Kolaylaştırıcı olayda geçen kişilere başka isimler de verebilir fakat burada biz “Gökhan” ismini kullandık. Gökhan'ın olayı hakkında tam bir tartışma açın ve katılımcıların ondan ne dersler aldıklarını unutmayın. Onların durumlarını takip etmek için bir raportör gerekli olabilir. Bu durumların tanımlanan daha büyük gelişme senaryosuna uygulanıp uygulanamayacağına bakın ve kanalizasyon planının tam eleştirel tartışmasına müsaade edin. Daha sonra BM Gelişme Bildirisi'nin nasıl anlaşılması gerektiğine dair bir tartışma ile oturumu bitirin. Kolaylaştırıcı BM Gelişme Bildirisi'nin tamamının çalışmasını yapmak için adımlar atmalıdır.

Materyaller: KKATS, Madde 14; BM Gelişme Hakkı Bildirisi

Sıra: Adım 1. Katılımcılara şu tür hadiseler yaşayıp yaşamadıklarını sorun: hayatlarında onları etkileyen bazı olaylar, eğer kendilerine danışılmış olsa daha iyi olabileceği halde sorumlu olan kişiler onları duymazlıktan gelmişler mi?

Adım 2. Gökhan adlı “her şeyi bilen mühendis”in hikayesini katılımcılara anlatın.

Gökhan'ın Olayı (1)

Bir zamanlar bir mühendis birkaç işçiyi müşterilerinden birinin evinde çukur kazmaları için çağırmişti. İşçiler görevden pek hoşnut olmamışlardı. Onların tereddüdünü fark eden Gökhan onlara iyi para ödeyeceğini söyleyerek onları ikna etmeye çalıştı. Yarı istekli bir şekilde kendilerine söylendiği gibi delikler kazmaya başladılar. Bir metre derinliğinde bir çukur kazdıktan sonra mühendis durmalarını ve o noktanın yakınlarında başka bir yere yeni bir çukur kazmalarını söylüyordu. Beşinci çukura kadar bu şekilde devam etti. Bunun üzerine

işçiler, mühendis bu işin amacını kendilerine anlatmadığı sürece başka çukur kazmayacaklarını söylediler.

İsteksizce evin kanalizasyon sisteminin arızalandığını ve kanalizasyon sisteminin projesi bulunmadığı için bunu deneme yanılma yoluyla keşfetmeye çalıştığını onlara anlattı. İşçiler gülmeye başlayarak Gökhan'ı daha çok sıkıntıya soktular. İşçilerden biri şöyle dedi: “Efendim, biz bu evin inşaatında işçi olarak çalıştık ve kanalizasyon borusunun nereye döşendiğini hatırlıyoruz. Tam şurada, garip gelebilir ama kapının hemen yanında.” Orayı kazdılar ve mühendis boruları bularak sorunu çözdü.

Adım 3. “Tur atma” metodunu kullanarak katılımcılara Gökhan'ın hikayesinden alınması gereken dersleri sorun.

(sayfa 118 deki resim koyulacak)

Adım 4. Kolaylaştırıcı girişi: Katılımcılardan 2. Olayı değerlendirmelerini isteyin. Hükümetin, nehirlerin ve çayların doğal yatağını değiştirecek bir kanal sistemi inşa etmek için uluslararası bir fon kuruluşundan büyük miktarda borç aldığı varsayın. Bölgedeki köylü insanların yerlerinin zorla değiştirilmesi sonucu kaçınılmaz bir sosyal bölünmenin olacağını düşünün. Bir araştırmanın, su yolu ile bulaşan veya suyla ilgili hastalıklardaki artışın genellikle kanal projeleriyle ilgili olduğunu gösterdiğini varsayın. Aynı zamanda, yeni su güzergahlarının, yerlerini değiştirmek zorunda kalmış insanları, hergün su taşıyan kadınların ve çocukların eskisinin üç katı yol yürümelerini gerektirecek şekilde etkileyeceğini varsayın. Gökhan'ın olayında, büyük kanal projesine uygulanabilecek dersler olup olmadığını katılımcılara sorun.

Adım 5. Katılımcılara, Adım 4'teki fon kuruluşunun, önerilen plana muhtemel itirazlar konusunda uyarıldığını ve bunun sonucunda, planlanan inşaatta yerel halkının insan haklarının dikkate alınmasının muhtelif biçimlerini o insanlara sormak üzere, İsveç'ten Dr. Helga Olson adında danışman bir sosyolog gönderdiğini hayal etmelerini söyleyin. Kuruluşun kanal planlarında dikkate alması gereken ilgili konulara uygulanabilecek çeşitli insan haklarını mutlaka belirtin. Bayan Olson yerel halka, onlara danışılması konusunda onlara yetki veren insan hakları hakkındaki fikirlerini duymak istediğini, fon kuruluşunun gelişim projesini eleştirmelerini ve proje hakkında yorum yapmalarını söyler. Bu görevi tamamlamak için onlara, “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine dair Sözleşme'nin 14. Maddesine iyice göz atmalarının iyi olacağını” söyler. Projeye ilgili olarak kendilerine danışılmasında ısrar ettiklerine göre, onlara uygulanabileceğini düşündükleri insan haklarını katılımcıların belirlemelerini ve açıklamalarını sağlayacak bir beyin fırtınası gerçekleştirin. Kolaylaştırıcının, muhtemelen gönüllü bir raportörün yardımı ile, bahsedilen fikirleri dikkatlice kaydetmesi gerekecektir.

Adım 6. Bundan sonra, katılımcılara aslında bir BM Gelişme Hakkı Bildirisi olduğunu açıklayın. Bildiri'nin bazı kısımlarını okuyun. KKATS'in de “gelişme hakkı”ndan söz ettiğini açıklayın. Onlara 14. Maddeyi okuyun ve bunun ne anlama geldiğini açıklamaya çalışmalarını isteyin. Onlara göre bu ne anlama gelmelidir? Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine dair Sözleşme'yi ve Gelişme Bildirisi'ni Olay 2'deki su kanalı projesinden etkilenenlere ve gelişme projesine nasıl uygulayabilirler?

Alıştırma 19 için Ek. *BM Gelişme Hakkı Bildirisi (1986); Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine dair Sözleşme (1981).*

BM Gelişme Hakkı Bildirisi (1986), Madde 2

1. Birey, gelişmenin temel öznesidir ve birey gelişme hakkına faal olarak katılır ve bu haktan yararlanır.

2. Her insanın gelişme konusunda, insan haklarına ve temel özgürlüklere temel olarak saygı gösterilmesi gereği ile birlikte, bireyin serbestçe ve bütünüyle gelişmesini sağlayacak bir topluma karşı ödevlerini de dikkate alan bireysel ve kolektif bir sorumluluğu vardır; bu nedenle bireyler gelişme için uygun bir siyasal, sosyal ve ekonomik düzenin sağlanmasına ve korunmasına çalışırlar.

KKATS, Madde 14

2. Taraf Devletler erkekler ile kadınlar arasında eşitliği sağlamak üzere, kırsal alanda meydana gelen gelişmelere katılmaları ve bu gelişmelerden yararlanmaları için kırsal alanda yaşayan kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır ve bu kadınlara özellikle aşağıdaki hakları tanır: (a) her düzeydeki planlamanın yapılmasına ve uygulanmasına katılma hakkı.

ALİŞTİRMA 20

“EV İÇİ ŞİDDET KARŞISINDA HAKLARA KARŞI ÖZEL YAŞAMIN GİZLİLİĞİ”

Genel bakış: Ev içi şiddet dünya çapında ciddi bir sorundur. Aynı evin üyeleri ve bir ailenin üyeleri arasındaki fiziksel ve cinsel şiddeti içerir. Bu durumlarda, bir kişi güç kazanır ve fiziksel veya duygusal baskı kullanarak diğerlerini kontrol eder. Bazıları, ev içi şiddetin özel bir mesele olduğunu, aile dışında kimseyi ilgilendirmediğini ve bunlara müdahalenin özel yaşama dair haklar tarafından engellendiğini ileri sürmektedirler. Kadınlara karşı şiddetin, bir insan hakları sorunu olarak, üstesinden gelinmesine karşı olan kişiler bunun insan hakları ile ilgisi olmadığını iddia etmektedirler. İnsan haklarına çok geleneksel ve sınırlı bir bakış açısından dikkat çekerek, insan haklarının sadece devlet ile birey arasındaki ilişkilere yoğunlaştığını ve insanların “özel yaşamlarında” yaptıkları şeylerin bunun dışında kaldığını ileri sürmektedirler. Değişim için çabalayan kadınlar bu muhakemeyi kabul etmemektedir çünkü hükümetin ve diğer yetkililerin özel yaşamdaki şiddete bile tepki göstermekle yükümlü olduğunu belirtmektedirler. Devlet kadınların yakınmaları ile ciddi bir şekilde ilgilenmeyi reddetmekle şiddet içinde yer almaktadır. Bu görüş Kadınların İnsan Haklarına Dair Dünya Konferansında (Pekin), 1995) uluslararası destek kazanmış ve yakın zamanlarda (1993) bir BM Kadınlara Karşı Şiddet Raportörünün atanmasıyla ifade edilmiştir.

Hedefler: Bu alıştırmaların sonunda katılımcılar,

- bir insan hakları ihlali olarak kadınlara karşı şiddet için ciddi bir endişe sergilemelidirler,
- “Haklar arasındaki çatışma” ile ilgili düşünceleri ayırmada çözümleyici yetenekler gösterebilmelidirler,
- kadınların insan haklarını engellemek için özel yaşam görüşünün nasıl kullanıldığını anlamalıdır,
- kendi günlük yaşamlarında kadınlara karşı şiddete yeni bakış açıları getirebilmelidirler,
- bir BM kanıt toplayıcısına koşulların nasıl geliştirilebileceği hakkında öneriler sunabilmelidirler.

Usuller: Kolaylaştırıcı, ev içi şiddetin nedenleri ve kapsamı hakkındaki doğru ve yanlış görüşlere katılımcıların bakışları ile ilgili küçük bir sınav yapacaktır. Hayali bir senaryo sunulacak ve buna dayanarak kolaylaştırıcıya, özel yaşama ilişkin olduğu iddia edilen haklar ile kadınların, ev içi ortamda şiddetten uzak kalma hakları arasındaki farkı katılımcılara doğru olarak ayırdettirebilecek bir temel sağlanacaktır.

Materyaller: Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiyesine Dair BM Bildirisi (1993)

Sıra: Adım 1. Kolaylaştırıcı, ev içi şiddet konularına karşılık özel yaşam haklarına dair karşılıklı fikirleri özetlemelidir. Konuyla ilgili olarak katılımcıların görüşlerini almalı ve daha sonra yukarıdaki *Genel bakış* kısmında açıklanan 1993’ten beri gerçekleşmiş yeni gelişmeleri belirtmelidir.

Adım 2. Kolaylaştırıcı girişi: Ev içi şiddete dair yasaların geleneksel olarak zayıf ve genellikle “erkekler tarafından yapılmış” olduğunu açıklayın. Bütün dünyada polis “ev içi münakaşa” veya “özel ilişkiler” olarak ifade ettikleri bu şeylere karışmakta tereddüt etmektedir. Bir çok ülkenin ceza yasaları ev içi şiddete maruz bırakılan kadınlar için özel hükümler içermemektedir. Hukuk sistemlerinin çoğu, sorunu; eşit güçlere sahip iki taraf arasındaki bir çekişme olarak görmektedir, (aslında gerçek durum bu değildir –sosyal,

ekonomik ve hatta yasal açılardan suçlu işleyen erkek genellikle çok daha güçlüdür). Hatta bazı yargıçlar karısını dövmeyle aile yaşamının doğal bir parçası olarak görmekteyler.

Adım 3. Katılımcılara, isim vermeden, tanıdıkları insanlara gönderme yaparak bu konular üzerinde konuşmalarını söyleyin.

Adım 4. Annesi ve üvey babası ile yaşayan 20 yaşında genç bir kız olan Ayşe ile ilgili bir senaryo hayal etmelerini katılımcılardan isteyin.

Ayşe'nin üvey babası Ayşe'nin annesinin yüzüne sürekli tokat atmaktadır. Eğer bunu tekrar yaparsa polis çağıracağını söyleyerek, Ayşe üvey babasına buna bir son vermesini söyler. Üvey babası Ayşe'nin annesine tekrar vurduğunda, Ayşe polise haber vermek için bir arkadaşının evine gider fakat onlar "bu tamamen özel bir meseledir; eğer bu kadar kötü olsaydı, annen kendisi arardı" diyerek olaya karışmayı reddederler. Taciz daha da artar ve sonunda üvey babası Ayşe'nin böbreklerine tekme atar ve Ayşe acilen hastaneye kaldırılır. Hayatta kalmayı başarır ancak yaşamının geri kalan kısmında böbrek rahatsızlığından acı çekecektir.

Katılımcıların, küçük gruplara bölünmelerini ve kendilerini; dayak yemiş bir kadının, kadın sığınağındaki danışmanı olduklarını varsayarak aşağıdaki soruları düşünmelerini isteyin. Ayşe sizden yardım istiyor, ona ne söylersiniz? Bir avukata, onun polis aleyhine bir dava açıp açamayacağını sorar mısınız? Neden evet veya neden değil? Üvey babasına aleyhine? Sizce polis memurları ve mahkeme görevlileri nasıl cevap verecektir? Neden? Ayşe'nin ciddi bir şekilde yaralanması gerçeğinin, olayı ev içi şiddet alanından çıkarıp suç sayılacak bir davranış haline getirdiğini düşünüyor musunuz? Buradaki özel yaşam hakları ile kadının şiddetten uzak kalma hakkını nasıl ayırabilirsiniz?

Adım 5. Kadınlara Karşı Şiddetle ilgili Özel bir Raportör atamak suretiyle, 1994 yılında Birleşmiş Milletler'in kadınlara karşı şiddeti nihayet bir insan hakları konusu olarak kabul ettiğini katılımcılara anlatın. Bu küresel bir kanıt toplayıcıdır. Onun görevi, bir ülkeden diğerine göre sorunun ne kadar kapsamlı olduğunu ve bununla ilgili neler yapılabileceğini BM'ye rapor etmektir. Eğer bu memur ülkemize gelerek kadınlara karşı ev içi şiddet sorunu ve bu sorunun hafifletilmesi için neler yapılabileceği konusunda sorular sorsa, raportöre neler anlattırınız.

(sayfa 123 deki resim koyulacak)

Alıştırma 20 için Ek. BM Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri (Genel Kurul tarafından 1993'te kabul edilmiştir)

Madde 1. "Kadınlara karşı şiddet" terimi, ister kamusal ister özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete

dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir.

Madde 4. Devletler kadınlara karşı şiddeti yasaklar ve kadınlara karşı şiddetin tasfiye edilmesi konusundaki yükümlülüklerinden kaçınmak üzere herhangi bir örf ve adeti, geleneği veya dinsel düşünceyi ileri süremez. Devletler her türlü uygun araçla ve hiç gecikmeksizin kadınlara karşı şiddeti tasfiye politikasını yürütür. Bu amaçla; (d) şiddete maruz bırakılan kadınlara karşı yapılan uygunsuzlukları cezalandırmak ve gidermek için ulusal mevzuatta ceza, medeni, idare ve iş hukuku ile ilgili yaptırımlar koyar, (e) gerektiği takdirde hükümet dışı kuruluşlarla ve özellikle de kadınlara karşı şiddet konusuyla yakından ilgilenen kuruluşlarla işbirliği yapmayı dikkate alarak, kadınların her türlü şiddete karşı korunmalarını arttırmak veya daha önce bu amaçla yapılmış planlar için hükümler koymak üzere ulusal uygulama planlarını geliştirme imkanını ele alır.

ALIŞTIRMA 21, “DEMOKRASİDE POLİS”

Genel bakış: Toplumun suçla mücadele etmeye ve aynı zamanda hukuk kuralları üzerinde ısrar etmeye ihtiyacı vardır. İnsanlar suçun nedenlerini anlamalı ve özel durumlarda şüpheliye insanca davranılmasında ısrarcı olmalıdırlar. Polis eylemlerinde profesyonel bir anlayışla hareket etmeli, insan haklarına saygılı demokratik bir toplumdaki görevlerine ve ceza hukuku kurallarına saygılı davranmalıdırlar. Bu alıştırma, şüpheli ne kadar sıradan birisi olursa olsun ve suçluluğu ne kadar aşık olursa olsun, kurallara saygı ile uymanın gerekliliğini göstermelidir; çünkü ceza hukukundaki insan hakları kuralı gereği; suçu ispatlanıncaya kadar şüphelilerin suçsuz olarak kabul edilmesini gerektirir. Hepimiz gibi, şüpheli de saygı ve onuru hak eden bir insandır.

Hedefler: Katılımcılar,

- toplumdaki suçların nedenlerini anlayabilmelidirler,
- şüphelinin korunma ve adil davranılma hakkına saygı göstermelidirler; masumiyet karinesiyle uyumlu olarak sanığın en kısa zamanda mahkeme önüne çıkarılması da buna dahildir,
- polisin, asla sanığı aşağılamadan ya da kişiyi yaralamadan veya işkence etmeden kendi duygularını kontrol edebilmesinin önemini kavramalıdırlar,
- suçla ilgili yargılamada adalete saygı duygusunu geliştirmelidirler,
- yanlışlıkla tutuklandıkları takdirde neler yapabilecekleri hakkında planlar geliştirmelidirler.

Usuller: Kolaylaştırıcı bir “hayali mahkeme” organize etmek için sakin ve ciddi bir ortam sağlamalıdır. Toplumdaki suçun nedenleri hakkındaki fikirleri kapsayan son adımı da içermesi için zaman dikkatlice ayarlanmalıdır.

Materyaller: Sayma nesnelere (her katılımcı için beş tane kağıt, çubuk, vs.). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Sıra: **Adım 1.** Her katılımcı kendini diğerlerine tanıtarak dolaşır. Tam isminizi ve nereden geldiğinizi söyleyin. Bu, suçla ilgili bir işlem de dahi, herkesin birbirine karşı saygılı olması gereğini desteklemeye yardım eder. Daha sonra kolaylaştırıcı rasgele bir katılımcı seçer; bu kişi diğer herhangi bir katılımcının söylediklerine dayanarak onun geçmişini anlatır. Aynı şekilde, tanıtılan kişi bir diğerini tanıtır. Kişisel tanımlar ve karşılıklı tanışmalar “hayali mahkeme”de kullanılacak rol oyununun sorunsuz gitmesine yardım edecektir.

Adım 2. Kolaylaştırıcı, katılımcıların demokratik şekilde üç yargıç seçmelerini ve onaylamalarını ister. Kolaylaştırıcı aynı şekilde, bir polis memuru, bir şüpheli ve bir mağdur rollerini oynayacak üç gönüllü seçer. Son olarak, diğer bütün katılımcılar yargıcın ön tarafında oturtulmalıdır. Katılımcıların onurlu ve disiplinli davranmaları ve mahkemeye saygı göstermeleri hatırlatılmalıdır.

Adım 3. Varsayımsal davanın olguları okunur. Kolaylaştırıcı hikayenin bütün unsurlarının katılımcılar tarafından duyulduğundan ve anlaşıldığından emin olmalıdır. Eğer mümkünse, yargıçlara, polise, şüpheliye, amcaya ve mağdura vakanın birer örneği verilmelidir. Oyunculara hazırlanmaları için yeteri kadar süre verilmelidir. [Kolaylaştırıcı: aşağıdaki vakada “Ahmet” diye adlandırılan sanık hayali bir kişidir.] Varsayımsal durum şudur:

Ahmet’in vakası

Ahmet ana-babasını daha genç bir çocukken kaybeden 19 yaşında bir kişidir. Bir pansiyonda kalan yaşlı amcasının yardımı ile büyümüştür. Ahmet, amcasına yardım etmek için okulu bırakır ve evdeki gündelik işlere ve diğer çocuklara yardım eder. Amcası hastalanır ve aylık olarak kazandığı az miktardaki para ile büyük ailesine bakamaz hale gelir. Bu nedenle, amcası Ahmet'e kendi başına yaşamaya başlamasını söyler. Ahmet amcasının yanından ayrılmak zorunda kalır ve umutsuz bir şekilde yaşamak için para kazanmanın yollarını arar.

Günlük nafakasını kazanmak için boş yere, düzenli bir iş aramaya başlar. Parası ve yiyecek hiçbir şeyi kalmayınca, şehir merkezindeki bir mağazada çalışan Ayten Hanım'dan, küçük bir miktar para çalmaya kalkışır. Ahmet, hırsızlık işinde acemi olduğu için, olay sırasında Ayten Hanım tarafından o sırada kendisini ziyaret etmekte olan arkadaşlarının yardımı ile "suçüstü" yakalanır ve polise teslim edilir.

Adım 4. Yargıçlara duruşmayı yönlendirmeleri ve kontrol etmeleri hatırlatılmalıdır; ilk (savcı), ikinci (tanıklar) ve son olarak (sanık) kimlerin konuşacağı gibi. Yargıçlar mahkemede düzeni sağlamalı (gülüşme olmamalı, kargaşadan kaçınılmalı, vs.) fakat oyuncuların güvenlerinin sarsılmaması açısından çok aşırı resmiyetten de kaçınmalıdırlar. Yargıçlar duruşmanın başlaması için işaret verirler.

Adım 5. Her iki tarafı ve tanıklar dinledikten sonra yargıçlar hemen kararlarını verirler: Suçlu veya suçsuz. Yargıçlar kararlarını yazılı yasalara değil, kendi kişisel deneyimlerine, ahlaki yargılarına ve adalet duygularına dayandırmaya çalışmalıdırlar. Yargıçlar gizli olarak karar verirler ve eğer aralarında oybirliği sağlanamazsa, üçte iki çoğunluk oyuyla karar verilir.

(sayfa 127 deki resim koyulacak)

Adım 6. Bu adımda mahkeme dağılır. Kolaylaştırıcı her katılımcıya daha önce hiç mahkemede bulunup bulunmadığını sorar. Katılmış olanlardan, hayali mahkeme esnasında gözlemledikleri en az bir güçlü ve bir zayıf noktayı anlatmaları istenir. Herkese, yürütülen yargılamadan memnun olup olmadıklarını ve nedenini sorun.

Adım 7. Kolaylaştırıcı katılımcıları küçük gruplara ayırır. Her grubun bir başkanı ve bir raportörü olur. Her katılımcının beş küçük çubuğu, kağıt parçası veya küçük taşları veya bunlara benzer sayma nesnelere olmalıdır (bu da herkesin eşit konuşma şansına sahip olduğunu belirtir.) Sorulara cevap verirken, herkes sayma nesnelere birini verir ve hepsini veren kişi bir daha konuşamaz. Grup için sorular şunlardır:

- insanlar neden küçük hırsızlık suçları işlerler?
- gerekli olduğunu söyleyerek böyle bir suç işleyen bir kişiyi tanıyor musunuz?
- bir hırsızlığı gördüğünüzde ne yapmalısınız? Sahibini haberdar etmek mi? Hırsız tutmak mı? Polis çağırmak mı?
- sahibi ne yapmalıdır?
- polis ne yapmalıdır?
- sanık ne yapmalıdır?
- eğer sanık uzun süre gözaltında kalırsa, ailesi ne yapmalıdır?
- eğer sanık polisten işkence gördüğünü söylerse yargıç ne yapmalıdır?
- "Suçluluğu ispatlanıncaya kadar herkes suçsuz kabul edilir" şeklindeki evrensel insan hakkı ile ne kastedilmektedir?
- Eğer (suçlu olmadığınız halde) yanlışlıkla tutuklanırsanız ne yaparsınız?

Alıştırma 21 için Ek. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948)

Madde 5. Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez.

Madde 9. Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez.

Madde 10. Herkesin, hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine bir suç yüklenirken, tam bir şekilde davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından hakça ve açık olarak görülmesini istemeye yargılanma hakkı verilmiştir.

Madde 11. Kısım 1- Kendisine bir suç yüklenen herkes, savunması için gerekli olan tüm güvencelerin tanındığı açık bir yargılama sonunda, yasaya göre suçlu olduğu saptanmadıkça, suçsuz sayılır.

ALİŞTİRMA 22, ENGELLİLER: “KENDİ ANTLAŞMAMIZI HAZIRLAMA”

Genel bakış: Güney Afrika'nın “insan hakları antlaşması kampanyaları” tarihi, özgürlük mücadelesindeki bireylerin ve kuruluşların uzun bir demokratik katılım geleneğinin öyküsü; ezilenlerin taleplerini özetleyen taslak belgelerin öncül bir örneğinde, bir bireyin, Profesör Albie Sachs'ın, etkisi vardır. Prof. Sachs, Güney Afrika toplumunun çeşitli kesimleri tarafından yazılmış haklar antlaşmalarının, yasaların, nihai olarak insanların fikirlerini ve ihtiyaçlarını, kendilerinin tanımladığı şekilde ifade etmeleri gerektiği düşüncesini desteklemiştir. Kendisi, ırk ayrımcılığı döneminde aracına konan bir bombanın patlaması sonucu sakat kalmış fakat insan hakları mücadelesinden vazgeçmemiştir. Bir engelliler kuruluşundaki konuşması sırasında, gelecekteki siyasal formülasyonlara rehberlik etmek üzere engellilerin isteklerini biraraya getiren bir antlaşma fikri doğmuştur.

Hedefler: Bu alıştırmanın sonucunda katılımcılar,

- engellilerin bazı özel ihtiyaçlarını belirleyebilmelidirler,
- engellilerin haklarını ve ihtiyaçlarını, bir Engelliler Antlaşmasının kısa başlangıcı formunda saptayarak savunmalıdırlar,
- engellilerin halihazırda mevcut olan daha geniş uluslararası ve ulusal haklar standartları ile uyumsuz olmayan ve özellikle onların ihtiyaçlarını yansıtan bir dizi insan haklarını belirlemelidirler,
- engellilerin kendi insan haklarını öğrenmelerini temin edecek bir eylem planı kabul etmelidirler.

Usuller: Kolaylaştırıcı bu alıştırma için ileri düzeyde bir planlama yapmalıdır; bir önceki oturumda, katılımcılara, engellilerin potansiyellerini ve insanlık onurlarını kavramak için gerekli temel isteklerini ve ihtiyaçlarını sormak suretiyle görüşmeler yaparak bu alışırmaya hazırlanmalarını söylemelidir. Eğer katılımcılar ve kolaylaştırıcı anlaşmalarını yazılı olarak hazırlayamazlarsa, kolaylaştırıcı alternatif düzenlemeler yapma yoluna gitmelidir; örneğin, güvenilir bir raportör tayin edebilir veya bu alışırmadaki anahtar noktalarda bir ses kayıt cihazı kullanabilir.

Materyaller: Önerilen anlaşmadaki maddeleri kayıt etmek için bir ses kayıt cihazı veya buna uygun başka yöntemler. Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nden seçilmiş maddeler, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Uluslararası Çalışma Örgütünden 99. Önerilir.

Sıra: Adım 1. Kolaylaştırıcı girişi: Güney Afrika'daki insan hakları antlaşmaları için kampanyaların bir “katılımlı araştırma” programı olduğunu açıklayın. Yani, kadınlar antlaşması, çocuklar antlaşması, HIV virüsüne yakalanmış insanların hakları antlaşması her zaman bizatihi bu kategorilerden insanlar tarafından yazılmamıştır. Aksine “katılımlı araştırma,” bu konu ile ilgilenen kişilerin bu kategorilerden kişilere giderek onlarla görüşme işini üstlendikleri anlamına gelmektedir. Bu manada, engelli olsun veya olmasın katılımcılar (muhtemelen birkaç gün) süre kullanarak, engelli insanlarla konuştuktan sonra geri dönmelidirler. Görüşülen kişiler engellilerin (görme engelli, işitme engelli, topal, fiziksel veya zihinsel engelliler) kendileri olabileceği gibi ana-babaları, işverenleri, öğretmenleri, sosyal görevlileri ve engelliler ile düzenli olarak ilgilenen başka kişiler de olabilir.

Adım 2. Engelli katılımcıların deneyimlerine dayanarak bildikleri veya katılımcı araştırmacıların engellilerin sorunları ile ilgilenen başka kişilerle görüşerek geliştirdikleri engelli kategorilerine özgü bir ihtiyaçlar listesi derleyin. Engellilerin ihtiyaçları hakkındaki soruları, ihtiyaçlarını karşılamak için talepleri hakkındaki sorular izlemelidir. Bunları alıştırmanın grup toplantısında tartışmak için hazırlıklı olun.

Adım 3. Kolaylaştırıcı girişi: Engellilerin hakları ile ilgili uluslararası standartların bazıları hakkında katılımcılara bilgi verin (bakınız Ek). Engellilerin istekleri ve ihtiyaçlarını çözümlenmeye başlarken ve sonuç olarak kendi “Engellilerin İnsan Haklarının Antlaşmasını” geliştirirken kendilerini bu standartlarla sınırlı hissetmemeleri gerektiğini açıklayın.

Adım 4. Her katılımcıdan, topladığı bilgi türü hakkında kısaca rapor almak için bir “tur atma” düzenleyin. İnsanların bilgi sahibi oldukları başlıklara göre çeşitli gruplar oluşturun: Görme engelli, işitme engelli, topal, vb. Her engelli grubunun bir başkanı ve iki raportörü olmalıdır. Birinci raportör engellilerin özel sorunları ile ilgili konular ve engellilerin özel gereksinimlerinin belirlenmesi konusunda rapor hazırlayarak tartışmayı takip edecektir. İkinci raportör, grubun belirlenmiş ihtiyaçlar ve sorunlara göre formüle edilmesini uygun gördüğü hakları belirleyecek ve temel ihtiyaçlardan doğan bu hakların bir listesini yapacaktır.

(sayfa 132 deki resim koyulacak)

Adım 5. Raportörler topladıkları bilgileri, formüle edilen hakları kolaylaştırıcının, iki gönüllünün yardımı ile takip ettiği genel oturumda sunarlar. Daha sonra, istenen hakların tutarlı bir şekilde gruplandırılması veya düzenlenmesinin mümkün olup olmadığını anlamak için kolaylaştırıcı tarafından bir değerlendirme tartışması başlatılabilir. “Engelli Hakları” için bir liste hazırlandıktan sonra son bir görüşme yaparak herhangi bir değişiklik yapıp yapılamayacağını, birbirinin tekrarı olan önerilerin bulunup bulunmadığını, bütün önerilerin insan hakları olarak değerlendirilebilecek kadar önemli olup basit istekler ve asli olmayan öncelikler olup olmadığını gözden geçirin.

Adım 6. Kolaylaştırıcı son bir kez haklar listesini okumalı ve katılımcıların birkaç dakika sessiz bir şekilde bütün bu hakların niçin önemli olduğunu düşünmelerini istemelidir. Daha sonra kolaylaştırıcı, Engellilerin İnsan Hakları Antlaşmasının kısa “başlangıcına” ne tür fikirlerin girebileceği konusunda daha derin bir görüşme başlatır. Böyle bir Başlangıç, engellilerin haklarının sadece onlar için değil herkes için neden önemli olduğunu herkese anlatan “dünyaya karşı küçük bir konuşma”dır. Kolaylaştırıcı 5. ve 6. Adımdaki anahtar görüşmeler için, yazılı bir antlaşma taslağından kaçınarak bunun yerine teyp kaydını kullanmayı arzu edebilir. Bunun ciddi bir alıştırma olduğunu göstermek için kolaylaştırıcı, yazılı veya sözlü kayıtları düzenlemek için gerekli bir süreden sonra ya da ertesi haftada yazılı bir Engelli Hakları Antlaşmasını gruba sunmalıdır.

Adım 7. Katılımcılar, “Engellilerin İnsan Hakları Antlaşması”nı daha önce görüşme yaptıkları kişilere götürmeli ve imkan dahilinde, engellilerin kendi insan haklarını kavramalarına yardımcı olmak üzere bunun anlamını açıklamalıdır.

Alıştırmaya 22 için Ek. Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (1976), Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989), Uluslararası İş Örgütü (ILO) Özürlü Çalışanlarla İlgili Öneriler

Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, Madde 26.

Herkes hukuk önünde eşittir ve hiçbir ayrımcılığa tabi tutulmaksızın hukuk tarafından eşit olarak korunma hakkına sahiptir. Hukuk bu alanda her türlü ayrımcılığı yasaklar ve herkese ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir fikir, ulusal veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya başka bir statü ile yapılan ayrımcılığa karşı etkili ve eşit koruma sağlar.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, Madde 23

1. Taraf Devletler, zihinsel ya da bedensel engelli çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

2. Devletler, engelli çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde buldukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.

3. Engelli çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle 2. fıkra uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları gözönüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; engelli çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.

4. Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, engelli çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Devletlerin bu alanlardaki güçlerini ve anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle gözönüne alınır.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Öneri 99

ILO norm hazırlayan uluslararası bir kuruluştur ve BM'nin özel bir birimidir. ILO Öneri No. 99, engelliler için hizmetlerin geliştirilmesine dair temel noktaları ve standartları açıkça belirtmektedir. Engelliliklerinin nedeni ve yapısı ne olursa olsun, bütün engelliler için geçerlidir, ve engellilerin mesleki yönlendirme, eğitim ve yerleştirilme yöntemleri ile temel ilkelerini ve mesleki rehabilitasyonun sahasını ve başlıca niteliklerini kapsamaktadır. Çok önemli bir sorun olan iş imkanları konusunda, engellinin engelli olduğu yönlerinden ziyade yeteneklerine göre değerlendirilmesi gerektiği anlayışından hareketle öneri, engelli işçinin çalışma kapasitesinin ve doğal yeteneklerinin vurgulanması gerektiğinin altını çizer.

ALİŞTİRMA 23
“ÖNLEYİCİ BİR STRATEJİ GELİŞTİRME”

Genel bakış: İnsan hakları eğitiminin (İHE) birkaç tane geniş amacı vardır. İHE; (1) bütün insanların vazgeçilmez haklarına ve onuruna saygı ile aşılınmış ve demokratik olacağını umduğumuz bir toplum, yarının toplumu için bir temel oluşturmak üzere tasarlanmış ileri görüşlü bir plandır, (2) insan hakları eğitimine güçlendirici bir yaklaşım kullanarak insan haklarına saygıyı destekleyen önleyici bir stratejidir; böylece potansiyel kurbanlara haklarıyla ilgili bilgi vermekte ve insan hakları ihlallerine karşı bilgisizliğin ve önyargının üstesinden gelmelerine yardımcı olarak, muhtemel mütecavizleri insan onuru hakkında aydınlatmaktadır, [Önleyici bir strateji olarak İnsan Hakları Eğitimi bu alıştırmanın konusudur] (3) insan haklarının savunulmasında eylem planlarını üstlenmek için, bundan yararlanan kişileri güçlendiren savunmacı bir stratejidir [bir sonraki alıştırmanın konusudur].

Hedefler: Katılımcılar,

- karşılaştıkları, iyi tanımlanmış ve üzerinde anlaşma sağlanmış bir insan hakları sorunları kümesini tanımalıdırlar,
- İHE'nin desteklenmesindeki katılımcılıklarına dayanarak ilgili önleyici bir strateji geliştirebilmelidirler,
- insan hakları görüşlerini, önleyici stratejilerini evlerine taşımaları ve İHE'yi kendi toplumlarında yaymalıdırlar.

Usuller: Kolaylaştırıcı özellikle üzerinde yoğunlaşmış bulunan ve belirli hedef grubunu ilgilendiren insan hakları sorunlarına öncelik tanımaya yardım etmek için yaratıcı yollar bulmalıdır. Aynı metodoloji, “savunmacı eylem planına” odaklanan bir sonraki alıştırmada tekrar edileceği için, “önleyici eylem planını” kolaylaştırmak için yeteri kadar zaman ayrılmalıdır. İnsan hakları eğitimini yayma planı geliştirilmesine odaklanan son adımda kolaylaştırıcı, hükümet dışı insan hakları eğitimini desteklemek için mevcut olan destek sistemleri hakkında katılımcılara yeterli bilgi sağlamak için hazırlıklı olmalıdır.

Materyaller ve Kaynaklar: Bu alıştırmaı tamamlayanlar için “BEN BİR İNSAN HAKLARI EĞİTİCİSİYİM” yazılı sertifikalar. İHEB'in seçilmiş hükümleri (İHE'nin herkes tarafından desteklenmesi sorumluluğuna dair); Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (bilgiyi arama ve yayma hakkına dair), Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine dair Sözleşme (eğitimli ilgili devlet yükümlülüklerine dair), ve Çocuk Hakları Sözleşmesi (İHE'nin bir zorunluluk olmasına dair). Aynı zamanda kolaylaştırıcı, insan hakları eğitimi materyalleri, kaynakları ve insan hakları eğitimi hakkında teknik öneriler verebilecek profesyonel kadrosu bulunan destek programları hakkında el altında hazır bilgiye sahip olmalıdır.

Sıra: Adım 1. Katılımcıların, günlük hayatlarında her an karşılaştıkları birkaç insan hakları sorununu ortaya çıkarmalarını sağlamak için beyin fırtınası tekniğini kullanın. Bazı öncelikli sorunlarda fikir birliğine ulaşmak için yapıcı bir gayretle insan hakları sorunları sıralamasını takip etmeye çalışın; örneğin, uygun bir ev, sağlık bakımı, sendikal örgütlenme dahil derneklere katılma özgürlüğü gibi, öncelikli üç ila altı insan hakları sorununu tespit edin.

Adım 2. Öncelikliler belirlendikten ve birkaç ortak ilgi alanı saptandıktan sonra (her konu için) en az bir kişinin konular ve sorun hakkında kendi deneyimlerinden konuşmasını isteyin.

Adım 3. İstedikleri konuyu seçmek ve her konu için bir eylem planlama grubu oluşturmak üzere gönüllüler seçin. Grup “İHE Takımı” olarak adlandırılabilir. Eylem planlama grubunun esasen mağdurlara olduğu kadar potansiyel insan hakları mütecavizlerine de yönelik bir insan hakları eğitimi planı hazırlayarak bir “önleyici eylem planı” geliştireceklerini açıklayın. Plan bu derslerde kullanılan teknikleri yansıtmalıdır, yani şu ifadeler bulunmalıdır: (1) genel bakış, (2) hedefler, (3) usuller, (4) materyaller, (5) sırasıyla atılacak adımlar. Her gruptan bir kişi, bu beş eğitim planlama ögesinin her birisi hakkındaki görüşleri “geri bildirme ” sorumluluğunu üstlenmelidir. Dolayısıyla, her grup için beş raportöre ihtiyaç duyulacaktır. Bu zor bir görev olduğu için, kolaylaştırıcı gruptan gruba “gezciler” olarak hareket ederek katılımcılara ihtiyaç duydukları konularda öneriler verebilecek diğer deneyimli insan hakları kolaylaştırıcılarını davet etmelidir.

(sayfa 137 deki rsim koyulacak)

Adım 4. Her beş üyeli İHE takımı, grubun tamamına geri bildirimde bulunacak; bundan sonra İHE eylem planı herkesin genel tartışmasına ve yapıcı eleştirilerine açılacaktır.

Adım 5. Katılımcılardan, eylem planının uygulanması için gönüllü olacak bireyler bulmalarını ve planın önleyici hedeflerine ulaşmak için açıkça ne yapabileceklerini ve neler yapmak istediklerini belirtmelerini isteyin.

Adım 6. Kolaylaştırıcı girişi: Aşağıdaki Ek’te verilen birtakım uluslararası belgeleri kullanarak resmi olmayan veya yaygın insan haklar eğitimi için çeşitli haklı gerekçeleri ortaya koyun. Bir plan ve uluslararası ve ulusal anayasal onayların desteği ile donatılmış katılımcıların İnsan Hakları Eğitimcisi olarak artık kendi toplumlarına hizmet etmeye hazır olduklarını açıklayın.

Adım 7. Kolaylaştırıcı: Her İnsan Hakları Eğitimcisini tek tek tebrik edin ve üzerinde “BEN BİR İNSAN HAKLARI EĞİTİMCİSİYİM” yazılı sertifikayı verin.

Alıştırma 23 için Ek. İHEB’de (1948) İnsan Hakları Eğitimi için Uluslararası ve Ulusal Destek; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (1976); Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (1976)

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (Çözümleme)

Birleşmiş Milletler Antlaşması “insan haklarının desteklenmesi ve teşvik edilmesi” için çağrıda bulunmaktadır. BM Üyelerinin tamamının bu görevi, Genel Kurul 1948’de İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’ni oybirliği ile kabul ettiğinde açıklanmış oldu. Bunlar, “eğitim ve öğretim yoluyla bu hak ve özgürlüklere saygıyı geliştirme çabasına” yönelmiş “tüm halklar ve uluslar için ortak ideal ölçüleri” olarak ilan edilmiştir. Bu sonuçla eğitim bir Antlaşma yükümlülüğü –insan haklarını teşvik etmenin bir yolu- olarak tanımlanmıştır. Buna ilaveten, İHEB’in Başlangıç kısmı, “eğitim ve öğretimin” –Birleşmiş Milletler üyelerinin hükümete ait yükümlülüklerinden biri olarak- sadece yeni bir devlet görevi olmadığını söylemekte; daha ziyade, toplumun en alt seviyesindeki yaygın eylemi ve HDK’ların çalışmalarını tanıyarak, “eğitim ve öğretimin” “her bireyin ve toplumun her organının” ödevi olduğunu ilan etmektedir.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (Çözümleme)

Eğitim her zaman değerlerle ilgilidir ve onları destekler. Fakat eğitim yoluyla hangi değerleri desteklediğimizin farkında olmalıyız. Bu ruhla, 30.madde eğitimin amaçlarından bir tanesinin “insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı pekiştirmek” olduğunu ifade eder (Kısım 2). (Daha sonra BM tarafından geliştirilen ve 1948’de ilan edilen uluslararası haklar hukukunun esasını resmileştirmek için 1976’da yürürlüğe giren) İnsan hakları sözleşmeleri de eğitim hakkını ve bu tür bir eğitimin destekleyeceği değerleri detaylı olarak açıklamışlardır. Böylece, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi insan haklarına saygıyı güçlendirmeye yönelik eğitsel amacı bir grup ilgili öğrenme hedefinin içine yerleştirmiştir. Örneğin, Sözleşme’nin 13. maddesi “eğitimin, insan kişiliğinin ve onur duygusunun tam gelişmesine yönelik olacağını...” söyler. (Kısım 1)

Sözleşme ayrıca Taraf Devletlerin:

eğitimin herkesin özgür bir topluma etkin olarak katılmasına olanak sağladığını, tüm uluslararası olduğu gibi, ırksal, etnik ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu geliştirdiğini ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma etkinliklerini özendirdiğini de kabul ettiklerini; söyler. (Madde 13, Kısım 1)

Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (Çözümleme)

Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi bize, bir devletin uluslararası insan hakları sistemini bir kez kabul ettikten sonra, **insanların bunları öğrenmelerinin karşısında duramayacağını** söyler. Sözleşme, “herkesin, bir müdahale ile karşılaşmaksızın fikirlere sahip olma hakkı” olduğunu söyler (Madde 19, Kısım 1). Eğitim, fikirlerin paylaşılmasını ve yayılmasını gerektiren bir süreç olduğundan dolayı, girişimcilik Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nin şu önermeleri ile cesaretlendirilmiştir:

Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir; bu hak bir kimsenin ülke hudutlarıyla sınırlanmaksızın sözlü, yazılı veya basılı, sanatsal ürün şeklinde veya kendi tercih ettiği başka bir iletişim vasıtasıyla her türlü bilgi ve düşüncüyü arama, edinme ve ulaştırma özgürlüğünü de içerir. (Madde 19, Kısım 2).

ALİŞTİRMA 24, “SAVUNMACI BİR STRATEJİ GELİŞTİRME”

Genel bakış: Tarafsız değerlere sahip eğitsel süreç diye bir şey yoktur. Eğitim ya genç neslin ve yetişkin öğrencilerin mevcut sistem ile bütünleşmelerini kolaylaştırmak ve buna uyum kazandırmak için kullanılan bir araç olarak görev yapar ya da özgürlüğün uygulaması haline gelir, öyle ki bu sayede, erkekler ve kadınlar gerçeklikle yaratıcı ve eleştirel bir şekilde ilgilenirler ve kendi dünyalarının dönüşümüne nasıl katılacaklarını keşfederler. Bu şekilde güçlendirilmiş insanlar [bu son alıştırmada geliştirildiği gibi] insan haklarının savunulmasında eylem planlarını üstlenmek için tasarlanmış “savunmacı stratejileri” öngörebilmelidir. Böyle savunmacı bir planlamanın hedefinin, yani etkili insan hakları eğitiminin hedefinin, toplumsal huzursuzluk tohumları ekmek olmadığı açıktır. Böyle bir önerme insan haklarını ve demokrasiyi yanlış anlamaktır. Yasalar karşısındaki haklarımız konusunda birbirimizi ve bütün insanları eğitmek, böylece onların da “demokrasiye inandırılmış” değil, gerçek bir demokraside sorumluluklarını bilen vatandaşlar olabilmelerini sağlamak bizim görevimizdir.

Hedefler: Katılımcılar,

- karşılaştıkları, iyi tanımlanmış ve üzerinde anlaşma sağlanmış bir insan hakları sorunları kümesini tanımalıdırlar,
- hak ihlallerini önlemeye yönelik bir eylem planını da içeren savunmacı bir strateji geliştirebilmelidirler,
- savunmacı stratejilerini evlerine taşımaları ve İHE’yi kendi toplumlarında yaymalıdırlar.

Usuller: Özellikle üzerinde yoğunlaşmış bulunan belirli hedef grubunu ilgilendiren insan hakları sorunlarına öncelik tanımaya yardım etmek için kolaylaştırıcı yaratıcı yollar bulmalıdır. “Savunmacı eylem planını” kolaylaştırmak için yeteri kadar zaman vermeye çalışın. Savunma mekanizmasına odaklanan son adımda kolaylaştırıcı, yasal çözümler hakkında yeterli bilgi sağlamak ve Adım 3’te oluşturulan planlama gruplarına teknik öneriler vermek amacıyla “gezici” olarak rol alacak hukukçular getirmek için hazırlıklı olmalıdır.

Materyaller ve Kaynaklar: İHEB’in seçilmiş hükümleri (yargı yoluna başvurma hakkına dair); Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (cezai müracaat yolları hakkında), KKATS (çözülememiş sorunlar için BM’ye karşı devletin sorumlu olduğu yerlerde devletin rapor verme yükümlülüklerine dair) ve Çocuk Hakları Sözleşmesi (bir zorunluluk olarak İHE’ye dair). Aynı zamanda kolaylaştırıcı, hukuki yardım grupları ve hukuki öneri kaynakları hakkında el altında hazır bilgiye sahip olmalı ve yanlışları düzeltmek için çözümler üretme konusunda teknik öneriler verecek misafir hukukçuların veya hukuki yardım uzmanlarının yardımını temin etmelidir.

Sıra: Adım 1. Katılımcıların, günlük hayatlarında her an karşılaştıkları birkaç insan hakları sorununu ortaya çıkarmalarını sağlamak için beyin fırtınası tekniğini kullanın. Bazı öncelikli sorunlarda fikir birliğine ulaşmak için yapıcı bir gayretle insan hakları sorunları sıralamasını takip etmeye çalışın; örneğin, öncelikli üç ila altı insan hakları sorununu tespit edin.

Adım 2. Öncelikliler belirlendikten ve birkaç ortak ilgi alanı saptandıktan sonra (her konu için) en az bir kişinin kendi deneyimlerinden konuşmasını isteyin.

Adım 3. İstedikleri konuyu seçmek ve her konu için bir eylem planlama grubu oluşturmak üzere gönüllüler seçin: “Savunma Eylemi Takımı.” Eylem planlama grubunun toplumdaki insan hakları ihlallerini önlemek için savunmacı stratejiler geliştireceklerini açıklayın.

Adım 4. Kolaylaştırıcı girişi: Ayrı planlama gruplarını biraraya toplamadan önce, belirli insan hakları ihlallerine tepki göstermek için kullanılacak çeşitli savunma mekanizmalarını açıklayın. Bunlar aşağıdaki maddelerde anlatılmıştır:

1. Eğer bir insan hakları ihlali engellenememiş ve meydana gelmişse, olay araştırılmalı, şu sorulara cevap niteliğinde güvenilir bilgiler elde edilmelidir:
 - mağdur kimdir?
 - mağdurun insan haklarını kim ihlal etmiştir?
 - ihlal edilen hak nedir?
 - işlenen suç/ihlal nedir?
2. Gerçeğe dayalı belgeleme gereklidir, olayın bütün şartlarını (tarihler, yerler, kişiler, diğer bilgiler) dikkatlice belirtin ve tutanaklara kaydedin.
3. Ulusal ve uluslararası hukuka göre bir hak ihlali için devletin sorumluluğunu açıkça belirtin. (Devlet niçin sorumludur? İhlal edilen uluslararası hukuk belgesi hangisidir?)
4. Zararı gidermek için atılması gereken adımların sıralanması: İnsan hakları kuruluşları, kadın hareketleri veya yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeydeki diğer sosyal kuruluş ve hareketlerle temasa geçin ve destek bulmaya çalışın, yanlışlıkların düzeltilmesi ve ihlallerin kesin surette durdurulması için onlardan, işbirliği yapmalarını ve değişim için basturmalarını isteyin.

Bu yeni bilgi hakkında sorular sormaları için katılımcıları cesaretlendirin. Bütün sorular cevaplandırıldığında bir sonraki adıma geçin. Kendi gruplarında, hukukçu “geziciler”den öneriler isteyebileceklerini açıklayın.

Adım 5. Adım 3’te belirlenen grupları bir araya toplayın. Her grup sorumlu olduğu konular üzerine odaklanarak savunmacı bir eylem planı geliştirmelidir. Kolaylaştırıcı ve misafir hukukçular, kendi kendine yardım, arabuluculuk, belgeleme teknikleri ve bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeydeki mevcut diğer adli aygıtları kullanarak insan hakları çözümleri hakkında teknik bilgi sağlamak için gruptan gruba gizeceklerdir.

Adım 6. Her gruptan bir (veya birkaç) kişi grubun görüşmelerinde ortaya çıkan savunmacı planlama öğelerini “geri bildirimde bulunma ” sorumluluğunu almalıdır. Bu maddeler geri bildirildikten sonra, İnsan Haklarını Savunma Eylem Planı herkesin yapıcı eleştirilerine ve genel tartışmaya açılacaktır.

Adım 7. Katılımcılardan, eylem planının uygulanması için gönüllü olacak bireyler bulmalarını ve planın savunmacı hedeflerine ulaşmak için açıkça ne yapabileceklerini ve neler yapmak istediklerini belirtmelerini isteyin.

Adım 8. Alıştırmayı bitiren her katılımcıyı “İHE Programını Tamamlama Sertifikası” ile ödüllendirin. Sertifikada, insanbilimci Margaret Mead’in “Düşünceli, adanmış küçük bir grup vatandaşın dünyayı değiştirebileceğinden asla şüphe etmeyin; aslında, o sahip olduğumuz tek şeydir.” ifadesi yer almalıdır.

(sayfa 143 deki resim koyulacak)

Adım 9. Programın değerlendirmesi ile oturumu bitirin.

Alıştırma 24 için Ek. İHEB (1948) ve Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesinde (1976) Yargı Yoluna Başvurma ve Müracaat Hakları

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Madde 8. Herkesin anayasa ya da yasayla tanınmış temel haklarını çiğneyen eylemlere karşı yetkili ulusal mahkemeler eliyle etkin bir yargı yoluna başvurma hakkı vardır.

Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi

Madde 9. Kısım 4- Gözaltına alınarak veya tutularak özgürlüğünden yoksun bırakılan bir kimse, tutulmasının hukukiliği hakkında hemen karar verebilecek ve eğer tutulması hukuki değilse salıverilmesine hükmedebilecek bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.

Kısım 5. Hukuka aykırı olarak gözaltına alınmaktan veya tutulmaktan mağdur olan bir kimse uygulanabilir bir tazminat hakkına sahiptir.

Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine dair Sözleşme

Madde 2. Kısım (c)- Devletler kadınların haklarını erkeklerle eşit bir biçimde koruyacak hukuki mekanizmalar kurmak ve yetkili ulusal yargı yerleri ile diğer kamu kurumları vasıtasıyla herhangi bir ayrımcılık karşısında kadınların etkili bir biçimde korunmasını sağlamayı kabul ederler.

Madde 18. Taraf Devletler, her dört yılda bir Birleşmiş Milletler'e bu Sözleşme [KKATS] hükümlerine etkinlik kazandırmak için aldıkları yasal, yargısal, idari ve diğer tedbirleri ve bu konuda kaydedilen gelişmeleri içeren bir rapor sunacaklardır. Bu raporlarda bu Sözleşme'den doğan yükümlülüklerin yerine getirilme derecesini etkileyen faktörler ve güçlükler de bulunacaktır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi

Madde 42. Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

DEĞERLENDİRME FORMU

Adınız _____ (isteğe bağlı)

1. İnsan hakları eğitimi programını beğendim. Evet _____ Hayır _____ Kısmen _____
2. _____ oturuma katılamadım.

PROGRAM HAKKINDA

3. Bu programla ilgili en iyi şey şudur:
4. Bu programla ilgili en kötü şey şudur:

KOLAYLAŞTIRICI HAKKINDA

5. Kolaylaştırıcı ile ilgili olarak en çok beğendiğim şey şudur:
6. Kolaylaştırıcı ile ilgili olarak en az beğendiğim şey şudur:

İŞLENEN FİKİR VE MATERYALLER HAKKINDA

7. İşlenen fikirler ve materyallerle ilgili olarak en çok beğendiğim şey şudur:
8. İşlenen fikirler ve materyallerle ilgili olarak en az beğendiğim şey şudur:

KATILIMCI AÇISINDAN UYGUNLUK

9. Bu toplantılar için yer uygun muydu?
10. Toplantıların zamanı ve programı uygun muydu?

ÖNERİLEN DEĞİŞİKLİKLER

11. Programın sunuluş biçiminde en çok hangi değişikliklerin yapılmasını isterdiniz?

İLERİYE DÖNÜK PLANLAR

12. İnsan hakları eğitimine devam etmek ister misiniz?
13. Burada geliştirilen fikirleri ve eylem planlarını toplumunuzdaki diğer insanlara taşıyabileceğinizi düşünüyor musunuz? Bunu yapmak ister misiniz?
14. Bu programı toplumunuzdaki diğer insanlara önerir misiniz?